

وزارت کشور
سازمان سرداری، امور دیواری و ملکی کشور
ساده‌نامه امور دیواری

دیواری در برنامه چهارم

جایگاه و چشم‌انداز دیواری‌ها در قانون و برنامه چهارم

دفتر مطالعات و
برنامه‌ریزی روستایی

تقطیم و ویرایش

علیرضا دربان آستانه

غضنفر اکبری

فهرست مطالب

فصل اول: توسعه روستایی در قانون برنامه چهارم

مقدمه

۳	- تحولات توسعه روستایی قبل از برنامه چهارم
۵	- مواد مرتبط قانون برنامه چهارم با دهیاری‌ها
۵	۱-۲-۱ - ماده ۳
۵	۲-۲-۱ - ماده ۱۸
۶	۳-۲-۱ - ماده ۱۹
۶	۴-۲-۱ - ماده ۲۸
۷	۵-۲-۱ - ماده ۳۰
۷	۶-۲-۱ - ماده ۶۱
۸	۷-۲-۱ - ماده ۶۹
۸	۸-۲-۱ - ماده ۷۲
۹	۹-۲-۱ - ماده ۷۵
۹	۱۰-۲-۱ - ماده ۹۵
۹	۱۱-۲-۱ - ماده ۱۰۹
۹	۱۲-۲-۱ - ماده ۱۱۷
۱۰	۱۳-۲-۱ - ماده ۱۲۶
۱۰	۱۴-۲-۱ - ماده ۱۲۷
۱۰	۳-۱ - مواد مرتبط قانون برنامه سوم با دهیاری‌ها (نافذ در برنامه چهارم)
۱۰	۱-۳-۱ - ماده ۷۱ برنامه سوم
۱۱	۲-۳-۱ - ماده ۵۰ برنامه سوم
۱۱	۳-۲-۱ - ماده ۱۵۶ برنامه سوم
۱۱	۴-۲-۱ - ماده ۱۵۳ برنامه سوم
۱۲	۵-۲-۱ - ماده ۱۸۱ برنامه سوم

فصل دوم: چشم‌انداز دهیاری‌هادر برنامه چهارم

۱۴	۱-۲ - آموزش و توسعه منابع انسانی
۱۴	۱-۱-۲ - وظایف، ویژگیها و ساختار کلی بخش
۱۵	۲-۱-۲ - وظایف بخش در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین دوازده‌گانه برنامه چهارم
۱۵	۳-۱-۲ - امکانات و قابلیت‌ها
۱۶	۴-۱-۲ - محدودیت‌ها و تنگناها

۱۶.....	۱-۱-۵-۲- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم انداز
۱۶.....	۱-۱-۶- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش در تحقق چشم انداز بلند مدت توسعه
۱۷.....	۱-۱-۷- اهداف کمی
۱۸.....	۱-۱-۸- سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان
 ۲-۲- تشکیلات و سازماندهی دهیاریها	
۲۰.....	۲-۲-۱- وضعیت ویژگیها و ساختار کلی بخش
۲۰.....	۲-۲-۲- وضعیت بخشی در رابطه با سند چشم انداز سیاست‌های کلی و مضامین دوازده‌گانه
۲۰.....	۲-۲-۳- امکانات و قابلیت‌ها
۲۰.....	۲-۲-۴- محدودیت‌ها
۲۰.....	۲-۲-۵- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم انداز
۲۱.....	۲-۲-۶- اهداف کلی و راهبردی کلان توسعه بخش در تحقق چشم انداز بلند مدت توسعه
۲۱.....	۲-۲-۷- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان
۲۱.....	۲-۲-۸- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی
 ۳-۲- مشارکت مردم و مدیریت روستایی	
۲۲.....	۳-۲-۱- وظائف، ویژگی‌ها و ساختار کلی زیربخش مدیریت روستایی
۲۲.....	۳-۲-۲- جایگاه بخش در ارتباط با ماده ۱۳۸ برنامه چهارم
۲۲.....	۳-۲-۳- شاخص‌هایی مشارکت مردمی
۲۲.....	۳-۲-۴- امکانات و قابلیت‌ها
۲۲.....	۳-۲-۵- محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه بخش
۲۳.....	۳-۲-۶- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم انداز
۲۴.....	۳-۲-۷- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه در تحقق چشم انداز بلند مدت توسعه
۲۴.....	۳-۲-۸- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان
 ۴-۲- برنامه‌ریزی برای مدیریت روستایی	
۲۶.....	۴-۲-۱- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی محور
۷۶.....	۴-۲-۲- وضعیت محور در رابطه با سند چشم انداز، سیاست‌های کلی و مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم
۲۸.....	۴-۲-۳- محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه محور
۲۸.....	۴-۲-۴- امکانات و قابلیت‌ها
۲۸.....	۴-۲-۵- نقش و جایگاه محور در تحقق اهداف چشم انداز
۲۹.....	۴-۲-۶- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه محور در تحقق چشم انداز بلند مدت توسعه
۲۹.....	۴-۲-۷- اهداف کمی
۳۰.....	۴-۲-۸- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی
۳۰.....	۴-۲-۹- اقدامات مهم و اساسی
 ۵-۲- منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها	
۳۱.....	۵-۲-۱- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی بخش

۲-۵-۲	- وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین دوازده‌گانه	۳۲
۳-۵-۲	- امکانات و قابلیت‌ها	۳۳
۴-۵-۲	- محدودیت‌ها و تنگناها	۳۳
۵-۵-۲	- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز	۳۴
۶-۵-۲	- اهداف کلی و راهبردهای کلان	۳۴
۷-۵-۲	- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش	۳۴
۸-۵-۲	- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی	۳۶
۹-۵-۲	- اقدامات مهم و اساسی	۳۷

۶- مطالعات و پژوهش‌ها

۱-۶-۲	- تعریف وظایف زیربخش‌ها، موضوعات و حیطه عمل	۳۸
۱-۱-۶-۲	- جایگاه بخش در ارتباط با ماده ۱۲۸ برنامه چهارم	۳۸
۲-۱-۶-۲	- بررسی وضعیت شاخص‌های اصلی بخش	۳۸
۳-۱-۶-۲	- تبیین نقش و جایگاه دولت و بخش‌های غیردولتی در بخش	۳۹
۴-۱-۶-۲	- تبیین وضعیت بخش در رابطه با مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم	۳۹
۳-۶-۲	- امکانات و قابلیت‌ها	۳۹
۴-۶-۲	- محدودیتها و تنگناها	۳۹
۵-۶-۲	- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه‌بخش	۴۰
۱-۵-۶-۲	- اهداف	۴۰
۲-۵-۶-۲	- راهبردها	۴۰
۳-۶-۲	- اهداف کمی	۴۰

۷- وضعیت زیست محیطی

مقدمه

۱-۷-۲	- وظائف، ویژگی‌ها و ساختار کلی زیربخش مدیریت روستایی	۴۱
۲-۷-۲	- امکانات و قابلیت‌ها	۴۱
۳-۷-۲	- محدودیت‌ها و تنگناها	۴۲
۴-۷-۲	- اهداف کلی و کلان	۴۲
۵-۷-۲	- اهداف کمی و سرمایه‌گذاری‌های عمدۀ ملی	۴۲
۶-۷-۲	- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی	۴۳
۷-۷-۲	- اقدامات مهم و اساسی	۴۳

۸- ایمنی و آتش نشانی روستایی

مقدمه

۱-۸-۲	- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی بخش	۴۴
۲-۸-۲	- تنگناهای بخش	۴۵
۳-۸-۲	- وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز	۴۵
۴-۸-۲	- اهداف کلی در راهبردهای کلان توسعه‌بخش	۴۵
۵-۸-۲	- اهداف کمی توسعه‌بخش	۴۵

۹-۲- تاسیسات و تجهیزات

۴۷	- ۱-۹-۲- وظایف، ویژگیها و ساختار کلی بخش
۴۷	- ۲-۹-۲- وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز و مضمون دوازده‌گانه برنامه چهارم
۴۷	- ۳-۹-۲- امکانات، قابلیت‌ها، محدودیتها و تنگناهای توسعه بخش
۴۸	- ۴-۹-۲- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز
۴۸	- ۵-۹-۲- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش در تحقق چشم‌انداز بلند مدت توسعه
۴۸	- ۶-۹-۲- اهداف کمی
۴۹	- ۷-۹-۲- سیاست‌ها و اولویتهای استانی
۴۹	- ۸-۹-۲- اقدامات مهم و اساسی

۱۰-۲- تجهیزات فنی و ماشین‌آلات

مقدمه

۵۰	- ۱-۱۰-۲- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی بخش
۵۰	- ۲-۱۰-۲- بررسی وضعیت شاخص‌های اصلی بخش
۵۱	- ۳-۱۰-۲- جایگاه دولت و ... در فعالیت‌های بخش
۵۱	- ۴-۱۰-۲- تبیین وضعیت بخش در رابطه با مقایس برنامه چهارم
۵۱	- ۵-۱۰-۲- امکانات و قابلیت‌ها
۵۱	- ۶-۱۰-۲- محدودیت‌ها و تنگناها
۵۲	- ۷-۱۰-۲- اهداف کلی و راهبردی کلان توسعه بخش در تحقق چشم‌انداز بلند مدت و توسعه
۵۲	- ۸-۱۰-۲- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان
۵۳	- ۹-۱۰-۲- سیاست‌ها و اولویتهای استانی

۱۱-۲- حمل و نقل

مقدمه

۵۴	- ۱-۱۱-۲- وظائف، ویژگی‌ها و ساختار کلی زیر بخش مدیریت روستایی
۵۴	- ۱-۱-۱۱- تشخیص وضعیت موجود
۵۴	- ۲-۱-۱۱- نقش و جایگاه دولت و بخش‌های غیر دولتی در فعالیت‌های بخش
۵۴	- ۲-۱۱-۲- تبیین وضعیت بخش در ارتباط با مضمون برنامه چهارم
۵۵	- ۳-۱۱-۲- امکانات و قابلیت‌ها
۵۵	- ۴-۱۱-۲- محدودیت‌ها و تنگناها
۵۶	- ۵-۱۱-۲- اهداف کلی و کلان
۵۶	- ۶-۱۱-۲- اهداف کمی
۵۶	- ۷-۱۱-۲- سیاست‌ها و اولویتهای استانی
۵۷	- ۸-۱۱-۲- اقدامات مهم و اساسی
۵۷	- ۹-۱۱-۲- الزامات سایر بخش‌ها

فصل سوم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری (گزارش تلفیقی)

مقدمة

۱-۳	- وظایف، ویزگی‌ها و ساختار کلی مدیریت روستایی	۶۰
۱-۳-۱	- جایگاه بخش در ارتباط با ماده ۱۲۸ برنامه چهارم	۶۰
۱-۳-۲	- امور حاکمیتی	۶۰
۱-۳-۳	- امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی	۶۱
۱-۳-۴	- امور زیر بنایی	۶۱
۱-۳-۵	- بررسی وضعیت شاخص‌های اصلی بخش	۶۱
۱-۳-۶	- تبیین نقش و جایگاه دولت، بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های زیربخش مدیریت روستایی	۶۲
۱-۳-۷	- تبیین وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز، ساستهای کلی و مضامین برنامه چهارم توسعه	۶۲
۱-۳-۸	- تحلیل شرایط توسعه بخش	۶۲
۱-۳-۹	- امکانات و قابلیت‌ها	۶۳
۱-۳-۱۰	- محدودیت‌ها و تنگناها	۶۳
۱-۴	- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز	۶۴
۱-۴-۱	- اهداف کلی و راهبردی کلان	۶۵
۱-۴-۲	- اهداف کمی و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان	۶۵
۱-۴-۳	- نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی	۶۵
۱-۴-۴	- نسبت متوسط بودجه دهیاری‌ها به شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر	۶۸
۱-۴-۵	- سرانه پژوهشی به ازاء ده هزار نفر	۶۸
۱-۴-۶	- نسبت دهیاری‌های تحت پوشش سیستم جمع‌آوری و دفع زباله	۷۰
۱-۴-۷	- نسبت دهیاری‌های برخوردار از بستان‌های چند منظوره به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار	۷۱
۱-۴-۸	- نسبت دهیاری‌های تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش نشانی	۷۲
۱-۴-۹	- نسبت دهیاری‌های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روستایی	۷۳
۱-۴-۱۰	- اقدامات مهم و اساسی	۷۹

فهرست محتوا

جدول ۲-۱- توزیع سرانه آموزش دهیاری‌ها در طول سالهای برنامه چهارم (۸۸ - ۱۳۸۴) ۱۹
جدول ۲-۲- اهداف کمی ایجاد و گسترش نهادهای مردمی ۲۵
جدول ۲-۳- متوسط درآمد دهیاری از هر یک از منابع درآمدی ۲۲
جدول ۲-۴- اهداف کمی بخش طی سالهای برنامه چهارم توسعه ۲۵
جدول ۲-۵- متوسط درآمد هر دهیاری از هر یک از منابع درآمدی ۳۵
جدول ۲-۶- برآورد بودجه مورد نیاز دهیاری‌ها ۳۶
جدول ۲-۷- برآورد میزان اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی طی سال‌های برنامه چهارم ۴۰
جدول ۲-۸- برآورد میزان اعتبار احداث پایگاه‌های آتش‌نشانی طی سال‌های برنامه چهارم ۴۶
جدول ۳-۱- اعتبار مورد نیاز برای ایجاد و راهاندازی دهیاری‌ها در طول سال‌های برنامه چهارم (۸۸ - ۱۳۸۴) ۶۷
جدول ۳-۲- برآورد بودجه مورد نیاز دهیاری‌ها ۶۹
جدول ۳-۳- برآورد میزان اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی طی سال‌های برنامه چهارم ۶۹
جدول ۳-۴- برآورد میزان اعتبار سیستم جمع‌آوری و دفع زباله طی سال‌های برنامه چهارم ۷۱
جدول ۳-۵- برآورد میزان اعتبار احداث بستانهای چند منظوره طی سال‌های برنامه چهارم ۷۲
جدول ۳-۶- برآورد میزان اعتبار احداث پایگاه‌های آتش‌نشانی طی سال‌های برنامه چهارم ۷۲
جدول ۳-۷- برآورد میزان اعتبار تشکیل سامانه‌های حمل و نقل روستایی طی سال‌های برنامه چهارم ۷۳
جدول ۳-۸- اهداف کمی مدیریت روستایی در برنامه چهارم توسعه کشور به تفیک شاخص‌های هفت‌گانه ۷۴
جدول ۳-۹- نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی ۷۵
جدول ۳-۱۰- برآورد اعتبارات مورد نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روستایی در برنامه چهارم ۷۶
جدول ۳-۱۱- سهم منابع تامین کننده اعتبارات مورد نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روستایی در برنامه چهارم ۷۷
جدول ۳-۱۲- سهم منابع تامین کننده اعتبارات مورد نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روستایی در برنامه چهارم ۷۸

پیشگفتار

در برنامه چهارم توسعه، مبحث عمران روستایی و عشايري در بخش جداگانه مورد بررسی قرار گرفت و تهیه سند توسعه بخش در هفت زیر کمیته مدیریت روستایی، آب و فاضلاب، راه، برق، عمران و بهسازی طرح‌ها، نواحی صنعتی روستایی و بالاخره زیر کمیته عشايري مورد پیگیری قرار گرفت. مسئولیت تهیه سند زیر بخش در هر یک از زیر کمیته‌های فوق بر عهده یکی از دستگاه‌های اجرایی قرار گرفت که این کار با مشارکت سایر دستگاه‌های اجرایی مرتبط با امور عمران روستایی انجام شد. بر همین اساس مسئولیت تهیه سند توسعه زیر بخش مدیریت روستایی بر عهده سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور قرار گرفت. با توجه به گستردنگی حیطه وظایف مدیریت روستایی و به منظور بررسی جامع، این مبحث به بازده محور زیر تفکیک شد و در مرحله بعد برای هر یک از محورهای بازده‌گانه فوق به طور جداگانه گزارش مربوطه تهیه شد.

۱. وضعیت زیست محیطی
۲. وضعیت ایمنی
۳. مطالعات و پژوهش‌ها
۴. آموزش و نیروی انسانی
۵. تأسیسات و تجهیزات
۶. تشکیلات و سازماندهی دهیاری‌ها
۷. تجهیزات فنی و ماشین‌آلات
۸. منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها
۹. مشارکت مردم و مدیریت روستایی
۱۰. حمل و نقل
۱۱. برنامه‌ریزی برای مدیریت روستایی

در این گزارش محورهای تشریح شده براساس چارچوب یکسان تدوین شده است و این گزارش‌ها مبنای تدوین سند تلفیقی زیر بخش مدیریت روستایی می‌باشند. تدوین گزارش‌ها به عهده مدیران و کارشناسان معاونت امور دهیاری‌ها (آقایان اسلامی، اکبری، عبدالله‌ی، سعیدی، دریان آستانه، موسوی، صادقی‌پور، رشتیان، زیارتی و رخشنانی) بوده است که در اینجا از خدمات آنها تشکر و قدردانی می‌شود.

فصل اول

توسعه روستایی
در قانون برنامه همایش

مقدمه

تأسیس نهاد عمومی و غیردولتی دهیاری‌ها طی سال‌های اجرای برنامه سوم توسعه را می‌توان اقدام مهمی در تکمیل حلقة مدیریت روستایی در فرآیند توسعه متوازن و پایدار دانست. به موجب قانون تأسیس دهیاری‌های خود کفا در روستاهای کشور مصوب سال ۱۳۷۷ مجلس شورای اسلامی، به وزارت کشور اجازه داده شد به منظور اداره امور روستاهای سازمانی به نام دهیاری تأسیس نماید و اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، آئین‌نامه مالی و استخدامی آنرا به تصویب هیات دولت برساند. بر این اساس و در راستای اجرای تبصره ۲ قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور، «اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها» در اسفندماه ۱۳۸۰ به تصویب هیات محترم وزیران رسید.

تأسیس این نهاد را می‌توان نشانه‌ای از حرکت به سوی اجرای نظام نوین مدیریت در روستاهای دانست که می‌تواند تحولی را در فرآیند مدیریت و توسعه روستاهای ایجاد کند. دهیاری‌ها دارای کارکردهای متعددی هستند که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. تکمیل کننده زنجیره حکومت مردم بر مردم و بازوی اجرایی شورای اسلامی در نظام مدیریت روستایی
۲. ارائه دهنده بسیاری از خدمات و تسهیلات عمومی که براساس نص صریح قانون اساسی حق آنهاست.^۱
۳. تقویت کننده روند توسعه اجتماعی و فرهنگی
۴. بسترساز شهرهای آینده و کنترل کننده روند مهاجرت از روستا به شهرها
۵. حافظ امکانات زیر بنای احداث شده در نواحی روستایی
۶. تقویت کننده روند توسعه کشاورزی
۷. قابلیت تصدی بسیاری از وظائف بخش دولتی

جایگاه مناسب قانونی دهیاری و قابلیتها و کارکردهای متعدد و متنوع آن باعث شده است که در برنامه چهارم توسعه، برخی از وظائف جدید مدیریت روستایی مستقیماً بر عهده دهیاری قرار گیرد. همچنین این نهاد

۱ - بر اساس نص صریح قانون اساسی (اصل های سوم، بندهای ۹، ۸، ۲۹، ۲۰، ۳۱، ۳۰) همه افراد ملت اعم از زن و مرد، یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برجور دارند و هم‌درجه ایران در دسترسی به امکانات و خدمات عمومی در شرایط مساوی قرار دارند و دولت موقفيه تیاعون سیال و حاصلانکما و تامدنه عمومی را به طور عادلانه در اختیار عموم قرار دهد (منصور، ۱۳۸۱)

تازه تاسیس قادر است در چارچوب قانون برنامه چهارم توسعه، تصدی وظائف مرتبط و قابل واگذاری در حوزه مدیریت و عمران روستایی را برعهده بگیرد.

در این فصل ابتدا به اختصار به بررسی وضعیت عمران و توسعه روستایی طی برنامه‌های میان مدت توسعه قبل و بعد از انقلاب پرداخته می‌شود و در بخش بعد به منظور تعریف دقیق‌تر نقش و جایگاه دهیاری‌ها در برنامه چهارم، موادی از قانون برنامه چهارم که مرتبط با حوزه وظائف دهیاری‌ها می‌باشد، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۱- تعولات توسعه روستایی قبل از برنامه چهارم

اولین تلاش ملی که برای به نظم کشیدن اداره امور کشور و قانونمند نمودن آن صورت گرفت، از سال ۱۳۲۷ شروع شد که از آن زمان تا کنون، در کارنامه نظام برنامه‌ریزی کشور، سابقه اجرایی پنج برنامه عمران ملی قبل از انقلاب و سه برنامه توسعه بعد از انقلاب وجود دارد. از این تاریخ به بعد، به تدریج فعالیتها و اقدامات توسعه‌ای در امور روستاهای به صورت منظم‌تر و با روندی رو به رشد به اجرا درآمد. بررسی تعولات روستاهای ایران نشان می‌دهد بعد از گذشت هفت دهه از حضور دولت در روستا و شش دهه سابقه برنامه‌ریزی اقدامات و تلاش‌های زیادی در خصوص بهبود وضعیت روستائیان صورت گرفت، اما تاکنون این اقدامات از وحدت و کلیت لازم برخوردار نبوده و کلیت و نظام روستا به عنوان بخشی از نظام ملی در کنار شهر در نظر گرفته نشده است.

در برنامه اول عمرانی که طی سال‌های ۱۳۲۷ الی ۱۳۳۴ به اجرا درآمد، صرفاً بخش کشاورزی مورد توجه قرار گرفت. در این برنامه توسعه شرکت سهامی دشت مغان به عنوان قطب توسعه، ایجاد و گسترش شرکت‌های تعاونی و تأسیس شرکت‌های حفاری، حفر چاه و تغییر شیوه بهره‌برداری از آب مورد تأکید قرار گرفت. در برنامه دوم نیز که طی سال‌های ۱۳۳۴ تا ۱۳۴۱ به اجرا درآمد بخش کشاورزی ۳۱/۱ درصد از کل اعتبار را به خود اختصاص داد و توسعه کشاورزی به کمک سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و اجرای طرح‌های آبادانی در سرزمین‌های بایر و افزایش سطح زیر کشت مد نظر قرار گرفت. اما از توسعه روستائی به صورت فصل مشخص و معین خبری نبود و اهداف مشخصی در این زمینه وجود نداشت.

به دنبال برنامه دوم، برنامه عمرانی سوم طی سال‌های ۱۳۴۱ الی ۱۳۴۶ به اجرا درآمد. در این برنامه توجه عمده به فصل کشاورزی صورت گرفت و اهداف آن در این بخش، افزایش تولید کشاورزی، بالابردن سطح زندگی روستائیان و توزیع عادلانه درآمدهای کشاورزی بود. بدین منظور برنامه اصلاحات ارضی و ایجاد قطب‌های رشد کشاورزی در محور کار قرار گرفت، اما برای موضوع توسعه روستائی، فصل مشخصی در نظر گرفته نشد و با توجه به مقدورات، به این مهم پرداخته شد.

در برنامه عمرانی چهارم (۱۳۵۱-۱۳۴۷) برای اولین بار عمران روستائی به عنوان یکی از بخش‌های زیربنائی مورد توجه قرار گرفت. در این برنامه اقدامات نسبتاً قابل توجهی در زمینه‌های مختلفی چون تأمین آب آشامیدنی، برق، احداث راه‌های روستائی و مدارس، درمانگاه و ایجاد فعالیت‌های مولده، انجام مرحله سوم اصلاحات ارضی، بهبود کشت و تولید کشاورزی، مبارزه با آفات نباتی و بیماری‌های دام صورت گرفت. اما با توجه به جمعیت و گستردگی مسائل و مشکلات در این بخش، تخصیص دو درصد از کل اعتبارات به آن، گویای این واقعیت بود که این اعتبارات در جهت نیل به اهداف ترسیم شده، در قالب هدف‌های ملی ناچیز بود.

برنامه پنجم و آخرین برنامه عمران ملی در دوران قبل از انقلاب به دنبال برنامه چهارم طی سال‌های ۱۳۵۲ الی ۱۳۵۶ به اجرا درآمد. در این برنامه نیز توسعه روستائی در دو بخش عمران روستائی و کشاورزی و دامپروری نمود پیدا کرد. از جمله اهداف این برنامه ارتقاء کیفیت زندگی روستائی، توزیع عادلانه درآمد، گسترش صنایع تبدیلی در روستاهای توسعه و ترویج صنایع دستی، خدمات تربیجی و بازاریابی، بیمه کشاورزی، تضمین حداقل قیمت محصولات کشاورزی و اجرای برخی طرح‌های گازرسانی را می‌توان نام برد (یاسوری، ۱۳۷۷).

اهداف و عملکرد برنامه‌های عمرانی اجراشده قبل از انقلاب حاکی از این است که هرچند چارچوب برنامه‌ریزی مشخصی برای توسعه روستائی به چشم نمی‌خورد اما با گذشت زمان نحوه نگرش به روستا و مسائل روستائی تحول یافت که از این تجربیات در برنامه‌های اول و دوم سود برده شد. در این پنج دوره برنامه‌ریزی، اولویت از بخش کشاورزی به تدریج به سمت صنعت و خدمات معطوف گردید و توسعه روستائی و توسعه کشاورزی در اولویت‌های بعدی قرار گرفت. به همین خاطر همچنان شاهد فقر و شکاف و نابرابری بین نواحی شهری و روستائی و همچنین افزایش مهاجرت‌های بی‌رویه و غیرضروری به شهرها هستیم.

بعد از پیروزی انقلاب، به خاطر شرایط حاکم بر جامعه، جنگ و محاصره اقتصادی، عدم اعتقاد برخی از دست‌اندرکاران کشور به برنامه‌ریزی‌های توسعه، برنامه‌های توسعه ملی تا سال ۱۳۶۸ متوقف شد، اما وجود شور انقلابی و تأکید مسئولان بر رفع محرومیت از مناطق روستائی، منشاء خدمات و اقدامات زیادی از طریق نهادهایی چون جهادسازندگی، کمیته امداد، بنیاد مسکن و ... شد. اما این اقدامات در سال‌های اولیه، در قالب برنامه‌های یکپارچه و منظمی برای حل ریشه‌ای مشکل محرومیت روستائی صورت نگرفت.

اولین برنامه توسعه بعد از انقلاب طی سال‌های ۱۳۶۸-۷۲ به اجرا درآمد. در این برنامه مانند برنامه‌های چهارم و پنجم عمران ملی، توسعه روستائی در قالب اهداف ملی، فصل‌های عمران و نوسازی روستاهای و کشاورزی و منابع طبیعی مورد توجه قرار گرفت اما در این برنامه نیز مانند برنامه‌های قبل، اثری از برنامه جامع توسعه روستائی وجود نداشت.

به دنبال برنامه اول، برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی نیز طی سال‌های ۱۳۷۳ الی ۱۳۷۸ به اجرا درآمد. در این برنامه نیز توسعه روستائی در قالب برنامه‌های عمران و نوسازی روستائی، کشاورزی و منابع

طبعی و برخی از بخش‌های دیگر دنبال شد و همچنان از سرفصل مشخص توسعه روستائی که در آن کلیه ابعاد روستا مورد توجه قرار گیرد خبری نبود. اما آنچه که برنامه‌های قبل از انقلاب را از برنامه‌های بعد از انقلاب اسلامی متمایز می‌سازد، بهبود و افزایش محورها و موضوعات مورد توجه و جامعیت آن در امور روستاها و روستائیان می‌باشد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۸ - سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۳):

افزایش نسبی درآمد روستائیان از طریق تنوع بخشی فرصت‌های اشتغال، تأمین بیمه‌های اجتماعی روستائی، تعیین و ایجاد مکان‌های مناسب برای نگهداری جمعیت عشايری، ایجاد نواحی صنعتی روستائی و تقویت صنایع روستائی، بهبود الگوی ساخت و ساز مساکن روستائی، بهره‌برداری مطلوب از منابع طبیعی و ... در سیاست‌های اجرایی بخش عمران روستایی در برنامه سوم، توسعه هماهنگ و مدیریت یکپارچه و سیاست‌هایی برای تسريع در امر توسعه با تعیین قلمرو، وظایف و ارتباطات دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط، واگذاری بخشی از تصدی‌ها به دستگاه‌های محلی، تعیین ضوابط و سطح‌بندی ارائه خدمات، حمایت از تأمین کنندگان اعتبارات خرد و صندوق‌های قرض‌الحسنه، ساماندهی فضایی سکونتگاه‌ها و فعالیت‌ها در محیط‌های روستائی، ساماندهی فرآیند مهاجرت و بالاخره حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و مردمی مورد توجه قرار گرفت.

۱-۲- مواد مربوط قانون برنامه چهارم با دھیاری‌ها

مضامین و محتوای مرتبط قانون برنامه چهارم با مدیریت روستایی و دھیاری‌ها در مواد زیر گنجانده شده است:

۱-۲-۱- ماده ۳

به منظور به حداقل رساندن بهره‌وری از منابع تجدیدناپذیر انرژی، شکل‌دهی مازاد اقتصادی، انجام اصلاحات اقتصادی، بهینه‌سازی و ارتقای فناوری در تولید، مصرف و نیز تجهیزات و تأسیسات مصرف کننده انرژی و برقراری عدالت اجتماعی، دولت مکلف است ضمن فراهم اوردن مقدمات از جمله گسترش حمل و نقل عمومی و عملیاتی کردن سیاست‌های مستقیم جبرانی اقدام‌های ذیل را از ابتدای برنامه چهارم به اجرا گذارد:

الف-۲- مقاومت‌سازی ساختمانها و مسکن شهری و روستایی در مقابل زلزله و بهینه‌سازی ساخت و سازها در مصرف انرژی.

۱-۲-۲-۱- ماده ۱۸

دولت مکلف است ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، برنامه توسعه بخش کشاورزی و منابع طبیعی را با محوریت خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی، تأمین امنیت غذایی، اقتصادی نمودن

تولید و توسعه صادرات محصولات کشاورزی، ارتقای رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی حداقل به میزان رشد پیش‌بینی شده در جدول شماره (۲) بخش هفتم این قانون را تهیه و از طریق انجام اقدامات ذیل به مرحله اجرا درآورد:

ح: صدور سند مالکیت اراضی کشاورزی واقع در خارج از محدوده قانونی شهرها و شهرکها و روستاهای نام مالکین قانونی آنها از طریق سازمان ثبت اسناد و املاک کشور تا پایان برنامه چهارم.

۱۹-۴-۲-۱ ماده

به منظور ارتقاء شاخصهای توسعه روستایی و عشایری، دولت مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید:

الف - سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، راهبری و نظارت در امور توسعه روستایی زیر نظر رئیس جمهور انجام گیرد.

ب - شاخصهای مذکور نسبت به پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران حداقل بیست و پنج درصد (٪۲۵) افزایش یافته و ساماندهی اسکان عشایر با حفظ ارتقاء توانمندیهای اقتصادی در حد پنجاه درصد (٪۵۰) جمعیت عشایر کشور صورت پذیرد.

ج - اعتبارات روستایی و عشایری در طول برنامه به میزان ارقام بودجه مصوبه سالانه حد در حد (٪۱۰۰) تخصیص و پرداخت گردد.

۲۸-۴-۲-۱ ماده

به منظور تقویت اقتصاد حمل و نقل، بهره‌برداری مناسب از موقعیت سرزمینی کشور، افزایش اینمی و سهولت حمل و نقل بار و مسافر، دولت موظف است در چارچوب «برنامه توسعه حمل و نقل کشور»، که به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید، اهداف زیر را در برنامه چهارم توسعه محقق کند. مشروط بر اینکه اعتبارات موردنیاز برای تحقق آن در قالب منابع قابل تخصیص به بخش از سقف‌های مندرج در جدول شماره (۴) این قانون تجاور ننماید:

الف-۶- تکمیل حداقل هفتاد درصد (٪۷۰) شبکه راه‌های روستایی مرتبط کننده روستاهایی که بیش از یکصد خانوار جمعیت دارند.

۳۰-۵-۲-۱ ماده

دولت موظف است به منظور هویت بخشی به سیمای شهر و روستا، استحکام بخشی ساخت و سازها، دستیابی به توسعه پایدار و بهبود محیط زندگی در شهرها و روستاهای اقداماتی ذیل را در بخش‌های عمران شهری و روستایی در مسکن به عمل آورد:

الف-۲- مناسب سازی فضاهای شهری و روستایی برای جانبازان و معلولین جسمی - حرکتی و اعمال این ضوابط در اماکن و ساختمان‌های عمومی و دولتی تا پایان برنامه چهارم

ب-۱- کلیه سازندگان و سرمایه گذاران احداث بنا در کلیه نقاط شهری و روستایی و شهرک‌ها و نقاط خارج از حريم شهرها و روستاهای ملزم به رعایت آیین‌نامه (ایران) در رابطه با طراحی ساختمان‌ها در مقابل زلزله می‌باشند.

ب-۶- دولت مکلف است بازسازی و نوسازی بافت‌های قدیمی شهرها و روستاهای مقاوم‌سازی اینیه موجود در مقابل زلزله

ج-۲- مدیریت یکپارچه و منسجم زمین برای تأمین مسکن و توسعه شهر و روستا در چارچوب طرح‌های توسعه و عمران.

د-۳- دادن یارانه کارمزد تسهیلات مسکن به سازندگان (بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی) واحدهای مسکونی ارزان قیمت و استیجاری در چارچوب ضوابط و استانداردهای مصوب در شهرهای کوچک و متوسط و کلیه روستاهای کشور برای گروههای کم درآمد، کارگران، کارمندان و زنان سرپرست خانوار.

د-۴- ارتقای شاخص بهسازی مسکن روستایی تا دو برابر عملکرد این شاخص در برنامه سوم.

د-۶- دادن کمکهای اعتباری و فنی، برای بهسازی و نوسازی مسکن روستایی و حمایت از ایجاد کارگاه‌های تولید و عرضه مصالح ساختمانی و عرضه کنندگان خدمات فنی.

۶۱-۶-۱ ماده

دولت مکلف است در طول برنامه چهارم اقداماتی ذیل را به عمل آورد:

ج- ارائه برنامه مدیریت پسمندیهای کشور و اتخاذ روشی که با همکاری شهرداریها، بخشداری‌ها، دهیاری‌ها در وهله اول در سه استان مازندران، گیلان و گلستان اجرا شود به طوری که در پایان برنامه چهارم، جمع‌آوری، حمل و نقل، بازیافت و دفع کلیه پسمندیها با روش‌های فنی زیست محیطی و بهداشتی انجام شود. همچنین ضمن تأمین اعتبارات لازم، کلیه شبکه‌ها و تأسیسات جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب در دست اجرای استانهای خوزستان، گیلان، مازندران، گلستان و تهران و شهرهای مرکز استانها را تکمیل و به مرحله بهره‌برداری رسانده و مطالعات سایر شهرها را انجام و با توجه به اولویت به مرحله اجرا برساند.

۶۹-۲-۱ ماده

دولت مکلف است، برنامه حفظ، احیا، اصلاح، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی تجدید شونده را با توجه به اولویتهای زیر تنظیم و به مورد اجرا بگذارد:

الف: خروج دام از جنگل و ساماندهی جنگل نشینان شمال تا پایان برنامه چهارم به میزان هفتاد درصد (٪۷۰) باقیمانده دام و جنگل نشینان در پایان سال ۱۳۸۳.

ب: کاهش پنجاه درصد (٪۵۰) دام مازاد از مراعع جهت تعادل بین دام و مرتع و همچنین لغو و اصلاح پروانه چراهای مربوطه.

ج: اجرای عملیات آبخیزداری در بیست درصد (٪۲۰) سطح حوزه‌های سدهای در دست اجرا، تمام شده و ده درصد (٪۱۰) حوزه‌های سایر مناطق.

د: توسعه زراعت چوب به میزان حداقل یکصد هزار هکتار، حذف تعریفه واردات چوب و تشديد مبارزه با قاچاق چوب.

ه: توسعه فضای سبز و جنگلهای دست کاشت به میزان حداقل پانصد هزار هکتار، همچنین اجرای عملیات کنترل کانونهای بحرانی بیابان زا به میزان حداقل یک و نیم میلیون هکتار.

و: اجرای عملیات پخش سیلان در حوزه‌های شهری، روستایی و سایر اراضی کشاورزی و منابع طبیعی به میزان یک و نیم میلیون هکتار به منظور ایجاد مراعع مشجر، تبدیل اراضی بیابانی به زراعی و تعذیه آبخوانها.

ز: پوشش کامل حفاظتی در جنگلهای کشور (شمال، زاگرس، ارسباران، خلیج عمان و ایرانی- تورانی)

ح: پوشش کامل سوخترسانی به عشایر، جنگل نشینان و روستاییان.

ط: گسترش مشارکت شوراهای روستایی و بسیج محلی در حفاظت از جنگلهای مراعع به میزان پانزده درصد (٪۱۵) از سطح عملیاتی.

ی: بهره‌برداری از جنگل صرفاً براساس تعديل اکولوژیک و ضروریات حفظ جنگل صورت می‌گیرد. آینه‌نامه اجرایی این بند توسط وزارت جهاد کشاورزی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست تهیه و به تصویب هیئت دولت خواهد رسید.

۷۲-۲-۱ ماده

دولت مکلف است، به منظور توزیع مناسب جمعیت و فعالیت‌ها در پهنه سرزمین، با هدف استفاده کارآمد از قابلیت‌ها و مزیتهای کشور، با استفاده از مطالعات انجام شده، سند ملی آمایش سرزمین مشتمل بر سطوح ذیل را از ابتدای برنامه چهارم به مرحله اجرا درآورد:

الف-۲- راهبردهای کلی توزیع جمعیت در سرزمین، الگوی اسکان و نظام شهری و روستایی کشور

۱-۲-۹-۷۵ - ماده

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مکلف است، با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، به‌منظور بهره‌گیری از قابلیت‌ها و مزیتهای سرزمند در راستای ارتقای نقش و جایگاه بین‌المللی کشور و تعامل مؤثر در اقتصاد بین‌المللی، راهبردها و اولویتهای آمایشی ذیل را در قالب برنامه‌های اجرایی از ابتدای برنامه چهارم، به مرحله اجرا درآورد:

ح- بهره‌گیری از قابلیت‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق روستایی کشور، از طریق توسعه منابع انسانی، تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، ساماندهی نظام ارائه خدمات سطح‌بندی شده و اصلاح نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی، با تأکید بر افزایش هماهنگی و محلی نمودن فرایند آن.

)

۱-۲-۱۰-۹۵ - ماده

دولت مکلف است، به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی، کاهش فاصله دهکه‌ای درآمدی و توزیع عادلانه درآمد در کشور و نیز کاهش فقر و محرومیت و توانمندسازی فقر، از طریق تخصیص کارآمد و هدفمند منابع تأمین اجتماعی و یارانه پرداختی، برنامه‌های جامع فقرزدایی و عدالت اجتماعی را با محورهای ذیل تهیه و به اجرا بگذارد و ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، نسبت به بازنگری مقررات و همچنین تهیه لوایح برای تحقق سیاستهای ذیل اقدام نماید:

ط- طراحی روش‌های لازم برای افزایش بهره‌وری و درآمد روستاییان و عشاير ایجاد فرصت‌های اشتغال به ویژه در دوره‌های زمانی خارج از فصول کاشت و برداشت با رویکرد مشارکت روستاییان و عشاير، با حمایت از صندوق قرض الحسن توسعه اشتغال روستایی و صندوق اشتغال نیازمندان.

۱-۲-۱۱-۱۰۹ - ماده

دولت موظف است، به منظور حفظ و شناساندن هویت تاریخی ایران و بهره‌گیری از عناصر و مؤلفه‌های هویت ایرانی به ویژه زبان فارسی، اقدامهای ذیل را انجام دهد:

ز- شناسایی اصول و ضوابط شکل‌گیری معماری ایرانی - اسلامی در شهرها و روستاهای کشور به‌منظور معرفی ویژگی‌های هنرهای معماري ایرانی اسلامي، از طریق انجام پژوهش‌های مورد نیاز

۱-۲-۱۲-۱۱۷ - ماده

به منظور اصلاح ساختار تربیت بدنی، ترویج فرهنگ ورزش، توسعه کمی و کیفی دسترسی به ورزش پرورشی و همگانی و توسعه نظام استعدادیابی، تقویت حضور بخش غیردولتی، توسعه امور پژوهشی و تربیت نیروی انسانی کیفی در برنامه چهارم:

الف - ۲- نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه شهرداریها و دھیاری‌ها موظفند حمایتهای لازم را از توسعه و گسترش ورزش همگانی و ایجاد تسهیلات لازم جهت دسترسی آسان مردم به فضاهای و اماکن ورزشی به عمل آورند.

۱۴-۲-۱ ماده ۱۴۶

به منظور به کارگیری جوانان در سازندگی و فعالیتهای اجتماعی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، شهرداری‌ها، دھیاری‌ها، جمعیت هلال احمر و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط مجازند در اجرای طرحهای تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و خدمات اجتماعی خود، از ظرفیت جوانان کشور اعم از تشکلهای غیردولتی جوانان و نیروی مقاومت بسیج استفاده نمایند. آینه نامه اجرایی آین بند، به پیشنهاد مشترک وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان ملی جوانان به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۱۴-۲-۱ ماده ۱۴۷

ب- دولت مکلف است، آن دسته از تصدی‌های قابل واگذاری دستگاه‌های دولتی، در امور توسعه و عمران شهر و روستا، با تصویب شورای عالی اداری همراه با منابع مالی ذی‌ربط به شهرداری‌ها و دھیاری‌ها واگذار می‌شود.

۱-۳-۱ ماده ۷۱ برنامه سوم با دھیاری‌ها (نافذ در برنامه چهارم)

در برنامه چهارم علاوه بر مواد قانونی جدید، برخی از مواد قانونی برنامه سوم نیز در آن تنفيذ گردید که در زیر مواد قانونی مرتبط با دھیاری‌ها و حوزه توسعه روستایی آمده است.

۱-۳-۱ ماده ۷۱ برنامه سوم

شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان وظایف زیر را به عهده دارد:

ج: تصویب طرحهای توسعه و عمران و سلسله مراتب خدمات شهری و روستایی در قالب برنامه‌های توسعه استان، بارعاایت سیاستهای مصوب شورای عالی معماری و شهرسازی.

۱-۳-۲- ماده ۵ برقامه سوم

به دولت اجازه داده می شود به منظور ایجاد اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته:

ب: قسمتی از سود تسهیلات اعطائی به سرمایه گذاران بخش خصوصی و تعاونی ها و تعاونی های خدمات تولید کنندگان، تعاونی های تولید روستایی، عشاپری و بهره برداری از منابع طبیعی و طرحهای خود اشتغالی را پرداخت کند.

۱-۳-۳- ماده ۱۵۶ برقامه سوم

به منظور استفاده از توانمندی های شوراهای اسلامی شهر و روستا در انجام امور دینی و فرهنگی، شوراهای مذکور علاوه بر وظایف مصحره در قانون تشکیل آنها، موظف به انجام وظایف ذیل هستند.

الف: بررسی مشکلات و نارسایی های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی و لرائی پیشنهادهای لازم به مسئولان و مراجع ذیربط.

ب: مساعدت و مشارکت در حفظ و نگهداری بناهای فرهنگی و گلزار شهدا، بهره برداری از مراکز فرهنگی و هنری و ورزشی و تلاش برای جلب همکاری مردم در ایجاد تأسیسات و فضاهای مورد نیاز.

ج: همکاری در حفاظت از ابنيه و آثار تاریخی و فرهنگی و بافتها و محوطه های فرهنگی، تاریخی و ممانعت از تغییر کاربری آنها.

آینین نامه اجرایی این ماده شامل نحوه مشارکت و همکاری شوراهای در انجام وظایف مذکور به پیشنهاد مشترک وزارت توانمندی های فرهنگ و ارشاد اسلامی و کشور، سازمان تبلیغات اسلامی و سازمان تربیت بدنی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

۱-۴-۳- ماده ۱۶۳ برقامه سوم

با توجه به اهمیت گسترش فضاهای مذهبی و مساجد ضمن حفظ اصل ساماندهی ساخت و ساز، احیا، تعمیر و تجهیز مساجد از طریق مشارکتهای مردمی و شوراهای شهری و روستایی دستگاههای اجرایی موضوع این ماده موظفاند طی سالهای اجرای برنامه اقدامات زیر را انجام دهند:

الف: وزارت مسکن و شهرسازی، شهرداری ها و سایر سازمانهای مسئول در زمینه طراحی و اجرای طرحهای جامع، تفصیلی و هادی شهری و روستایی موظفاند طرحهای مذکور را با محوریت مساجد تهیه و اجرا کند.

تبصره- دولت موظف است در مناطق روستایی در صورت پنجاه درصد (۰.۵۰٪) خودیاری مردم برای احداث مسجد پنجاه درصد (۰.۵۰٪) باقیمانده را تأمین نماید.

۱-۳-۵-۱۸۱ برقامه سوم

ج: به منظور افزایش سهم صنعت بیمه در جبران خسارت ناشی از حوادث غیرمتربه، دولت مجاز است شرایط لازم را به نحوی فراهم کند که در دوران برنامه سوم حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) محصولات کشاورزی، دامداری، صنایع دستی، شیلات، اینیه عمومی، تأسیسات شهری و روستایی، ساختمانهای مسکونی، تجاری و صنعتی تحت پوشش بیمه قرار گیرند

فصل دوم

پنجم انداز دیاری
در بنامه چارم

مقدمه:

پس از تصویب و ابلاغ قانون برنامه چهارم، معاونت امور دهیاری‌ها در چارچوب اساسنامه، سازمان و تشکیلات دهیاری‌ها و نیز قانون برنامه چهارم، اقدام به شناسایی و تدوین اولویت‌ها، سیاست‌ها و خط مشی‌های کلی معاونت در طول برنامه پنج ساله نمود و براین اساس چشم‌انداز دهیاری‌ها در طول برنامه چهارم در یازده محور زیر تدوین گردید

۱-۲ - آموزش و توسعه منابع انسانی

آموزش و توسعه منابع انسانی یکی از محورهای یازده‌گانه زیر بخش مدیریت روستایی می‌باشد. در این محور راهکارها و سیاست‌های ارتقاء سطح دانش، بینش و مهارت دهیاران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۱-۱ - وظایف، ویژگیها و ساختار کلی بخش

نیروی انسانی، بویژه نیروی متخصص و ماهر، یکی از عوامل مهم در توسعه ملی به شمار می‌آید. در اقتصاد توسعه، منابع انسانی را به مثابه «سرمایه انسانی» تلقی می‌کنند، چرا که وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر است که سرمایه مادی را به کار می‌اندازد و موجبات توسعه اقتصادی-اجتماعی را فراهم می‌آورد. بطوریکه می‌توان گفت آهنگ قابلیت توسعه یک جامعه را نیروی انسانی آن جامعه مشخص می‌کند.

به منظور ساماندهی امور مدیریت روستایی در ایران، تا کنون مجوز ۱۲۶۳۲ دهیاری در کشور صادر شده است که تا پایان برنامه چهارم این تعداد به ۳۵۶۷۲ دهیاری افزایش خواهد یافت. با توجه به نوبایودن این نهاد، تعدد وظایف تعریف شده برای دهیاری، پائین بودن میزان تحصیلات و آموزش در مناطق روستایی و مسائلی از این قبیل، آموزش مدیریت روستایی اعم از آموزش دهیاری‌ها، آموزش همگانی مردم و حتی آموزش دستگاه‌های ذیربسط، از اهمیت و اولویت بسیار بالایی برخوردار می‌باشد.

در اولین مرحله از آموزش دهیاری‌ها، ۹ سرفصل آموزشی تعیین و به استانها ابلاغ شده و اغلب استان‌های کشور نیز در قالب این سرفصل‌ها به آموزش دهیاران پرداخته‌اند. بطور متوسط در هر استان ۵ سرفصل آموزشی ارائه شده است که طی آن حدود ۹۰۰۰ دهیاری و به میزان تقریباً ۳۰۲۱ نفر-ساعت

دوره‌های آموزشی را گذرانده‌اند. در دومین مرحله از آموزش دهیاری‌ها نیز ۱۰ سرفصل آموزشی تهیه و جهت اجرا در سال جاری، ابلاغ شده است.

بطور کلی شاخص‌های زیر، نشان‌دهنده وضعیت آموزش دهیاری‌ها می‌باشد:

- در مرحله اول آموزش دهیاری‌ها، ۹ سرفصل و در مرحله دوم نیز ۱۰ سرفصل آموزشی تهیه و به استانها ابلاغ شده است.
- در مرحله اول آموزش دهیاری‌ها، برای هر دهیاری ۴۸ نفر-ساعت آموزش پیش‌بینی شده بود که تنها حدود ۲۴ نفر-ساعت آموزش ارائه شده است.
- در مرحله اول از آموزش دهیاری‌ها، حدود ۹۰۰۰ دهیاری کشور تحت پوشش برنامه‌های آموزشی قرار گرفته‌اند. (حدود ۷۱٪ دهیاری‌های موجود)
- در مرحله اول آموزش دهیاری‌ها، بطور متوسط و در هر استان ۵ سرفصل آموزشی ارائه شده است (حدود ۳۰٪ میزان پیش‌بینی شده).
- آموزش همگانی روستائیان در زمینه آشنایی با مدیریت روستایی (اهداف، وظایف و رسالت‌ها) و وظایف و مسئولیت‌های خود در مقابل آن (صفر درصد)
- ایجاد پایگاه اطلاعاتی آموزش دهیاری‌ها در سطح استانی و ملی (صفر درصد)
- بهره‌گیری از روش‌های آموزشی متعدد و متنوع دیگر (اعم از کتاب، کتابچه، بولتن، نشریه آموزشی، فیلم، بازدید و ...) در کنار کارگاه‌های آموزشی (۵٪)
- انتشار ماهنامه دهیاری‌ها (با تیراز ۱۵۰۰۰ نسخه در هر ماه)

۱-۲-۱-۲- وظایف بعض در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین دوازده‌گانه برنامه چهارم

بدون شک، توسعه و رشد منابع انسانی پیش شرط توسعه ملی است و ثروت هر ملت یا جامعه‌ای مبتنی بر قدرت و توانایی آن ملت در ذخیره‌سازی و توسعه منابع انسانی خود و بهره‌برداری از آن است. لذا می‌توان گفت که آموزش رکن اساسی تحقق اهداف توسعه‌ای برنامه چهارم و تحقق مضامین ۱۲ گانه آن خواهد بود. یقیناً تحقق مضامینی چون توسعه مبتنی بر دانایی، رشد مستمر و پایدار، توسعه فرهنگی، محیط زیست و توسعه پایدار و بدون توجه به آموزش در ابعاد مختلف خود، محقق نخواهد شد.

۱-۲-۳- امکانات و قابلیت‌ها:

امکانات و قابلیت‌هایی در ارتباط با حوزه آموزش و توسعه منابع انسانی وجود دارد که موجب تسهیل دستیابی به اهداف برنامه‌ها می‌شود. مهمترین امکانات و قابلیت‌های مربوط به این محور عبارتند از:

- ظرفیت بسیار بالای نیروی جوان، تحصیل کرده و متخصص موجود در کشور.
- ساختار اداری گسترده از بالاترین تا پائین ترین سطوح جامعه (استانداری، فرمانداری، بخشداری و دهداری) و امکانات بالقوه موجود در هریک از این سطوح
- توسعه رسانه‌های ارتباط جمعی از جمله رادیو، تلویزیون، مخابرات و در بسیاری از نقاط کشور.
- فراهم بودن زمینه‌های دسترسی به بسیاری از نقاط روستایی کشور.

۴-۱-۴- محدودیت‌ها و تنگناها:

- محدودیت‌ها و تنگناهای موجود در این حوزه نیز عوامل زیر خواهد بود:
- عدم توجه جدی مردم و حتی برخی از مسئولین به امر آموزش.
  - تنوع وظایف و در نتیجه تنوع بسیار زیاد مواد آموزشی مورد نیاز دهیاری‌ها.
  - برآکندگی فراغیران از لحاظ میزان تحصیلات، تجربه کاری، دانش و مهارت، نیازهای آموزشی و عدم توجه به انگیزه‌های یادگیری لازم جهت تشویق فراغیران (بویژه انگیزه‌های مادی)
  - نوبتاً بودن مدیریت روستایی در ایران و نیازهای آموزشی بسیار زیاد و متنوع.
  - عدم هماهنگی و همکاری برخی از دستگاه‌های ذیرپوش.
  - کامل نبودن ساختار اداری استانداریها، فرمانداریها و بخشداریها کشور متناسب با مدیریت روستایی.
  - نبود نیروهای متخصص در امر آموزش در سطوح مختلف مرتبط با دهیاری‌ها (استانداریها، فرمانداریها و بخشداریها)
  - پراکندگی و تعداد بسیار زیاد دهیاری‌های کشور.
  - فراهم نبودن امکانات دسترسی سریع و آسان به برخی از نقاط روستایی کشور

۴-۱-۵- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز:

بدون شک در راستای تحقق هر یک از اهداف چشم‌انداز برنامه چهارم توسعه، نقش آموزش و توسعه منابع انسانی از عوامل کلیدی و ملزمات ضروری محسوب می‌گردد.

۴-۱-۶- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش در تحقق چشم‌انداز بلند مدت توسعه:

- تهییه و تدوین سرفصل‌های آموزشی مورد نیاز دهیاری‌ها اعم از مهارتی، نگرشی و شغلی.
- بررسی نیازهای آموزشی دهیاران و تهییه و تدوین سرفصل‌های آموزشی براساس آن.
- ارائه کلیه سرفصل‌های آموزشی مورد نظر به دهیاری‌های سراسر کشور.

- استفاده از روش‌ها و رسانه‌های آموزشی متعدد و متنوع اعم از کتاب، کتابچه، بولتن، فیلم آموزشی به منظور آموزش دهیاران.
- آموزش همگانی افراد جامعه و بویژه روستائیان در زمینه آشنایی با مدیریت روستایی، وظایف، مسئولیت‌ها و حقوق شهروندی خود در مقابل مدیریت روستایی، ضرورت مشارکت مردمی
- آموزش مسئولین و برنامه‌ریزان دستگاه‌های ذیربیط امر توسعه روستایی به منظور آشنایی با جایگاه، وظایف و کارکردهای مدیریت روستایی.
- ایجاد پایگاه اطلاعاتی آموزش دهیاری‌ها در سطوح استانی و ملی.

۲-۱-۲- اهداف کمی:

اهداف کمی زیربخش مدیریت روستایی در این محور شامل موارد زیر است:

- تهییه و تدوین ۳۰ سرفصل آموزشی مورد نیاز دهیاری‌ها اعم از مهارتی و نگرشی تا پایان برنامه چهارم.
- افزایش سرانه آموزش دهیاری‌ها از ۲۴ نفر - ساعت در سال ۱۳۸۲ به ۴۵ نفر - ساعت در پایان برنامه چهارم توسعه
- ارائه ۹۶ ساعت آموزش به دهیاری‌ها در اولین سال تأسیس و ارائه ۶۴ ساعت آموزش در دومین سال، ارائه ۴۸ ساعت در سومین سال و ارائه ۳۲ ساعت آموزش در سالهای چهارم و پنجم تأسیس دهیاری‌ها (آموزش‌های مذکور در چارچوب استانداردهای آموزشی کارکنان دولت انجام خواهد شد).
- برگزاری ۱۴۰ همایش علمی - آموزشی استانی، به منظور بهره‌مندی از یافته‌های علمی و آشنایی مسئولین و برنامه‌ریزان ذیربیط استانی با اهداف، وظایف و جایگاه دهیاری‌ها.
- برگزاری ۵ همایش علمی سراسری مدیریت روستایی تا پایان برنامه.
- تهییه، تدوین و انتشار ۱۰ کتاب‌های علمی و آموزشی مورد نیاز دهیاری‌ها در سطح ملی.
- تهییه، تدوین و انتشار ۵۰ کتابچه‌های آموزشی - ترویجی مورد نیاز دهیاری‌ها در سطح ملی.
- تهییه ۱۰ فیلم آموزشی در زمینه مدیریت روستایی تا پایان برنامه چهارم توسعه.
- برگزاری ۱۵ کارگاه آموزشی ویژه آموزش کارشناسان امور دهیاری‌های استانداریها (هر سال ۳ کارگاه ۳ روزه) تا پایان برنامه.
- بازدیدهای آموزشی داخل کشور، به ازاء هر دهیاری در هر سال یک بازدید آموزشی.
- بازدیدهای علمی - آموزشی خارج از کشور، به منظور آشنایی با تجربیات سایر کشورها (در هر سال ۲ بازدید).

- تهیه و تدوین ۹۵ ساعت برنامه آموزشی تلویزیونی یا رادیوئی در شبکه‌های سراسری (در هر سال ۳۸ برنامه ۳۰ دقیقه‌ای).
- تهیه و تدوین برنامه‌های آموزشی تلویزیونی یا رادیوئی در شبکه‌های استانی (هر استان، ۳۸ برنامه ۳۰ دقیقه‌ای در هر سال).
- ترویج و حمایت از نشریات محلی آموزشی - ترویجی و اطلاع‌رسانی در روستاهای کشور.
- انتشار ماهنامه دهیاری‌ها (تیراز ماهنامه متناسب با تعداد دهیاری‌های کشور خواهد بود).

۷-۱-۸- سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان :

-) - هر یک از استانهای کشور بایستی تا پایان برنامه چهارم توسعه، به ازاء هر یک از دهیاری‌های دارای مجوز خود، متناسب با سال صدور مجوز دهیاری مربوطه آموزش‌های مورد نظر را به دهیاری‌های تابعه خود ارائه نماید.
- اجرای ۵ همایش علمی - آموزشی استانی تا پایان برنامه چهارم.
- اجرای بازدیدهای علمی - آموزشی داخل کشور (برای هر دهیاری دارای مجوز در هر سال، یک بازدید).
- بررسی نیازهای آموزشی دهیاری‌های استان و پیگیری جهت اجرای دوره‌های آموزشی موردنیاز.
- تهیه برنامه رادیوئی با تلویزیونی در شبکه استانی به میزان ۹۵۰ ساعت برنامه تا پایان برنامه چهارم توسعه، برای هر استان.

جدول ۲-۱- توزیع سرانه آموزش دهیاری ها در طول سالهای پنجم و چهارم (۱۳۸۴-۱۳۸۸)

۲-۲-۲- تشكيلات و سازماندهی دھیاري ها

۱-۲-۲- وضعیت ویژگیها و ساختار کلی بخش

در حال حاضر نزدیک به ۳۳ درصد از جمعیت کشور را روستاییان تشکیل می‌دهند که این تعداد جمعیت در ۶۸۱۱۸ آبادی سکونت دارند. براساس آمار دھیاري های تأسیس شده وضعیت موجود شاخص های مرتبط با زیربخش تشكيلات و سازماندهی دھیاري ها به شرح زیر می‌باشد:

- تعداد روستاهای بالای ۲۰ خانوار کشور (۳۵۶۷۲ روستا)
- تعداد دھیاري های تأسیس شده (۱۲۶۳۲ دھیاري برابر با ۳۵/۲ درصد کل روستاهای بالای ۲۰ خانوار)

- تعداد روستاهای بالای ۱۵۰۰ نفر جمعیت تقریباً ۳۵۰۰ روستا

- تعداد روستاهای زیر ۱۵۰۰ نفر جمعیت تقریباً ۳۲۱۷۳ روستا

- آین نامه استخدامی دھیاري ها ابلاغ شد و دستورالعمل های مرتبط با آن نیز در حال تدوین است.

۲-۲-۲-۲- وضعیت بخشی در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین دوازده کانه

تشکيلات و سازماندهی دھیاري ها متضمن توسعه مدیریت و ارتقاء تدبیر و توسعه مبتنی بر دانایی است.

۲-۲-۳- امکانات و قابلیت‌ها

امکانات و قابلیت‌ها موجود در این حوزه فراوانی نیروهای متخصص در کشور می‌باشد.

۴-۲-۴- محدودیت‌ها

از جمله موانع محدودیت‌های موجود در این ارتباط می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- مهاجرت نیروهای متخصص روستایی به شهرها
- نبود منابع مالی و درآمدی مناسب و کافی برای تأمین هزینه‌های جاری از جمله حقوق و دستمزد کارکنان دھیاري

۲-۲-۵- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز

نیروی انسانی کاملاً منسجم در قالب تشکيلات سازمان یافته، نقش ارزنده و اساسی در راستای هر یک از اهداف چشم‌انداز خواهد داشت.

- راهنمایی و سازماندهی دهیاری در کلیه روستاهای واحد شرایط
  - جذب نیروهای واحد شرایط در دهیاری های تازه تأسیس
  - طراحی مدل مدیریت روستایی در روستاهای زیر ۲۰ خانوار

۷-۲-۳-۴- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اخراجی بخش بر حسب استان

- صدور مجوز تأسیس دهیاری در ۲۰۶۷۲ روستا تا پایان برنامه چهارم طبق جدول پیوست
  - تجهیز و راهاندازی ۳۵۶۷۲ دهیاری تا پایان برنامه چهارم
  - جذب ۷۰۰۰ نیروی تمام وقت در دهیاری‌های بالای ۱۵۰۰ نفر جمعیت^۲
  - جذب ۴۳۴۴ عنفر نیروی پاره وقت در دهیاری‌های زیر ۱۵۰۰ نفر جمعیت(براساس چارت سازمانی و درجه‌بندی دهیاری‌ها)
  - تحقق واگذاری وظایف جدید به دهیاری‌ها تا پایان برنامه چهارم

۲-۲-۸- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

برای نیل به اهداف فوّه، ساستهای زیر تعریف و احرا خواهد شد:

- راهاندازی دهیاری در روستاهای بالای ۲۰ خانوار در استانهای کشور سازماندهی و تدوین چارت تشکیلاتی دهیاری‌ها براساس درجه‌بندی آنها

۲- لازم به ذکر است بر اساس قانون در دهیاریهای بالای ۱۵۰۰ نفر به طور متوسط دو نفر نیزروی تمام وقت جذب می‌شود

۴-۳-۲- مشارکت مردم و مدیریت روستایی

مشارکت مردم در مدیریت روستایی یکی از محورهای یازدهگانه زیر بخش مدیریت روستایی می‌باشد.

در این محور راهکارها و سیاست‌های جلب مشارکت مردم در مدیریت روستایی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۳-۱- وظائف، ویژگی‌ها و ساختار کلی زیر بخش مدیریت روستایی

امروزه اهمیت جلب مشارکت‌های مردمی در توسعه کشور بر کسی پوشیده نیست و اهمیت آن در بحدی افزایش یافته که برخی از صاحبنظران، عصر حاضر را عصر مشارکت نامیده‌اند. منظور از مشارکت مردم در مدیریت روستایی عبارتست از کنش متقابلی که بین متولیان مدیریت روستایی و روستائیان یا ذینفعان طرح‌های توسعه‌ای به وقوع می‌یابند، بگونه‌ای که روستائیان آگاهانه و از روی اراده و میل و با حمایت و هدایت کارگزاران دولتی در تمامی سطوح و مراحل تدوین و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شرکت فعال داشته باشند. بنابراین جلب مشارکت‌های مردمی در تمامی مراحل تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا و بهره‌برداری از پروژه‌های عمرانی مورد توجه، امری ضروری است.

۴-۳-۲- جایگاه بخش در ارتباط با ماده ۱۳۸ برقامه چهارم

نقش و وظایف دولت در این بخش در حوزه امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی شامل اموری می‌شود که منافع اجتماعی حاصل از آنها موجب بهبود وضعیت زندگی روستائیان می‌شود و شامل جلب مشارکت مردم در امور مربوط به دهیاری‌ها می‌باشد.

۴-۳-۳- شاخص‌های مشارکت مردمی

بهبود مشارکت از راه‌های مختلف امکان‌پذیر است. یکی از ملموس‌ترین نمادهای جلب مشارکت مردمی، گسترش تهادهای مردمی پشتیبان دهیاری می‌باشد که از آن جمله می‌توان به یاریگران دهیاری اشاره کرد. یاریگران دهیاری افرادی هستند که به صورت داوطلبانه برای مشارکت در امر خاصی اعلام آمادگی می‌کنند و دهیاری‌ها موظف به سازماندهی و آموزش آنها می‌باشند. از جمله زمینه‌هایی که از مشارکت‌های مردمی می‌توان استفاده کرد پیشگیری از سوانح و بلاایای طبیعی، بهبود بهداشت روستایی، محیط زیست روستایی، عمران و بهسازی قابل ذکر هستند و براین اساس می‌توان شاخص‌های زیر را برای سنجش جلب مشارکت‌های مردمی در امور مدیریت روستایی به کار برد.

۱. جمعیت تحت پوشش یاریگران ایمنی

۲. جمعیت تحت پوشش یاریگران سلامت

۳. جمعیت تحت پوشش یاریگران محیط زیست
۴. جمعیت تحت پوشش یاریگران عمران

۴-۳-۲ - امکانات و قابلیت‌ها

وجود برخی زمینه‌ها و قابلیت‌ها در حوزه مدیریت روستایی می‌تواند موفقیت برنامه جلب مشارکت‌های مردمی را تسهیل و تسریع نماید. برخی از این امکانات و قابلیت‌ها عبارتند از:

- وجود پیشینه فرهنگی در زمینه همکاری، مشارکت و تعاون و سرمایه اجتماعی بالا
- تأسیس و راهاندازی دهیاری‌ها به عنوان نهاد عمومی غیردولتی
- افزایش سطح سواد و آگاهی جامعه روستایی نسبت به حقوق اجتماعی
- وجود منابع انسانی جوان و پر انرژی (گروه‌های سنی زیر ۳۰ سال)

۴-۳-۳ - محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه بخش

در کنار امکانات و قابلیت‌های فوق الذکر، محدودیت‌ها و تنگناهایی نیز وجود دارد که می‌توانند روند اجرای برنامه‌ها را کند و احیاناً متوقف نمایند. برخی از این محدودیت‌ها و تنگناها عبارتند از:

- دشواری و پیچیدگی عملیات اجرائی در راستای توسعه روستائی توسط دولت به دلیل گستردگی اختیارات آن
- عدم اعتقاد برخی از مسئولان و متولیان توسعه روستایی به ضرورت مشارکت‌های مردمی
- عدم شکل‌گیری نظام مدیریت مشارکتی کارآمد
- فقدان ساختار اجرایی مناسب و تقسیم کار مشخص برای مدیریت روستایی
- عدم ساماندهی مناسب مشارکت‌های مردمی در مدیریت روستایی

۴-۳-۴ - نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز

افزایش مشارکت مردمی می‌تواند نقش محسوسی در تحقق اهداف چشم‌انداز برنامه چهارم توسعه داشته باشد که از آن جمله می‌توان موارد زیر اشاره کرد.

۱. رشد مستمر و پایدار
۲. امنیت انسانی و اجتماعی
۳. ارتقاء کیفیت سطح زندگی
۴. محیط زیست توسعه پایدار

۵. توسعه فرهنگی

۶. توسعه مدیریت و ارتقاء تدبیر

۷. تعادل و توزان منطقه‌ای

۷-۳-۲- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه در تحقق چشم‌انداز بلندمدت توسعه

مهمترین هدف کلی در این حوزه عبارت است از:

ایجاد و گسترش نهادهای محلی به موازات و در راستای وظایف دھیاری‌ها شامل یاریگران ایمنی،
یاریگران سلامت و یاریگران محیط زیست و

۸-۳-۲- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان

هریک از اهداف کلی فوق به تفکیک استانی در جدول ۱-۳- به صورت کمی محاسبه و مشخص شده است.

براساس پیش‌بینی‌های انجام برآورده می‌شود تا پایان سال ۱۳۸۲ حداقل ۱۰ درصد از دھیاری‌های موجود تحت پوشش طرح یاریگران ایمنی قرار گیرند. نظر به اینکه طرح یاریگران ایمنی در حیطه امور اجتماعی است و پذیرش این گونه امور معمولاً در ابتدا آهسته می‌باشد بنابراین سرعت گسترش این نهاد مشارکتی را طی برنامه پنج‌ساله چهارم در دو سال اول هدرصد، دو سال بعدی ۷ درصد و در سال پایانی ۱۰ درصد در نظر گرفته شده است.

در مورد یاریگران فضای سبز و سلامت برآورده می‌شود تا پایان سال ۱۳۸۳ حداقل ۵ درصد از دھیاری‌های موجود، تحت پوشش طرح یاریگران ایمنی قرار گیرند. نظر به اینکه طرح یاریگران فضای سبز و سلامت همانند یاریگران ایمنی در حیطه امور اجتماعی است و پذیرش این گونه امور معمولاً در ابتدا آهسته می‌باشد بنابراین سرعت گسترش این نهاد مشارکتی نیز طی برنامه پنج‌ساله چهارم در دو سال اول ۵ درصد، دو سال بعدی ۷ درصد و در سال پایانی ۱۰ درصد در نظر گرفته شده است.

جدول ۲-۳- اهداف کمی ایجاد و گسترش نهادهای مردمی

تاریخ برگشت نهاد		نهاد		نهاد		نهاد		نهاد		نهاد	
نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد	نهاد
۱۷/۰۵	۲۷/۰۴	۲۷/۰۴	۲۷/۰۴	۲۷/۰۴	-	۲/۰	-	-	-	-	-
۲۸/۰۷	۲۸/۰۷	۲۸/۰۷	۲۸/۰۷	۲۸/۰۷	-	۱/۰	-	-	-	-	-
۲۹/۰۷	۲۹/۰۷	۲۹/۰۷	۲۹/۰۷	۲۹/۰۷	-	۱/۰	-	-	-	-	-

۴-۲- برنامه‌ریزی برای مدیریت روستایی

۱-۴-۲- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی محور

با توجه به آنکه روستا مجموعه‌ای است زیستی (مسکونی-تولیدی) که باید رابطه‌ای اندامواره با طبیعت و مجموعه‌های روستایی و شهری هم‌جوار خود داشته باشد؛ نیل به این رابطه اندامواره و همبستگی با سایر واحدهای ناحیه که با هم منافع مشترکی دارند الزاماتی دارد. با همین هدف روستا به عنوان کوچکترین واحد زیستی در تقسیمات کشوری نیازمند استقرار مناسب در چرخه توسعه کشور و تشخیص هرچه بهتر و دقیق‌تر اهداف کلان اجتماعی و اقتصادی پیش‌بینی شده در طرح‌های فرادست توسعه به خصوص طرح‌های «توسعه و عمران ناحیه‌ای» و «ساماندهی فضا و سکونتگاههای روستایی» می‌باشد. به این منظور و نیز مطابقت اهداف مذکور با اقداماتی که می‌تواند در توسعه هماهنگ و موزون فعالیت‌های کشاورزی، صنعتی و خدماتی از طریق توزیع مناسب جمعیت و استقرار بهینه خدمات در روستا و در نهایت توسعه روستا و منطقه موثر باشد نیاز به حضور مدیریت محلی احساس می‌شود که برای تمشیت امور و برنامه‌ای با چارچوب مشخص که به بررسی و شناسایی مشکلات روستا و رفع آنها با اتخاذ بهترین راه حل ممکن بپردازد. این نهاد مدیریت محلی «دهیاری» و این برنامه هم «برنامه ۵ ساله دهیاری» می‌باشد.

از آنجا که روستا سازمانی است فضایی که از انتظام واحدهای هدفمند تشکیل یافته و با نگرشی جامع‌تر خود یکی از واحدهای هدفمند تشکیل دهنده سازمان فضایی بزرگتری به نام ناحیه است، در نظر داشتن ملاحظات فضایی و توجه به ویژگی‌های کالبدی و فیزیکی در شناسایی مشکلات روستا و به تبع آن تدوین برنامه پنج‌ساله دهیاری‌ها بسیار حائز اهمیت است، به همین منظور تهیه و تدوین این برنامه با مدنظر قرار دادن طرح هادی روستا که طرح تجدید حیات و هدایت روستا بالحاظ ابعاد اجتماعی-اقتصادی بوده و هدایت وضعیت فیزیکی روستا را دربردارد انجام می‌بزیرد. همچنین مطابق ماده ۳۷ آئین‌نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی روستا و نحوه انتخاب دهیار، تمامی درآمدها اعم از کمک‌های بلاعوض مردم، عوارض دریافتی از اهالی، در صورت تخصیص کمک‌های دولت برای اجرای برنامه‌های عمرانی و سایر ریشه‌های دریافتی باید بر طبق برنامه‌هایی که قبل‌اً به صورت بودجه سالانه و در قالب طرح‌های عمرانی و یا مصارف جاری به تصویب شورا و تأیید شورای اسلامی بخش رسیده به مصرف عمران روستا برسد. با توجه به این موارد برنامه ۵ ساله دهیاری با هدف شناسایی و رفع مشکلات روستاهای این طی چند گام تدوین می‌شود.

شاخص‌ها- شاخص اصلی در برنامه ریزی برای مدیریت روستایی تعداد دهیاری‌های دارای برنامه پنج‌ساله می‌باشد.

دهیاری یک نهاد عمومی غیر دولتی است که توسط سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور از لحاظ مسائل فنی ، مالی و پشتیبانی می شود و در حال حاضر منابع درآمدی اصلی آن از محل عواید مت مرکز تخصیصی از وزارت کشور(سازمان شهرداری ها و دهیاری ها) که شامل ۳ منبع عوارض ناشی از سوخت، ۱۲ در هزار ارزش گمرکی کالاهای وارداتی و عوارض خارج از حریم می باشد ، تأمین می شود اما انتظار می رود با تقویت این نهاد شاهد افزایش مشارکتهای مردمی در تأمین هزینه ها و درآمد زایی دهیاری بوده و دهیاری ها به خود کفایی کامل برسند .

با توجه به آنکه طرح هادی روستا طرح تجدید حیات و هدایت روستا می باشد که افق گسترش آینده روستا را تبیین و نحوه کاربری اراضی روستا را مشخص می کند پس تهیه برنامه ۵ ساله کاملاً باید منطبق با این طرح باشد و نکته حائز اهمیت این است که مشکلات و راه حل هایی که برای رفع آنها اندیشیده می شوند بایستی در حیطه وظایف دهیار و در چارچوب شرح وظایف دهیاری قرار داشته باشند .

در حال حاضر وضعیت کل کشور از لحاظ تهیه برنامه پنج ساله به قرار زیر است :
تاکنون ۶ استان خراسان، کرمانشاه، آذربایجان غربی، قم، بوشهر و همدان به ترتیب با ۲۰۳، ۲۰۰، ۱۶۳، ۶، ۵ و ۵ روستا برای تهیه برنامه پنج ساله اقدام نموده اند و این امر در اولویت کاری استان های دیگر نیز قرار دارد .

۴-۴-۴- وضعیت معور در رابطه با سند چشم انداز ، سیاست های کلی و مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم

با توجه به ضرورت برنامه ریزی که فرایندی است مستمر که با تشخیص اهداف اجتماعی و اقتصادی و تلاش برای درک آن از طریق کنترل و هدایت متغیرها ، امکان دسترسی به این اهداف را محقق می سازد؛ برنامه ریزی برای مدیریت روستایی در تحقق همه مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم توسعه موثر می باشد ولی به طور مستقیم در تحقق توسعه مدیریت و ارتقاء تدبیر از طریق ایجاد تعادل و توازن منطقه ای می تواند عمل کند.

همچنین روستا به عنوان مهمترین واحد تأمین کننده غذا و مواد و محصولات پایه موثر در تولیدات غذایی می تواند در حرکت به سوی امنیت و توسعه غذایی موثر باشد. همچنین ارتباط تنگاتنگی که برنامه ریزی برای مدیریت روستایی با محیط زیست و توسعه پایدار دارد از این لحاظ که مناطق روستایی پوشش دهنده و در برگیرنده قسمت اعظم محیط زیست و منابع ارزشمند کشور می باشند و قطعاً این برنامه ریزی می تواند در جلوگیری از تخریب محیط زیست و حرکت به سوی توسعه پایدار موثر باشد . از طرف دیگر با توجه به اینکه بسیاری از نقاط مرزی و حساس کشور در محدوده مناطق روستایی و دهیاری ها واقع شده اند مسلماً

برنامه‌ریزی برای مدیریت روستایی می‌تواند با ایجاد توسعه در این مناطق به افزایش ضریب امنیتی در آنها کمک کند و در حفظ امنیت ملی مؤثر واقع شود.

۴-۳-۴-۲- محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه محور

- نوپا بودن نهاد دهیاری با رویکردی مدرن که برای برنامه‌ریزی در نظر دارد به نوعی در تقابل با سنت دیرپای مناطق روستایی در حل مسائل و مشکلات قرار می‌گیرد
- پایین بودن سطح متوسط تحصیلات در دهیاران و نداشتن تجربه کاری
- کمبود نیروهای متخصص در امر برنامه ریزی های بلندمدت و میان مدت در سطح روستا و شهرستان
- ضرورت تدوین برنامه ۵ ساله براساس طرح هادی روستا

۴-۴-۲- امکانات و قابلیت‌ها

- تهییه برنامه پنج ساله سهمی از محل عواید متمرکز دهیاری‌ها از ردیف سوخت را به خود اختصاص داده است
- وجود امکانات زیربنایی و فیزیکی مناسب از قبیل راه داخل روستا، تأسیسات روستایی و...
- طرح همگون‌سازی فعالیت‌های رایانه‌ای دهیاری‌ها که توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور با همکاری وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات در دست اقدام است و این که توسعه فعالیت‌های رایانه‌ای در روستاهای کشور در قالب خدمات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری در دستور کار دارد به تهییه و تدوین و به روزآوری این برنامه کمک می‌کند
- برنامه‌ریزی با شمايل برنامه ۵ ساله ساختاری است که برای اولین بار در تاریخ مدیریت روستایی مورد امتحان قرار می‌گیرد و این خود پتانسیل مناسب و بستری منعطف برای پیاده کردن هر نوع ساختاری که صحیح تشخیص داده می‌شود فراهم می‌کند و می‌توان از این قابلیت به بهترین نحو استفاده کرد .

۴-۵-۲- نقش و جایگاه محور در تحقق اهداف چشم انداز

برنامه ریزی برای مدیریت روستایی در چارچوب برنامه ۵ ساله دهیاری‌ها که در آن نقش مشارکت مردمی در تعیین مشکلات روستا و تبیین راه حل‌های رفع این مشکلات و نیز حضور و نقش مؤثر دهیار به عنوان یک نیروی منتخب مردمی در تهییه آن وجود دارد در راستای تحقق اهداف مواد ۱۳۹ و ۱۴۸ برنامه چهارم توسعه و کوچک سازی حجم دولت و توسعه مشارکت مردم در امور کشور می‌باشد و به طور مشخص در راستای تحقق بند ب ماده ۱۳۹ در خصوص وظایف امور تصدی‌های اجتماعی ، فرهنگی ، شامل اعمال

حمایت‌های لازم برای توسعه نهاد دهیاری به عنوان بخش غیردولتی مجری این وظایف و انجام وظایف زیربنایی دولت با مدیریت، حمایت و نظارت دستگاه‌های دولتی توسط بخش غیردولتی (نهاد دهیاری) می‌باشد.

۶-۴-۲- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه محور در تحقق چشم انداز بلندمدت توسعه

برخورداری دهیاری‌های کشور از نظام برنامه‌ریزی که پوشش دهنده همه مشکلات در سطح روستا و نیز ارائه کننده شیوه تعیین راه حل مناسب برای آنها باشد هدف کلی در این محور است و راهبردی که در جهت نیل به این هدف اتخاذ می‌شود پشتیبانی مرکز از برنامه ریزی انجام شده به صورت غیرمرکز می‌باشد؛ یعنی شناسایی مشکلات موجود و راه حل‌های لازم برای مرتفع کردن آن‌ها در سطح محلی و با مشارکت نیروهای مردمی و دهیاری صورت می‌گیرد ولی به منظور احتراز از کمزروی و اتخاذ روش‌های غیرعلمی در تدوین این برنامه و نیز داشتن برنامه‌ای منطبق با الگوهای علمی برنامه ریزی؛ پشتیبانی‌های علمی، فنی و... لازم در سطح ملی صورت خواهد گرفت.

۷-۴-۲- اهداف کمی

هدف کمی در این زمینه تحت پوشش قرار دادن ۵۵۰۰ دهیاری در طول برنامه چهارم توسعه می‌باشد. به این منظور در سال ۱۳۸۴ که سال آغازین برنامه می‌باشد تهیه ۶۰۰ برنامه پنج ساله برای دهیاری‌های کشور و در طی سال‌های بعد همین روند با رشد سالیانه‌ای معادل ۳۰ درصد مدنظر می‌باشد که به این ترتیب در سال ۸۵، ۸۰۰ برنامه، در سال ۸۶، ۱۰۵۰ برنامه در سال ۸۷، ۱۳۳۰ برنامه و در سال ۸۸، ۱۷۲۰ برنامه پنج ساله دهیاری در سطح کشور تهیه خواهد شد. با توجه به محاسبات انجام شده و تجارب استانی موجود در این زمینه میزان متوسطی که برای تهیه برنامه ۵ ساله برای هر دهیاری در نظر گرفته شده ۱۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال در سال ۱۳۸۴ می‌باشد که این میزان مطمئناً در مورد روستاهای بزرگ و کوچک یکسان نخواهد بود و مسلماً روستاهای با جمعیت و وسعت بیشتر مشکلات متفاوتی با روستاهای کوچک دارند که این امر روند تهیه برنامه برای آنها را پیچیده تر و به تبع آن هزینه لازم را در این زمینه نیز بیشتر می‌کند اما این میزان به منظور پیش‌بینی میزان اعتبار تخصیصی در طی سالهای برنامه چهارم توسعه و به صورت متوسط برای یک دهیاری نمونه در نظر گرفته شده است و همچنین با توجه به تورم سالیانه ۱۰ درصدی پیش‌بینی شده در برنامه چهارم توسعه برای سال‌های این برنامه این مبلغ در سال‌های بعد به ترتیب ۱۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال در سال ۸۵، ۱۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال در سال ۸۶، ۱۳/۵۰۰/۰۰۰ ریال در سال ۸۷، ۱۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال برای سال ۸۸ و به این ترتیب اعتبار لازم برای کل دوره برنامه چهارم توسعه ۱۵۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال برآورد می‌گردد.

۴-۲-۸- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

با توجه به اینکه در سال ۱۳۸۲ دهیاری‌ها در آغاز راه قرار داشتند در طی این سال برای ۵۸۲ دهیاری برنامه پنج ساله تهیه گردید. در طی سال‌های برنامه چهارم توسعه با مبنای تهیه ۶۰۰ برنامه پنج ساله در سال ۸۴ اقدام در این زمینه صورت خواهد گرفت و در طی سال‌های آتی این روند با رشد سالیانه‌ای معادل ۳۰ درصد ادامه خواهد یافت و توزیع استانی تعداد برنامه‌های پنج ساله بر اساس تعداد دهیاری‌های مصوب و فعال هر استان صورت می‌گیرد. همچنین در هر استان اولویت تهیه برنامه پنج ساله بر اساس طبقه بندی جمعیتی و درجه دهیاری‌ها بوده و دهیاری‌های با جمعیت بیشتر و درجه بالاتر در اولویت قرار خواهند داشت.

۴-۲-۹- اقدامات مهم و اساسی

اقدامات مهم و اساسی که در جهت نیل به اهداف بخش، مرتبط با این محور انجام خواهد گرفت و در ظرفیت‌سازی برای حرکت به سوی برنامه‌ریزی غیرمت مرکز برای مدیریت روستایی مؤثر خواهد بود به قرار زیر می‌باشد:

- ۱- آگاهی بخشی لازم به دهیاران و برگزاری دوره‌های آموزشی تهیه برنامه پنج ساله.
- ۲- تدوین جزو و سایر اقلام آموزشی تکمیلی درباره نحوه تهیه برنامه پنج ساله.
- ۳- آگاهی بخشی کافی در این زمینه که برنامه پنج ساله‌ای می‌تواند موفق و منطبق با واقعیات و درنتیجه موثر برای رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده باشد که با توجه تام و تمام به طرح هادی روستا تهیه شده باشد.
- ۴- راهنمایی و فراهم آوردن امکان در زمینه ارتباط با مشاورین مناسب برای تهیه برنامه پنج ساله.
- ۵- ایجاد ارتباط میان استان‌های پیشگام در تهیه برنامه پنج ساله با سایر استان‌ها و الگوگیری از آن‌ها.

۵-۲-۵- منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها

۱-۵-۲- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی بخش

دهیاری‌ها وفق قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور مصوب سال ۱۳۷۷ نهادی مستقل، عمومی و خودکفا تلقی شده‌اند و از این رو این نهاد محلی می‌باید از محل عوارض و بهای خدمات و سایر فصل‌ها و منابع که در آیین‌نامه مالی دهیاری‌ها ذکر شده است، منابع مالی مورد نیاز جهت انجام وظایف قانونی را فراهم نماید.

مطابق اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، مصوب هیأت وزیران در سال ۱۳۸۰ و اصلاحیه بعدی آن ۳۷ بند وظیفه بر عهده دهیاری‌ها گذاشته شده است که به منظور انجام آنها، منابع مالی مورد نیاز است.

دهیاری‌ها بعنوان یک نهاد عمومی، براساس بند ۲۱ ماده ۱۰ اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها باید نسبت به «برآورد و تنظیم بودجه و ارائه بودجه سالانه دهیاری و متمم و اصلاح آن به شورا جهت تصویب» اقدام نماید. از این رو لازم است دهیاری منابع درآمدی مشخص داشته باشد تا در چارچوب بودجه نسبت به هزینه نمودن آن اقدام نماید.

براساس ماده ۳۶ آیین‌نامه مالی دهیاری‌ها مصوب ۱۳۸۲، منابع درآمدی دهیاری از ۷ محل قبل تأمین است.

الف) درآمدهای ناشی از عوارض (درآمدهای عمومی)

ب) درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی

پ) بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی دهیاری

ت) درآمدهای حاصل از وجوده و اموال دهیاری

ث) کمک‌های اعطایی دولت و سازمانهای دولتی

ج) استفاده از تسهیلات مالی

ج) اعانت و کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمانهای خصوصی و

براساس بررسی بعمل آمده از بودجه مصوب ۸۰ دهیاری در سال ۱۳۸۳، متوسط درآمد هر دهیاری از

هر یک از منابع درآمدی، به تفکیک به شرح جدول زیر است.

جدول ۲-۳- متوسط درآمد دھیاری از هر یک از منابع درآمدی

درآمدهای ناشی از عوارض (درآمدهای عمومی)	۱
درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی (قانون تجمعی عوارض)	۲
بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انفعالی دھیاری‌ها	۳
درآمدهای حاصل از وجوده و اموال دھیاری	۴
کمک‌های اعطایی دولت و سازمانهای دولتی	۵
استفاده از تسهیلات مالی	۶
اعانات و کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمانهای خصوصی و	۷
متوسط بودجه یک دھیاری	
۱۰۰	۴۵۴۲۸۰

جدول فوق نشانگر آن است که ۵۰ درصد از بودجه دھیاری‌ها از محل عواید قانون تجمعی عوارض، ۲۵ درصد از کمک‌های اعطایی دولت و سازمانهای دولتی، ۱۷ درصد از محل عوارض عمومی و بهای خدمات تأمین می‌گردد و ۸ درصد باقی مانده از سایر محل‌ها تأمین می‌گردد.

با عنایت به جدید التأسیس بودن دھیاری‌ها و فعالیت آنها در مناطق روستایی و با توجه به اینکه مطابق بررسی‌های علمی و پژوهشی، ۳۲ درصد روستاییان زیر خط فقر قرار دارند و روند شکاف بین درآمد سالانه روستانشینان با شهرنشینان رو به فزونی است، در حال حاضر امکان نیل به خودکفایی برای آنها میسر نیست و نمی‌توانند از عوارض و بهای خدمات محلی منابع مالی لازم را تأمین نمایند. لذا درسال‌های ابتدای استقرار دھیاریها ضرورت دارد، کمک‌های لازم از سوی دولت فراهم گردد.

۲-۵-۲- وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین دوازده‌گانه

به استناد سند چشم‌انداز، دستیابی به توسعه باید همراه و همگام با ایجاد فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، ارتقاء سطح نسبی درآمد سرانه و اشتغال کامل باشد و در تدوین و تصویب برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالیانه، کاهش فاصله درآمد میان دهکهای بالا و پایین جامعه مورد نظر باشد.

۳- بالا بودن میزان درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی (عواید قانون تجمعی عوارض) در بودجه دھیاری‌ها بدلیل توزیع آن بین ۴ هزار دھیاری است و لذا در صورت تقسیم آن بین کلیه دھیاری‌ها، میزان کمک مذکور کاهش خواهد یافت و سرجمع بودجه و در نتیجه سرانه دھیاری‌ها کاهش چشمگیری خواهد داشت.

در سیاست‌های کلی برنامه چهارم نیز بر رفع محرومیت خصوصاً در مناطق روستایی، ایجاد اشتغال مولد و کاهش بیکاری، کاهش فاصله بین دهکه‌ای بالا و پایین درآمدی جامعه و در بند ۴۲ (تحت عنوان توسعه روستاهای) بر ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان و رفع فقر با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و تأکید شده است.

با عنایت به اینکه در حال حاضر سرانه یارانه هر شهروند شهروندی ۴ برایر یک روستایی است، و شکاف درآمدسالانه شهروندیان با روستاشینان از ۱۱۲۷۴۲۸ ریال در سال ۱۳۷۰ به ۸۵۰۲۰۵۹ ریال افزایش یافته است و درصد بیکاری (آشکار و پنهان) در جامعه روستایی بیش از جامعه شهری است، تحقق سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام درخصوص شاخص‌های مذکور نیازمند توجه ویژه به جامعه روستایی است.

تحقیق اهداف مورد نظر در سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام ارتباط کامل با تقویت دهیاری‌ها بعنوان مدیریت محلی دارد. تاکنون توسعه روستایی متداول با توسعه کشاورزی بود و به مدیریت فضای کالبد و محیط روستا توجهی نمی‌شد. با توجه به اینکه بیش از ۴۰ درصد از محصولات کشاورزی مستقیماً نتیجه فعالیت کشاورزان ساکن در محیط روستا است، ضروری است به بهسازی، عمران و آبادی محیط روستا توجه بیش از پیش شود که نتیجه و دستاوردن آن اثر مثبت در افزایش تولید کشاورزی خواهد بود.

۳-۵-۲- امکانات و قابلیت‌ها

از جمله امکانات موجود در خصوص تامین منابع درآمدی دهیاری‌های می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱- وجود ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه در محیط روستایی برای اخذ عوارض
- ۲- وجود زمینه‌های مختلف برای عرضه خدمات بواسطه عدم برخوداری روستاییان از انواع خدمات عمومی و در نتیجه امکان اخذ بهای خدمات
- ۳- وجود زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری مشترک دهیاری‌ها با بخش‌های خصوصی و عمومی غیردولتی که دارای مزیت نسبی هستند
- ۴- وجود سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی که فراهم کننده زمینه مشارکت‌های مالی و اجتماعی روستاییان در اداره امور روستاهای است.

۴-۵-۲- محدودیت‌ها و تنگناها

- ۱- وجود شکاف درآمدی رو به تزايد میان روستاییان و شهروندیان بعنوان عامل مهم در تقویت مهاجرت از روستاهای
- ۲- درصد بالای بیکاری آشکار و بیویژه بیکاری پنهان که رغبت به سکونت در روستاهای را کاهش می‌دهد.

- ۳- در صد بالای جمعیت روستایی زیرخط فقر که توان پرداخت عوارض و بهای خدمات را ندارند.
- ۴- تهدید مداوم و پیوسته جامعه روستایی از سوی انواع حوادث و بلایای طبیعی و بیوژه خشکسالی و سرمایدگی محصولات کشاورزی که در کاهش توان مالی روستاییان مؤثر است

۵-۵-۲- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز

در تحقق اهداف چشم‌انداز و سیاست‌های کلی برنامه چهارم مدیریت‌های محلی (دهیاری‌ها) نقش مؤثری دادند. شناسایی مزیت‌های نسبی و زمینه‌های اقتصادی برای ایجاد اشتغال و انجام بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی لازم در این خصوص و بهره‌گیری از تسهیلات مالی بانکها و مؤسسات و مشارکت با بخش خصوصی و سایر بخشها در ایجاد سرمایه‌گذاری در انواع طرح‌های اشتغال‌زا و تولیدی قطعاً منجر به ایجاد اشتغال و افزایش سطح درآمد روستاییان خواهد شد و از طریق منابع و درآمدهای حاصله بعنوان درآمد حاصل از موسسات انتفاعی، دهیاری‌ها می‌توانند وظایف قانونی خود را با پشتونه درآمدی حاصله به انجام رسانند و محیط و فضای روستا را از طریق اجرای طرح‌های عمرانی و بهسازی و طرح‌های خدماتی مناسب قابل سکونت نمایند.

بنابراین دهیاری‌ها از یکسو با اخذ تسهیلات و کمک‌های دولتی و از سوی دیگر با اجرای طرح‌های اقتصادی و خدماتی می‌توانند در تحقق اهداف سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام در حوزه جامعه روستایی مؤثر باشند.

۵-۶-۲- اهداف کلی و راهبردهای کلان

اهداف کلی و راهبردی توسعه مدیریت روستایی در تأمین منابع درآمدی برای تحقق سند چشم‌انداز را می‌توان به شرح زیر برشمود:

- ۱- دستیابی به منابع پایدار درآمدی برای دهیاری‌ها در جهت نیل به خودکفایی
- ۲- ایجاد زمینه‌ها و تسهیلات لازم برای حضور بخش خصوصی و دیگر بخش‌ها برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های عمرانی و خدماتی
- ۳- شناسایی و ایجاد مزیت‌های نسبی در پهنه جغرافیایی به منظور ایجاد فرصت برابر برای همه نقاط

۵-۷-۲- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرائی بخش

با عنایت به بررسی انجام شده و با تاسیس دهیاری در کلیه روستاهای واحد شرایط، ارقام (جدول ۲-۵) قابل برآورد است. در صورت تحقق منابع پیش‌بینی شده در بودجه دهیاری‌ها و اصلاح منابع پیش‌بینی شده از محل عوارض اختصاصی (عوارض مرکز دهیاری‌ها) (جدول شماره ۵-۱) و با فرض اینکه سهم دهیاری‌ها از

عوايد مرکز دهيارى ها به ميزان ۵۲ ميليون ريال در سال ۱۳۸۳ باشد، ميزان بودجه هر دهيارى در سال ۱۳۸۳ باید بر اساس جدول (۳-۵) اصلاح گردد.

جدول ۲-۴- اهداف کمي بخش طي سال هاي برنامه چهارم توسعه

۲۵۶۷۲	۳۱۵۷۷	۲۷۴۰۲	۲۳۲۶۸	۱۹۱۲۴	۱۵۰۰۰	
۹۶۴	۶۵۶	۴۴۶	۲۰۱	۲۰۵	۱۴۰	
۲۲۵۵۵	۲۲۳۳۲	۲۲۱۱۰	۲۱۸۹۲	۲۱۶۷۶	۲۱۵۷۰	
۶۲۰	۵۶۴	۶۹۰	۷۲۲	۷۶۶	۸۰۰	
۴۲۰	۲۹	۲۰۰	۱۳۷	۹۴	۶۵	
۲۵۵	۱۹۲	۱۳۸	۱۰۰	۷۲	۵۲	

جدول ۲-۵- متوسط درآمد هر دهيارى از هر يك از منابع درآمدی

ردیف	منابع	متوسط درآمد هر يك	منابع درآمدی
۱	درآمدهای ناشی از عوارض (درآمدهای عمومی)	۷۷۰۲۰	۲۸
۲	درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی (قانون تجمعی عوارض)	۵۲۰۰۰	۱۹
۳	بهای خدمات و درآمدهای موسسات انفعائی دهيارى ها	۲۱۱۱۰	۸
۴	درآمدهای حاصل از وجوده و اموال دهيارى	—	—
۵	کمک های اعطایی دولت و سازمان های دولتی	۱۱۳۱۰۰	۴۱
۶	استفاده از تسهیلات مالی	۸۸۰۰	۳
۷	اعانات و کمک های اهدایی اشخاص و سازمان های خصوصی و ...	۶۵۰۰	۲
۱۰۰	۲۷۸۵۳۰		

جدول ۲-۶- برآورد بودجه مورد نیاز دهیاری‌ها

							مجموع دهیاری‌های راه اندازی شده در هر سال در طول برنامه چهارم
							برآورد متوسط بودجه شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر
							برآورد متوسط بودجه دهیاری‌ها
							نسبت مطلوب متوسط بودجه دهیاری‌ها به شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر
							برآورد متوسط بودجه دهیاری‌ها در برنامه چهارم
							برآورد کل بودجه دهیاری‌ها
۳۵۶۷۲	۳۱۵۳۷	۲۷۴۰۲	۲۲۲۶۸	۱۹۱۳۴	۱۵۰۰۰	هزار ریال	هزار ریال
۱۸۸۲	۱۴۴۸	۱۱۱۴	۸۵۷	۶۵۹	۵۷۰	میلیون ریال	میلیون ریال
۱۰۰۲	۷۷۱	۵۹۳	۴۵۶	۳۵۱	۲۷۰	میلیون ریال	میلیون ریال
۱۰۰	۸۹/۴	۷۸/۸	۶۸/۲	۵۷/۶	۴۷	درصد	دهیاری‌ها به شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر
۱۸۸۲	۱۲۹۵	۸۷۸	۵۸۴	۳۷۹	۲۷۰	میلیون ریال	میلیون ریال
۶۷۱۲۵۰۰۰	۴۰۸۴....	۲۴۰۵۹....	۱۲۵۸۱....	۷۲۵۲....	۴۰۵....	میلیون ریال	میلیون ریال

اهداف کمی و سیاست‌های اجرایی در خصوص منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها به شرح زیر است:

- افزایش متوسط بودجه دهیاری‌ها از ۲۷۰ میلیون ریال به ۱۸۸۲ میلیون ریال
- بهره‌گیری از منابع و تسهیلات با نکی بدون بهره طویل‌المدت
- اعطای تسهیلات و معافیت‌های لازم برای حضور بخش خصوصی و تعاونی برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های عمرانی و خدماتی

۲-۵-۸- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

اولویت‌های مورد بررسی استانها جهت تقویت منابع مالی درآمدی دهیاری‌ها به شرح زیر است:

- توجه ویژه به روستاهای دارای ظرفیت و پتانسیل بالای ایجاد فرصت شغلی
- توجه خاص به روستاهایی که توانایی جذب و نگهداشت جمعیت خود و روستاهای پیرامون را دارند
- توجه به روستاهایی که براساس اقتصاد و مقیاس حداکثر بهره و استفاده را از سرمایه‌گذاریها دارند
- توجه ویژه به روستاهایی که دارای نقش تولیدی و اقتصادی مهم هستند
- توجه خاص به روستاهایی که در معرض تخلیه جمعیت هستند و

- ۶- توجه به مناطق و روستاهای محروم و نیازمند خدمات
- ۷- توجه خاص به نقاط روستایی استراتژیک همانند روستاهای دارای آثار گردشگری، روستاهای واقع در نقاط مرزی و جزایر

۹-۵-۲- اقدامات مهم و اساسی

به منظور فراهم نمودن زمینه ایجاد منابع پایدار درآمدی برای دھیاری‌ها اقدامات ذیل قابل انجام است:

- ۱- اخذ و اعطای تسهیلات مالی به دھیاری‌ها برای مشارکت با بخش خصوصی در اجرای طرحهای عمرانی و خدماتی در آمدها
- ۲- اعطای تسهیلات ویژه به بخش خصوصی و سایر بخشها برای حضور در روستا و اجرای طرحهای اقتصادی
- ۳- اعطای کمک‌های مالی بلاعوض برای شکل‌گیری پایه‌های اولیه دھیاری‌ها برای ارایه خدمات به روستاییان
- ۴- خرید ماشین‌آلات و تجهیزات عمرانی و خدماتی برای دھیاری‌ها برای انجام وظایف قانونی
- ۵- اعطای حداقل ۳۰ درصد سرمایه مورد نیاز برای اجرای طرحهای اقتصادی بصورت بلاعوض به سرمایه‌گذاران بخش خصوصی علاقه‌مند به فعالیت در روستاهای
- ۶- توجه ویژه به موضوع مشارکت روستاییان در اجرا، اداره و نگهداری از طرحهای عمرانی و خدماتی اجرا شده در روستاهای
- ۷- ایجاد تعاونی‌های دھیاری‌ها در سطح بخشها به منظور اجرای طرحها بصورت مشترک و با هدف بهره‌گیری مناسب از سرمایه‌گذاریها

۲-۶- مطالعات و پژوهش‌ها

۱-۶-۲- تعریف وظایف زیربخش‌ها، موضوعات و حیطه عمل

بخش موظف است با انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی زمینه تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی منطقی و علمی را در زمینه مسائل مدیریت روستایی در زیربخش‌های تحقیقات اجتماعی-فرهنگی، تحقیقات اقتصادی، تحقیقات اکولوژیک، تحقیقات فضایی-کالبدی فراهم آورد. موضوعات و حیطه عمل در این بخش شامل موارد زیر است:

- سازمان و تشکیلات قوانین و امور حقوقی
- مشارکت و شیوه‌های افزایش مشارکت مدیریت توسعه کالبدی
- سازمانهای غیردولتی و چگونگی مشارکت آنان در تأمین امنیت مدیریت روستایی
- مدیریت بهداشت نظارت و کنترل ساخت و سازها
- مدیریت توسعه منطقه‌ای مدیریت ایمنی
- مدیریت الکترونیک نظام برنامه‌ریزی
- توسعه مدیریت مدیریت بحران
- مدیریت ارتقاء کیفیت فضای کالبدی روستا
- مدیریت اوقات فراغت تدوین الگوهای نزخ‌گذاری در اختیار مدیریت روستایی
- بودجه، عوارض و تأمین منابع مالی مدیریت عمران روستایی (آسفالت، جدول گذاری و)
- مدیریت فرهنگی نحوه مواجهه با سازمانها و نهادهای بین‌المللی مرتبط با
- مدیریت نظارت بر امور اصناف و پیش‌وران مدیریت و توسعه روستایی
- حسابداری و حسابرسی مدیریت گردشگری روستایی
- ساماندهی صنایع و خدمات

۲-۱- جایگاه بخش در ارتباط با ماده ۱۳۸ بوقامه چهارم

نقش و وظیفه دولت در این زمینه در حوزه امور تصدیهای اجتماعی، فرهنگی و خدماتی، قرار می‌گیرد.

۲-۱-۲- بررسی وضعیت شاخص‌های اصلی بخش

در این زمینه به جزء تحقیقات وزارت جهاد کشاورزی در زمینه شوراهای خانه‌های همیار و پژوهش‌های بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تحقیقات مطرح دیگری انجام نشده است. در سالهای اخیر از سوی معاونت اجتماعی و شوراهای وزارت کشور تحقیقات محدودی در این زمینه انجام شده یا در حال انجام است.

بررسی های یونسکو و بانک جهانی که توسط محققین ایرانی در مناطق روستایی در مورد مشارکت انجام شده از دیگر تحقیقات روستایی است اما به هر حال تاکنون شاخصی برای این بخش طراحی و اندازه گیری نشده است، مطالعات مربوط به طرحهای هادی و ساماندهی نیز غیر مستقیم به مدیریت روستایی مرتبط می شود.

۴-۳-۶-۱-۲- تبیین نقش و جایگاه دولت و بخششای خیردوئی در بخش
با توجه به هزینه بودن تحقیقات در این زمینه و عدم بازده اقتصادی کوتاه مدت و ارتباط آن با مدیریت عالیه دولت، نقش اصلی را در این زمینه دولت خواهد داشت.

۴-۲-۶-۲- تبیین وضعیت بخش در رابطه با مضامین ۱۲ گانه برنامه چارم
مضامین رشد مستمر و پایدار، توسعه مبتنی بر دانایی، ارتقاء کیفیت سطح زندگی، محیط زیست و توسعه پایدار، توسعه مدیریت و ارتقاء پایدار با بخش ارتباط تنگاتنگ دارند و تقویت بخش موجب تقویت این مضامین می گردد.

۴-۳-۶-۳- امکانات و قابلیت ها
پیشبرد برنامه های اجرایی مرتبط با مطالعات و پژوهش روستایی نیازمند وجود امکانات و قابلیت هایی است که موجب تسهیل دستیابی به اهداف برنامه ها می شود. مهمترین امکانات و قابلیت های مربوط به این محور عبارتند از:

- وجود نیروی متخصص آموزش دیده و با تجربه با توجه به فعالیت های جهاد کشاورزی
- تنوع و تکثیر دانشگاهها، موسسات آموزش عالی در رشته های مرتبط
- تنوع موضوعات پژوهشی و امکان پرداختن عمیقی به آنها

۴-۶-۴- محدودیتها و تنگناها
با وجود امکانات و قابلیت های فوق، در برابر توسعه مطالعات و پژوهش های روستایی موانع و محدودیت هایی وجود دارد که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- عدم وجود رشته مدیریت روستایی در دانشگاهها
- عدم تعریف دقیق حوزه تحقیقات در مدیریت روستایی
- توان کارشناسی پایین استانها در هدایت پژوهش های روستایی استانی

۲-۶-۵-۵-۶-۲- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش

۲-۶-۵-۱-۱-۵-۶-۲- اهداف

- تعریف بخش و تعریف شاخصهای سنجش آن
- توسعه تحقیقات در زمینه مدیریت روستایی همگام
- اولویت تحقیقات «سازمان دھیاری» در تحقیقات مدیریت روستایی

۲-۶-۵-۶-۲- راهبردها

- تخصیص اعتبارات مناسب برای تعریف پروژه‌ها در سطح ملی و محلی
- مشارکت با بخش غیردولتی و تشکل‌های غیردولتی برای تعریف و اجرای پروژه‌ها
- مشارکت با دانشگاهها از طریق تعریف طرحهای تحقیقاتی و پایان‌نامه‌ها برای پاسخگویی به نیازهای پژوهشی در این زمینه

۲-۶-۶-۲- اهداف گئی

میانگین اعتبارات پژوهشی سالانه مدیریت شهری در برنامه سوم با حذف مواردی که ماهیت پژوهشی ندارند و مطالعه اجرایی محسوب می‌شوند، بالغ بر ۵/۸۰۰ میلیون ریال می‌باشد و با احتساب ۲۰ درصد افزایش در اولین سال برنامه چهارم به مبلغ ۷/۰۰۰ میلیون ریال به تحقیقات مدیریت شهری اختصاص خواهد یافت. لذا با احتساب اینکه سهم جمعیت روستایی ۳۰ درصد از کل جمعیت کشور می‌باشد، میزان اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی در سال ۸۴ ۳/۰۰۰ میلیون ریال خواهد بود و با احتساب رشد ۳۰٪ سالیانه، مقدار اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی در سال‌های بعدی برنامه چهارم به صورت زیر خواهد بود. بر این اساس شاخص مطالعات و پژوهش مدیریت روستایی تحت عنوان «سرانه پژوهشی به ازاء ده هزار نفر» محاسبه شده است که مقادیر آن در جدول شماره ۱-۶ درج شده است.

جدول ۲-۷- برآورد میزان اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی طی سال‌های برنامه چهارم هزار ریال

اعتبارات پژوهشی مدیریت روستایی						
سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۶/۲۲۰/۸۰۰	۵/۱۸۴/۰۰۰	۴/۳۲۰/۰۰۰	۳/۶۰۰/۰۰۰	۳/۰۰۰/۰۰۰	۲/۰۰۰/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰

۷-۲- وضعیت زیست محیطی

مقدمه

محیط زیست یکی از ابعاد حساس و آسیب پذیر روستاهای می باشد که تاکنون از گزند آلاینده های مختلف مصون مانده است ولی گسترش الگوی مصرف شهری و هجوم بعضی منابع آلاینده شهری به حريم روستاهای زمینه های تخریب محیط زیست در روستا گسترش داده است. مدیریت مواد زائد روستایی مهمترین اقدام برای جلوگیری از خطرات و آسیب های مربوط به محیط زیست است. با شکل گیری تشکیلات دهیاری در روستاهای کشور، فرصت مناسبی برای انجام اقدامات حفاظتی زیست محیطی در روستاهای فراهم شده است. اقدام دهیاری ها در مدیریت مواد زائد نیازمند برنامه ریزی هایی در سطح ملی است که پشتیبان این اقدامات باشد در این مبحث به بررسی مقوله محیط زیست روستاهای در برنامه چهارم پرداخته می شود.

۷-۱- وظائف، ویژگی ها و ساختار کلی زیربخش مدیریت روستایی

جز در موارد محدودی که ساکنان روستاهای به صورت مشارکتی و با حمایت جهاد سازندگی و خانه های بهداشت روستایی به بیرون بردن زباله های از بافت مسکونی روستا ها و تخلیه آنها در اراضی کشاورزی و با دره های اطراف و بصورت غیر بهداشتی مبادرت کرده اند، هیچ گونه اقدام دیگری در زمینه مدیریت مواد زاید که بر اساس موازین و اصول بهداشتی و علمی در سطح روستایی باشد، انجام نشده است. علاوه بر آن از دیگر ویژگی های این بخش عبارتند از:

– اکثر روستاهای فاقد مراکز دفن بهداشتی زباله هستند.

– محل های دفن زباله به مراکز انتشار انواع آلودگی های زیست محیطی و بهداشتی (در ارتباط با انسان و دام) تبدیل شده اند.

– بخش عمده ای از آلودگی های منابع آب، خاک و هوا در مناطق روستایی و گسترش بیماری های مختلف، ناشی از فقدان سیستم های مدیریت مواد زائد روستایی است.

۷-۲-۱- امکانات و قابلیت ها

پیشبرد برنامه های اجرایی مرتبط با محیط زیست روستاهای نیازمند وجود امکانات و قابلیت هایی است که موجب تسهیل دستیابی به اهداف برنامه های می شود. مهمترین امکانات و قابلیت های مربوط به برنامه بهبود مدیریت محیط زیست با تأکید بر مدیریت مواد زائد در روستاهای عبارتند از:

- تاسیس دهیاری ها به عنوان مدیر و هماهنگ کننده امور مرتبط با محیط زیست روستاهای.
- وجود شیوه های سنتی جمع آوری و حمل و دفع زباله که با مشارکت مردم شکل گرفته اند.
- استفاده مشترک دهیاری ها و شهرداری های از مراکز دفن بهداشتی زباله.

۳-۷-۲- محدودیت ها و نکنها

در مقابل امکانات محدودیت هایی نیز برای حفظ محیط زیست روستایی از طریق مدیریت مواد زائد روستاهای وجود دارد که عبارتند از:

- بالا بودن هزینه های اقدامات بهداشتی و فنی مطلوب در زمینه مدیریت مواد زائد.
- بالا بودن هزینه های مربوط به ایجاد مراکز دفن بهداشتی در روستاهای کشور.

۴-۷-۲- اهداف کلی و کلان

اهداف کلان برنامه مدیریت مواد زائد در روستاهای به شرح زیر است:

- گسترش پوشش مدیریت مواد زائد در روستاهای کشور.
- کمک به حفظ محیط زیست روستا در برابر آلودگی های ناشی از زباله.
- توسعه و ترغیب همکاری های بین دهیاری ها و شهرداری ها در زمینه مدیریت مواد زائد.
- ترغیب دهیاری های نزدیک به هم به استفاده مشترک از مراکز دفن بهداشتی.

۵-۷-۲- اهداف کمی و سرعایه گذاری های عمده ملی

اهداف کمی برنامه حفظ محیط زیست در برایر خطرات مواد زائد که در طول برنامه چهارم پیش بینی

می شود به شرح زیر است:

- ایجاد ۷۰۰ مرکز دفن بهداشتی زباله برای استفاده مشترک دهیاری های کشور در سطح منظومه های روستایی. هزینه ساخت این مراکز با توجه به قیمت متوسط ساخت آنها در مقیاس روستایی (۴۰۰ میلیون ریال) برابر ۲۸۰ میلیارد ریال برآورد می شود.
- ایجاد ۲۰۰۰ واحد تولید کود آبی از زباله (بیو کمپوست) در مقیاس خانگی. هزینه ساخت این واحدها با توجه به قیمت متوسط ساخت آنها در مقیاس خانگی (۳۰۰ هزار ریال) برابر ۶ میلیارد ریال برآورد می شود.

- ایجاد ۱۵۰ واحد تولید بیو گاز کوچک مقیاس در روستاهای واجد شرایط. هزینه ساخت این واحدها با توجه به قیمت متوسط ساخت آنها در مقیاس روستایی (۱۵ میلیون ریال) برابر ۴۵ میلیارد ریال برآورد می شود.

۶-۷-۲- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

در اجرای برنامه به دلیل محدودیت امکانات و منابع مالی، اولویت بندی روستاهای و تعیین معیارهایی برای این اولویت بندی ضروری است. رویکرد اصلی اقدام در اجرای برنامه تعیین روستاهای آسیب پذیر است.

سیاست‌های اصلی اجرای برنامه به شرح زیر است:

- تاکید بر شرایط آب و هوایی، ترکیب زباله روستاهای آسیب پذیری روستاهای و اجرای پروژه‌های مشترک بین دهیاری‌ها و شهرداری‌ها.
- اولویت دادن به اجرای طرح‌ها در مناطق بحرانی از نظر زیست محیطی.

۷-۷-۲- اقدامات مهم و اساسی

موفقیت در اجرای درست برنامه در کشور نیازمند انجام اقدامات مقتضی و اساسی است. بعضی از این اقدامات اساسی عبارتند از:

- بررسی و مکانیابی مراکز دفن بهداشتی زباله و ایجاد واحدهای بیو گاز و بیو کمپوست در روستاهای واجد شرایط.
- تأمین منابع اعتباری برای خرید ماشین آلات و تجهیزات مورد نیاز.
- هدایت و آموزش عمومی روستائیان در ارتباط با مدیریت مواد زائد.
- جلب مشارکت مردم، سازمان‌های غیر دولتی و بخش خصوصی در زمینه مدیریت مواد زائد.

۲-۸-۲- ایمنی و آتش نشانی روستایی

مقدمه

مطابق آخرین اعلام رسمی مرکز آمار ایران، جمعیت روستایی کشور برابر $22/108$ هزار نفر می باشد که در مقایسه با جمعیت کل کشور ($480/66$ هزار نفر) 33 درصد از جمعیت کشور در نقاط روستایی زندگی می کنند. تعداد آبادیهای کشور نیز 68122 آبادی است که استقرار مدیریت روستایی به موجب قانون تاسیس دهیاری های خودکفا در روستاهای کشور در 35672 روستای بالای 20 خانوار میسرور می باشد. از طرفی فضای روستاهای کشور تلقیقی از بافت کالبدی روستا و مزارع، باغها و جنگل های حواشی روستاست که محل فعالیت و تولید روستا تلقی می شود.

آسیب‌پذیری روستاهای کشور از حوادث و آتش‌سوزی به دلیل نوع ساخت و سازهای حاکم و مسلط بر آن و نوع فعالیت، دارای کانون‌های خطرزا و حساس می باشد. وجود باغها و مزارع گستردۀ و پوشش‌های جنگلی باعث شده است تا روستاهای کشور به خصوص پس از برداشت محصول دچار آتش‌سوزی‌های گستردۀ شوند. همچنین به دلیل قرار گیری کشور در کمر بند کوهزایی آلب، هیمالیا از یک طرف و ساختار و ابنيه مساکن روستایی و مصالح به کار رفته در آن محیط‌های روستایی در برای زلزله بسیار آسیب‌پذیر هستند. تخریب 218 هزار واحد مسکونی در زلزله خرداد ماه 1369 گیلان و رودبار و تخریب 18 هزار واحد مسکونی روستایی در 250 روستای شهرستان بم بین 30 تا 100 درصد، نمونه‌هایی از آسیب‌پذیری روستاهای کشور در برابر حوادث طبیعی می باشد. همچنین میانگین وقوع آتش‌سوزی در باغها، مزارع، خرمن‌ها و جنگل‌ها در سال مورد نظر به ترتیب 3115 ، 2530 و 712 فقره بوده است.

ویژگی‌های خاص روستاهای ایمنی و آتش نشانی از اقتصاد ملی به محیط‌های روستایی ضرورت توجه جدی به ایمنی روستاهای کشور و برخورداری از خدمات ایمنی و آتش نشانی به دلیل وجود فضاهای فراوان مخاطره آمیز در روستاهای کشور را بیش از پیش روشن می سازد.

۲-۸-۱- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار گلی بخش :

با تصویب قانون تاسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور در سال 1377 و مطابق ماده 10 اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری وظایف 47 گانه‌ای به عهده دهیار و دهیاری گذارده شد. براین اساس وظایف ذیل در ارتباط با ایمنی و آتش نشانی به دهیاری‌ها محول شد:

۱. اتخاذ تدبیر لازم برای حفظ روستا از خطر سیل و حریق در رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر و اماكن عمومی و تسطیع چاهها و چاله های واقع در معابر بر اساس مصوبات شورا (بند ۳۰ ماده ۱۰)
۲. همکاری با واحدهای امداد رسانی در هنگام وقوع حوادث و سوانح غیر متربقه و بلایای طبیعی (بند ۳۹ ماده ۱۰)

۲-۸-۲ - تکناتهای بخش

- ۱- مشخص نبودن متولی تامین ایمنی فضاهای روستایی
- ۲- آسیب پذیری بخش مهمی از روستاهای کشور در برابر بلایای طبیعی و آتش سوزی
- ۳- تعدد و پراکندگی روستاهای کشور برای ارایه خدمات ایمنی و آتش نشانی

۳-۸-۲ - وضعیت بخش در رابطه با سند چشم انداز:

در سند چشم انداز بند مدت جمهوری اسلامی ایران (بخش "د")، سیاست های کلی نظام برنامه چهارم توسعه کشور در بند ۱۰، به ارتقا سطح زندگی روستائیان و کشاورزان و توسعه پایدار روستاهای تاکید می کند و یکی از عواملی که می تواند در تحقق توسعه پایدار در روستاهای نقش مهمی ایفا نماید تامین ایمنی محیط زندگی و فضاهای پیرامونی است که محل تولید و زندگی روستائیان می باشد.

۴-۸-۲ - اهداف کلی در راهبردهای کلان توسعه بخش:

۱. ایجاد و استقرار سیستم برنامه ای و هدفمند برای کنترل حوادث و امداد و نجات در روستاهای کشور در صورت بروز حوادث احتمالی
۲. ایجاد حلقه های مراکز ایمنی و آتش نشانی برای روستاهای کشور به منظور پیشگیری و کنترل خسارات جانی و مالی در روستاهای کشور
۳. سازماندهی و تعیین نظام توزیع فضایی مناسب مراکز ایمنی و آتش نشانی در روستاهای کشور
۴. ارتقا بهبود وضعیت نظام خدمات رسانی در زمینه ایمنی و آتش نشانی به روستاهای کشور

۵-۸-۲ - اهداف کمی توسعه بخش :

به دلیل تعداد زیاد روستاهای کشور ناگزیر ابتدا باید روستاهای کشور را اولویت بندی نمود و نسبت به تجهیز آنها به پایگاههای آتش نشانی و خدمات ایمنی و تجهیزات مربوطه اقدام نمود. به همین دلیل می توان

روستاهای مهم بخش‌های کشور را به عنوان مبنای برنامه ریزی انتخاب نمود. این نحوه برنامه ریزی باعث می‌شود تا با ایجاد تعداد کمتری پایگاه آتش نشانی و تجهیز آنها جمعیت بیشتری از جامعه روستایی را تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش نشانی قرار دهیم.

تعداد بخش‌های کشور ۸۴۰ بخش می‌باشد که برای ساخت و تجهیز پایگاه‌های آتش نشانی در نظر گرفته می‌شود. برآورد هزینه واحد ساخت و تجهیز هر پایگاه آتش نشانی روستایی ۶۰ میلیون ریال می‌باشد، که این پایگاه در تعریف و طبقه‌بندی ساختمان آتش نشانی از نوع D می‌باشد و حداقل یک دستگاه خودرو آتش نشانی تلفیقی امداد و نجات نیز در این پایگاه برای امداد رسانی مستقر خواهد بود. ۳۰۰ میلیون ریال برای ساخت پایگاه و ۳۰۰ میلیون ریال برای خرید ماشین آلات و تجهیزات در نظر گرفته شده است. در صورتیکه تا پایان برنامه چهارم تعداد ۸۴۰ دهیاری ها به پایگاه آتش نشانی و ایمنی تجهیز می‌شوند، کل اعتبار مورد نیاز برای این منظور ۵۰۴۰۰ میلیون ریال خواهد بود(جدول ۱-۸).

جدول ۱-۸-برآورد میزان اعتبار احداث پایگاه‌های آتش نشانی طی سال‌های برنامه چهارم

جمع	سالهای برنامه						واحدها	شرح فعالیت
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴			
۸۴۰	۲۵۲	۲۱۰	۱۶۸	۱۲۶	۸۴	تعداد	تعداد پایگاه‌های آتش نشانی قابل راهاندازی	
۵۰۴۰۰	۱۲۶۰۰۰	۱۲۶۰۰۰	۱۰۰۸۰۰	۷۵۶۰۰	۵۰۴۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز (X)	

۹-۲- تأسیسات و تجهیزات

۱-۹-۲- وظایف، ویژگیها و ساختار کلی بخش

عمران روستائی پس از انقلاب در کانون توجه مسئولان کشور قرار داشته بطوریکه تقریباً برای تمامی بخش‌های مرتبط با عمران روستائی سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مشخصی تبیین و پیگیری شده است. لیکن متأسفانه مقوله تأسیسات و تجهیزات روستائی از این بحث مستثنی بوده و کمتر بدان توجه شده است. در حالیکه بخش مهمی از عمران روستائی به این مهم اختصاص می‌یابد.

تأسیسات و تجهیزات روستائی جهت رفع نیازها و مشکلات روستاییان مشتمل بر آب، برق، تلفن، گاز، فاضلاب، جمع‌آوری و دفع آبهای سطحی غسالخانه، کشتارگاه، گورستان، آتش‌نشانی و مخازن آب (سطحی- هوایی و زمینی) می‌باشد. این تأسیسات نیازهای روستاییان در بخش‌های مسکونی، تجاری، اداری، صنعتی و عمومی را برطرف می‌نماید. تأسیسات زیربنایی معیار سنجش توسعه روستائی است و بطور کلی ایجاد و توسعه و برنامه‌ریزی تأسیسات زیربنایی باید توسط نهادها و ارگانهای مختلف روستائی بصورت تدریجی و بحسب نیاز و در طی مراحل زمانی برنامه‌ریزی گردد. لذا داشتن برنامه در زمینه تأسیسات و تجهیزات روستائی نه تنها از مشکلات روستائی می‌کاهد بلکه در مجموع باعث تقلیل هزینه و کاهش فشار روی روستاییان و کاهش بار مالی دهیاری‌ها و سایر دستگاه‌های ذیرپیغیر می‌گردد.

لذا برنامه‌ریزی و ایجاد صحیح این نوع عملکردها (تأسیسات و تجهیزات) در روستاهای لازمه داشتن یک مجموعه زیستی مناسب روستایی می‌باشد و میزان برخورداری یک مجتمع زیستی از این خدمات از مهمترین شاخص‌های توسعه و عمران روستائی بحساب می‌آیند.

۹-۳- وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز و مضامین دوازده‌گانه برنامه چهارم

با توجه به مجموعه چالشهای موجود در زمینه مدیریت روستائی کشور و همچنین تعدد و ناهمانگی دستگاه‌های اجرائی امور عمران روستائی وجود اقتصاد ناپایدار در تعداد قابل توجهی از روستاهای کشور، بنظر می‌رسد تحقق مضامین دوازده‌گانه برنامه چهارم با مشکلاتی مواجه باشد. مگر آنکه مجموعه دستگاه‌های دولتی ذیرپیغیر با هماهنگی نهادهای مردمی متولی امور روستاهای با تدوین نظام مدیریتی صحیح برای حفظ و نگهداری تأسیسات روستائی و بهبود کمی و کیفی آنها برنامه‌ریزی اصولی بنمایند.

۹-۴- امکانات، قابلیت‌ها، محدودیتها و تنکنایهای توسعه بخش

همانطور که ذکر شد با توجه به وجود نقاط ضعف و فقدان مدیریت روستائی در گذشته، از نظر تأسیسات و تجهیزات، روستاهای ایران فاقد امکانات لازم می‌باشند و یا امکانات موجود نیز بدون متولی در

محیط روستاه رها شده‌اند. اکنون با حضور دهیاری‌ها امکانات و فرصت‌های لازم جهت نگهداری تأسیسات و تجهیزات روستائی فراهم شده است. از مهمترین تنگناهای موجود در این رابطه وجود دستگاه‌های اجرائی متعدد در احداث تأسیسات زیربنائی و نبود مدیریت واحد در این عرصه می‌باشد.

۴-۹-۲- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز:

- ایجاد فرصت‌های شغلی در جهت ارتقاء درآمد و کیفیت زندگی در روستاه
- ایجاد ساز و کارهای مناسب برای جلب مشارکت روستائیان و عدم تمکز در حوزه فعالیت‌های عمرانی روستا.
- برطرف کردن بخشنی از نارسانی‌های موجود در روستاه و بهبود سطح زندگی روستائیان.

۴-۹-۳- اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه بخش در تحقق چشم‌انداز بلند مدت توسعه:

- ارتقاء سطح خدمات رسانی به روستائیان (ارتقاء کیفیت زندگی)
- ایجاد تعادل بین شهر و روستا در میزان برخورداری از تجهیزات و تأسیسات (ایجاد تعادل درون منطقه‌ای و بین منطقه‌ای)
- بهبود کیفیت مدیریت روستائی در ارتباط با تجهیز و نگهداری از تأسیسات عمومی و زیربنائی روستا
- بهبود کیفیت مدیریت فنی و اجرائی دستگاه‌های ذی‌ربط در امور تأسیسات زیربنائی و عمومی
- ایجاد هماهنگی بین تشكیلات و سازمانهای مختلف بوسیله ایجاد شوراهای هماهنگی-اجرائی تحت نظر مسئولین امور روستائی، تا از مشکلات و پراکنده‌سازیها و تکرار مكررات اجتناب شود.
- بهبود مدیریت زمانی (هماهنگی زمانی اجرای انواع تأسیسات و تجهیزات)

۶-۹-۲- اهداف کمی:

ساماندهی و ایجاد گورستان و غسالخانه با توجه به تعداد روستاهای دارای دهیاری و همچنین اکثر استفاده مشترک ۲ یا چند روستا از یک گورستان و غسالخانه، پیش‌بینی ساماندهی و احداث گورستان و غسالخانه در ۲۰ درصد روستاهای کفایت خواهد کرد.

با توجه به آنکه تعداد کل دهیاری‌ها در پایان برنامه چهارم ۳۵۶۷۲ دهیاری خواهد بود لذا اقدام به ساماندهی و احداث ۷۱۲۵ گورستان و غسالخانه تا پایان برنامه چهارم خواهد گردید.

۷۱۳۵	۵۳۵۰	۳۵۶۷	۲۱۴۱	۸۹۲	.
%۱۰۰	%۷۵	%۵۰	%۳۰	%۱۲۵	.

ایجاد پستهای برق-گاز و منابع آب هوایی و زمینی و دیگر تأسیسات زیربنائی در کلیه مناطق و روستاهای فاقد آن (ارائه شاخص از سوی نهادهای مسئول صورت می‌گیرد.)

۷-۹-۲- سیاست‌ها و اولویت‌های استانی:

با توجه به صدور مجوز تأسیس دھیاری برای کلیه روستاهای بالای ۲۰ خانوار در بیان برنامه چهارم توسعه انتظار می‌رود استانهای مختلف کشور با توجه به اولویت‌ها و نظرسنجی‌های لازم اقدام به ایجاد و نگهداری و تعمیر تأسیسات عمومی و احداث گورستان و غسالخانه و یا تجهیز و ارتقاء کمی و کیفی تأسیسات مذکور با مشارکت و مدیریت دھیاری‌ها بنمایند. چرا که اکنون متولی نگهداری و تعمیر و تجهیز این نوع زیرساخت‌ها و تأسیسات در روستاهای دھیاری‌ها می‌باشند. و کلیه دستورالعمل‌های لازم جهت حفظ و نگهداری و احداث این فضاهای اختیار نهادهای دھیاری، قرار خواهد گرفت.

۸-۹-۲- اقدامات مهم و اساسی

- آموزش دھیاری‌ها و سایر عوامل مسئول و مؤثر در روستاهای امر احداث، تجهیز و نگهداری تأسیسات عمومی و احداث و تجهیز گورستان و غسالخانه در روستاهای.
- کمک‌های اعتباری و مالی به دھیاری‌ها جهت احداث تجهیز و نگهداری تأسیسات مذکور
- هماهنگی با دیگر نهادهای متولی امور روستائی برای تسريع و تکمیل برنامه چهارم در مورد تأسیسات عمومی.

۱۰-۲- تجهیزات فنی و ماشین آلات

مقدمه

یکی از ضروریات انجام وظایف مختلف دهیاری ها در اختیار داشتن ماشین آلات و تجهیزات فنی مناسب است. مهمترین وظایف دهیاری که به ماشین آلات و تجهیزات فنی نیاز دارند در دو گروه وظایف خدماتی و عمرانی تقسیم بندی می شوند. جمع اوری و حمل زباله، حفظ رosta در برابر خطرات آتش سوزی، خاکبرداری و تسطیح معابر و اراضی مورد نیاز کاربری های عمومی مهمترین فعالیت های دهیاری ها هستند که انجام آنها نیازمند استفاده از تجهیزات فنی و ماشین آلات مختلف است. تجهیز دهیاری ها به این ماشین آلات و تجهیزات فنی با توجه به محدودیت منابع و امکانات نیازمند برنامه ریزی و پیش بینی نیازهای آینده دهیاری هاست. مباحث مریبوط به این محور در ادامه بیان می شوند.

۱۰-۲-۱- وظایف، ویژگی ها و ساختار گلی بخش

- تجهیز حدود ۱۰ درصد از دهیاری های کشور به ماشین حمل زباله شامل تراکتور و وانت بار.
- تجهیز حدود ۴ درصد از دهیاری های کشور به بکهو لودر برای جمع اوری زباله و انجام کارهای عمرانی.
- تجهیز کمتر از ۱ درصد (۵ رosta) دهیاری های کشور به پایگاه آتش نشانی روستایی مجهز به ماشین آتش نشانی و سایر تجهیزات مرتبط.
- تجهیز کمتر از ۱ درصد دهیاری های کشور به خاموش کننده های دستی آتش .

۱۰-۲-۲- بروسی وضعیت شاخص های اصلی بخش

شاخص های محور ماشین آلات، نشانگر میزان برخورداری دهیاری ها از این ماشین آلات در طول دو سال فعالیت آنها در کشور است. با وجود مدت فعالیت محدود آنها و محدودیت منابع اعتباری قابل استفاده سبب پایین بودن سطح برخورداری دهیاری ها از انواع ماشین آلات و تجهیزات مورد نیاز است. وضعیت کنونی این محور به شرح زیر است:

- تجهیز حدود ۱۰ درصد از دهیاری های کشور به ماشین حمل زباله شامل تراکتور و وانت بار.
- تجهیز حدود ۴ درصد از دهیاری های کشور به بکهو لودر برای انجام کارهای عمرانی.
- تجهیز کمتر از ۱ درصد (۵ رosta) دهیاری های کشور به پایگاه آتش نشانی روستایی مجهز به ماشین آتش نشانی و سایر تجهیزات مرتبط.
- تجهیز کمتر از ۱ درصد دهیاری های کشور به خاموش کننده های دستی آتش .

۳- جایگاه دولت و ... در فعالیت‌های بخش

به دلیل نویا بودن تشکیلات دهیاری‌ها و فعالیت کوتاه آنها در زمینه حمل زباله و اصلاح و تعریض معابر، تاکنون دولت اصلی ترین پشتیبان مدیریت روستایی در کشور بوده است و با خرید مرکز نیازهای آنها را برطرف کرده است. در کنار دولت، بخش خصوصی نیز از طریق در اختیار نهادن امکانات مورد نیاز بصورت امنی، در تامین نیازهای دهیاری‌ها موثر بوده است.

۴- تبیین وضعیت بخش در رابطه با مقیاس برنامه چهارم

موضوع تجهیزات فنی و ماشین‌آلات ارتباط زیادی با سرفصل حفظ محیط زیست (فصل پنجم) دارد. در واقع هدف نهایی از به خدمت گرفتن تجهیزات فنی و ماشین‌آلات در دهیاری‌ها، کمک به حفظ محیط زیست روستا از خطرات ناشی از دفع نامناسب زباله و عدم جمع‌آوری صحیح آن است. علاوه بر این با فصل امنیت انسانی و اجتماعی نیز مرتبط است به گونه‌ای که از طریق تامین خدمات ایمنی و آتش‌نشانی مناسب برای روستاهای پر ضرب امنیت انسانی و اجتماعی روستاهای می‌افزاید.

۵- امکانات و قابلیت‌ها

برای تجهیز دهیاری‌ها به ماشین‌آلات و تجهیزات فنی مورد نیاز امکانات و فرصت‌های وجود دارد که به اجرای برنامه کمک می‌کنند بعضی از مهمترین امکانات برای اجرای برنامه عبارتند از:

- وجود منابع مالی مورد نیاز برای خرید تجهیزات و ماشین‌آلات از طریق عوارض موضوع قانون تجمعیع عوارض.
- وجود درآمدهای محلی دهیاری.
- پذیرش تفکر تجهیز روستاهای به تاسیسات خدمات ایمنی و آتش‌نشانی از طرف سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

۶- محدودیت‌ها و تنگناها

تجهیز دهیاری‌ها به ماشین‌آلات دارای محدودیت‌هایی نیز است که موجب کند شلن روند اجرای برنامه خواهد شد. بعضی از این محدودیت‌ها عبارتند از:

- بالا بودن قیمت تجهیزات و ماشین‌آلات مورد نیاز و محدودیت منابع درآمدی دهیاری‌ها.
- پایین بودن حجم بهره برداری از ضرفيت کارکردی ماشین‌آلات مختلف در دهیاری‌ها که از کوچک بودن حجم فعالیت آنها ناشی می‌شود ولی وجود این تجهیزات برای رفع نیاز آنها ضروری است.

- نوپا بودن مدیریت روستایی در کشور و تجربه بسیار محدود دهیاران، در زمینه مدیریت بهره‌برداری و نگهداری از ماشین‌آلات و تجهیزات فنی.
- پراکندگی دهیاری‌ها در فضای کشور که اغلب فاصله زیادی با یکدیگر دارند.

۷-۱۰-۲- اهداف کلی و راهبردی کلان توسعه‌بخش در تحقق چشم‌انداز بلندمدت و توسعه

- مهمترین هدف‌هایی که از برنامه تجهیز دهیاری‌ها به ماشین‌آلات دنبال می‌شود عبارتند از:
- کمک به حفظ بهداشت محیط روستا از طریق حمل و دفن نیمه مکانیزه زباله‌های روستایی.
- کمک به حفظ روستاها در برابر خطرات آتش‌سوزی، بلایای طبیعی و حوادث غیرمتوقبه.
- افزایش قابلیت واکنش سریع در برابر بروز بلایا و خطرات طبیعی و غیرطبیعی در.

۸-۱۰-۲- اهداف کمی (به تفکیک دولتی و غیردولتی) و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان

اجرای برنامه تجهیز دهیاری‌ها به ماشین‌آلات و تجهیزات فنی در بردارنده اهداف کمی زیر است. این اهداف نشانگر میزان اعتبارات مورد نیاز برنامه و وسعت جامعه تحت پوشش برنامه در پایان برنامه است. در کنار اهداف کمی سیاست‌هایی نیز در اجرای برنامه مورد نظر است که به تحقق اهداف برنامه کمک می‌کند. این سیاست‌ها و اهداف عبارتند از:

- ترویج سیاست استفاده گروهی و مشترک دهیاری‌ها از ماشین‌آلات و تجهیزات موجود.
- تشویق دهیاری‌ها به استفاده از ماشین‌آلات و تجهیزات بخش خصوصی و بصورت پیمانی.
- گسترش پوشش خدمات ایمنی و آتش‌نشانی از طریق تجهیز روستاها به پایگاه‌های آتش‌نشانی و امداد و نجات روستایی.
- توسعه آموزش عمومی در زمینه جمع‌آوری زباله، احتیاط‌های ایمنی و کمک‌های اولیه با همکاری سایر دستگاه‌های مسؤول.

- توسعه پایگاه‌های آتش‌نشانی و امداد و نجات روستایی در ۸۴۰ روستایی کشور.
- خرید ۸۴۰ مجموعه تجهیزات ایمنی و آتش‌نشانی برای پایگاه‌های خدمات ایمنی و آتش‌نشانی روستایی با توجه به بهای متوسط هر مجموعه (۳۰۰ میلیون ریال)، هزینه اجرای برنامه برابر ۴۸۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود. این هزینه شامل ساخت تاسیسات سازه‌ای پایگاه‌ها نمی‌شود.
- تجهیز ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار در کشور (۵۰۰ روستا) به ماشین‌آلات جمع‌آوری و حمل بهداشتی زباله. هزینه اجرای این برنامه با در نظر گرفتن دو دستگاه ماشین جمع‌آوری و حمل برای هر روستا و بهای متوسط آنها (۳۵۰ میلیون ریال)، برابر ۱۷۵۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود. با در نظر گرفتن

پوشش نیاز روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار بصورت استفاده مشترک انتظار می‌رود که ۳۲ درصد روستاهای دارای دھیاری کشور تحت پوشش این برنامه قرار می‌گیرند.

- تجهیز سامانه‌های حمل و نقل روستایی به ۴۲۰۰ وسیله نقلیه مناسب برای کمک به راه اندازی و تقویت سامانه‌ها. هزینه اجرای این برنامه با در نظر گرفتن ۵ دستگاه وسیله نقلیه مناسب برای هر سامانه و بیهای متوسط آنها (۲۰۰ میلیون ریال) برابر ۸۴۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود

۹-۱۰-۲ - سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

مهمازین سیاست‌ها و اقدامات مرتبط با برنامه که اجرای آن را تسهیل می‌سازد عبارتند از: تخصیص بخشی از منابع مالی، نیروی انسانی، آموزش، تجهیزات مرتبط با خدمات ایمنی، آتش‌نشانی، امداد و نجات ستاد حوادث غیرمتربقه و سازمان هلال احمر به فعالیت پایگاه‌های آتش‌نشانی.

۱۱-۲- حمل و نقل

مقدمه

از آغاز مدنیزاسیون در کشور که به دهه ۱۳۴۰ شمسی باز میگردد، فاصله بین شهرها و روستاهای زمینه‌های مختلف درآمدی، برخورداری از فرصت‌های شغلی، مراکز خدماتی، مراکز فرهنگی و مانند آن سیر صعودی فزاینده‌ای داشته است. با وجود این شکاف، دوری مکانی روستاهای از مراکز خدمات عمومی مستقر در شهرها و دسترسی ضعیف اکثر روستاهای به وسائل حمل و نقل عمومی و همیشگی نیز بر توازن منفی مزایای شهرها و مهارتی را افزوده است به گونه‌ای که سکونت در شهرها برای دسترسی سریع به مراکز عرضه خدمات، مراکز فعالیت و کانون‌های رشد و توسعه شغلی، اقتصادی و اجتماعی در شهرها به انگیزه‌ای قوی برای مهاجرت روستائیان به شهرها تبدیل شده است. وجود سامانه‌های حمل و نقل عمومی در مسیرهای روستایی موجب نزدیک شدن فاصله بین روستاهای و شهرها و کاهش انگیزه مهاجرت روستائیان به شهرها می‌شود. بر این اساس برنامه تشکیل سامانه‌های حمل و نقل روستایی در کشور به شرح زیر تشریح می‌شود.

۱۱-۲-۱- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی زیربخش مدیریت روستایی

۱۱-۱-۱- تشخیص وضعیت موجود

تاکنون هیچ فعالیت مستجملی برای ایجاد سامانه حمل و نقل عمومی روستایی از طرف دولت انجام نشده است و در حال حاضر، بخش خصوصی براساس اصل تناسب سود و هزینه در زمینه حمل و نقل در محیط‌های روستایی فعال است.

۱۱-۱-۲- نقش و جایگاه دولت و بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های بخش

با توجه به هزینه‌های بالای تدارک تجهیزات مورد نیاز، دلالت دولت برای تأمین بخشی از این هزینه‌ها ضروریست. با وجود این در حال حاضر بخش خصوصی به تنها در زمینه حمل و نقل روستایی فعالیت دارند که از تحلیل‌های سود - هزینه و قوانین عرضه - تقاضاً تعیین می‌کند.

۱۱-۲-۲- تبیین وضعیت بخش در ارتباط با مضامین برنامه چهارم

توسعه حمل و نقل عمومی بین روستاهای و شهرها نقش مؤثری در تحقق اهداف فصل "تعادل و توازن منطقه‌ای" دارد. به علاوه زمینه‌ای برای «رشد پایدار و مستمر» در روستاهای فراهم می‌کند که شهرها نیز به عنوان سکونتگاه مهم دیگر در کشور، از بهره‌های پایداری در روستاهای بهره‌مند خواهند شد. ایجاد شبکه حمل و نقل روستایی به عنوان ابزاری برای کاهش فاصله بین روستاهای و شهرها در زمینه برخورداری از امکانات

خدماتی و رفاهی و نقش مهمی در ماندگاری ساکنان روستاهای در محل زندگی خود ایفا می کند و افزایش انگیزه ماندگاری در روستا بر افزایش رشد اقتصادی و تولیدی کشور مؤثر خواهد بود که به «امنیت و توسعه غذایی» می انجامد.

۳-۱۱-۲- امکانات و قابلیت‌ها

- مهمترین امکانات برای ایجاد شبکه های حمل و نقل روستایی در کشور عبارتند از:
- پوشش آسفالت بخش زیادی از جاده‌های روستایی کشور که می‌توانند در پیشبرد برنامه توسعه حمل و نقل روستایی مؤثر واقع شوند.
- وجود زمینه‌های مساعد برای ایجاد یا توسعه سامانه حمل و نقل عمومی منسجم، منظم و ارزان در بسیاری از مسیرهای روستایی.
- وجود نیاز همیشگی جامعه روستایی به دسترسی سریع و ارزان به مراکز خدماتی، اقتصادی، فرهنگی و در شهرها و رساندن تولیدات کشاورزی و دامی خود به بازارهای شهری.
- فعالیت دهیاری‌ها در روستاهای برای حمایت از حمل و نقل عمومی روستایی.
- وجود منابع مناسب در وزارت راه و ترابری برای توسعه حمل و نقل عمومی در کشور که نقاط روستایی نیز بخش فراموش شده‌ای از آن است.

۴-۱۱-۲- محدودیت‌ها و تنگناها

- با وجود تجربه فعالیت بخش خصوصی در تدارک امکانات حمل و نقل روستایی اجرای این برنامه در کشور توأم با محدودیت‌هایی به شرح زیر است:
- نبود ابتکار عمل دولت در حوزه فعالیت حمل و نقل روستایی در کشور.
- عدم توسعه حمل و نقل جاده‌ای در کشور به سمت نقاط روستایی دور از جاده‌های اصلی.
- محدودیت منابع مالی لازم برای توسعه حمل و نقل روستایی در سراسر کشور.
- پراکندگی روستاهای دوری آنها از مراکز شهری که بر وسعت محدوده تحت پوشش سامانه‌های حمل و نقل روستایی می‌افزاید و باعث افزایش هزینه‌ها می‌شود.
- احتمال تداخل وظایف وزارت کشور با وزارت راه و ترابری در زمینه ایجاد و توسعه سامانه حمل و نقل روستایی در کشور.
- نبود قوانین مدون در ارتباط با ایجاد مدیریت و نظارت بر سامانه حمل و نقل روستایی.
- گستردگی وسعت تحت پوشش سامانه‌های حمل و نقل و دخالت چند یا چندین دهیاری در امور ایجاد، مدیریت و کنترل این سامانه‌ها که ایجاد تشکل مدیریتی مناسبی را می‌طلبد.

- نبود ساختار اجرایی مناسب و تجربه شده در زمینه سامانه حمل و نقل عمومی روستایی در کشور.

۵-۱۱-۲ - اهداف کلی و کلان

اجرای برنامه حمل و نقل عمومی در مناطق روستایی بر اساس اهدافی از پیش تعیین شده به شرح زیر است. این اهداف کلی و کلان بر اساس ضرورت‌ها و اهمیت اجرای برنامه در مناطق روستایی کشور تعیین شده‌اند.

- ارتقاء سطح دسترسی روستاییان به امکانات و خدمات مستقر در شهرها.
- افزایش انگیزه ماندگاری روستاییان در روستاهای از طریق تسهیل دسترسی آنها به شهرها به عنوان مرکز تأمین نیازها، محل کار، مرکز فروش تولیدات و روستاییان.
- ساماندهی به فعالیت بخش خصوصی فعال در زمینه حمل و نقل روستایی و حمایت از آنها.
- جلب حمایت و هماهنگی وزارت راه و ترابری برای کمک به توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل روستایی نظیر جاده مناسب و ناوگان حمل و نقل.

۶-۱۱-۲ - اهداف کمی

برنامه توسعه حمل و نقل عمومی روستایی در کشور در بردارنده اقدامات و اهدافی کمی است. مهمترین اقدامات و اهداف کمی برنامه عبارتند از:

- تدارک ۸۴۰ سامانه حمل و نقل روستایی در محدوده بخش‌های کشور و با عضویت دهیاری‌ها.
- تأمین ۴۲۰۰ وسیله نقلیه با در نظر گرفتن حداقل ۵ وسیله نقلیه مسافربری برای هر سامانه حمل و نقل روستایی.
- تأمین حمایت‌های فنی مناسب برای تجهیز وسایل نقلیه و بهینه‌سازی جاده‌های روستایی مرتبط.

۷-۱۱-۲ - سیاست‌ها و اولویت‌های استانی

مهمترین سیاست‌هایی که در اجرای برنامه ایجاد و توسعه حمل و نقل عمومی روستایی در کشور مورد توجه است عبارتند از:

- استفاده از معیارهای مطلوب برای تعیین سهم هر استان از کمک‌های مالی، تجهیزات و تعداد کل سامانه‌های حمل و نقل عمومی روستایی.
- تأکید بر نسبت جمعیت روستایی بالای ۲۰۰ خانوار هر استان به کل کشور، نسبت تعداد دهیاری‌های فعال، نسبت تعداد مرکز بخش و وجود فعالیت بخش خصوصی در کل کشور برای تعیین سهم استان‌ها از اعتبارات و امکانات موجود.

- اولویت دادن به ساماندهی فعالیت بخش خصوصی در مسیرهای دارای سامانه حمل و نقل عمومی در ابتدای برنامه و توسعه این سامانه‌ها در محدوده‌های روستایی فاقد فعالیت بخش خصوصی در ادامه برنامه.
- حداقل استفاده از امکانات و زمینه‌های مرتبط با فعالیت بخش غیردولتی در توسعه سامانه‌های حمل و نقل روستایی.

۴-۱۱-۲- اقدامات مهم و اساسی

اجرای موققیت آمیز برنامه مستلزم انجام اقداماتی اساسی در زمینه حقوقی و تأسیساتی است که مهمترین آنها عبارتند از:

- انجام مطالعه میدانی برای شناخت قابلیت‌های محلی برای ایجاد سامانه حمل و نقل در مناطق روستایی کشور.
- تعیین تشکیلات اجرایی سامانه حمل و نقل روستایی.
- تدوین آینه‌نامه اجرایی برنامه توسعه حمل و نقل عمومی در مناطق روستایی.
- تعیین نحوه سازماندهی سامانه‌های حمل و نقل روستایی و نحوه تأمین منابع مالی مورد نیاز و تعیین نحوه خدمات‌دهی به روستایان.
- ایجاد پارکینگ‌های توقف دائم و موقت در شهرها و روستاهای محل توقف وسایل نقلیه سامانه حمل و نقل.

۴-۱۱-۳- الزامات سایر بخش‌ها

با توجه به خصیصه بین بخشی برنامه حمل و نقل و تأثیر پذیری آن از قوانین و اقدامات نهادهای دیگر، الزامات مرتبط با سایر بخش‌ها در زمینه برنامه ایجاد و توسعه حمل و نقل عمومی روستایی به شرح زیر است.

- هماهنگ کردن درجه جاده‌های روستایی با نیازهای ناوگان حمل و نقل از طرف وزارت راه و ترابری.
- هماهنگ کردن قوانین عبور و مرور در جاده‌های کشور با شرایط و نیازهای قانونی سامانه حمل و نقل روستایی در بخش حمل و نقل جاده‌ای از طرف وزارت راه و ترابری و نیروی انتظامی.

فصل سوم

جمع بدی و تجھے کری “”

(گزارش تلفیقی)

مقدمه:

مدیریت فرآیند بکارگیری مؤثر و کارآمد منابع انسانی و مادی در برنامه‌ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل آن می‌باشد که برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول جامعه صورت می‌گیرد. مدیریت روستایی فرآیند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهای است. این سازمان‌ها و نهادها ابزار و یا وسائل تأمین هدف‌های جامعه ر روستایی هستند، هدف‌هایی که مردم آن را ترسیم می‌کنند و می‌پذیرند. در این راستا مدیریت روستایی فرآیندی چندجانبه است که شامل چهار رکن تشکل‌های مردمی، دستگاه‌های دولتی و بخش خصوصی است. در این فرآیند با مشارکت مردم و از طریق تشکل‌های غیر دولتی، بخش خصوصی و عمومی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا و نظارت و ارزشیابی می‌شود.

مدیریت روستایی را می‌توان فرآیند تقویت توسعه پایدار روستایی تعریف کرد به نحوی که در سطح متعارف جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد روستاییان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود. در قالب این تعریف کلی می‌توان اهداف خرد زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت.

۱. نوسازی و بهسازی محیط فیزیکی روستایی

۲. هدایت و نظارت بر فرآیند عمران روستایی

۳. ارتقاء شرایط کار و زندگی

مدیریت روستایی در سه سطح ملی، منطقه‌ای و محلی شکل می‌گیرد که هر سطح وظایف و کارکردهای خاص خود را دارد. در سطح محلی وظایف مدیریت شکل اجرایی به خود می‌گیرد و بازتاب عملی دارد. بخشی از وظایف مدیریت محلی انجام اقداماتی است که تاکنون فاقد متولی مشخصی بوده و راهاندازی و شکل‌گیری دهیاری‌ها طی سال‌های اخیر نیز با هدف تحقق اهداف فوق الذکر بوده است. بر این اساس وظایف متعددی بر عهده مدیران روستایی گذاشته شده است که مجموعه‌ای چند بعدی از فعالیت‌های اقتصادی – مالی، خدماتی – اجتماعی – سیاسی، کالبدی – عمرانی و بهداشتی – زیست محیطی است. اهم این وظایف

عبارتند از:

- راهاندازی و تجهیز دهیاری‌ها (آموزش دهیاران، تهیه و تنظیم برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت دهیاری، احداث ساختمان و تجهیز دهیاری و ...)
  - جمع‌آوری، حمل و دفن بهداشتی زباله‌های روستا و حفظ نظافت و پاکیزگی معابر روستا
  - حفظ روستا در برابر خطرات آتش‌سوزی، بلایای طبیعی و حوادث غیرمنتقبه
  - ایجاد و نگهداری گورستان و غسالخانه روستا براساس ضوابط بهداشتی
  - ایجاد و ساماندهی فضای سبز و پارک روستایی
  - ایجاد زمینه‌های تولیدکودهای آلی و گاز از زباله‌های روستایی
  - ایجاد و ساماندهی حمل و نقل عمومی بین روستا و شهر(های) مجاور

در برنامه چهارم نیز سیاست‌های کلی معاونت امور دهیاری‌ها برهمین اساس تدوین شده است که مبتنی بر محورهای زیست محیطی، ایمنی، مطالعات و پژوهش‌ها، آموزش و نیروی انسانی، تأسیسات تجهیزات، تشكیلات و سازماندهی دهیاری‌ها، تجهیزات فنی و ماشین‌آلات، منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها، مشارکت مردم و مدیریت روستایی، حمل و نقل، برنامه‌ریزی برای مدیریت روستایی می‌باشند. این محورها در فصل قبلی تشریح شدند و در این فصل چشم‌انداز کلی دهیاری‌ها در برنامه چهارم که حاصل تلفیق محورهای صدرالذکر می‌باشد تشریح می‌شود.

۳-۱- وظایف، ویژگی‌ها و ساختار کلی مدیریت روستایی

^{۱۳۸}- حانگاه بخش در ارتباط با ماده بیانیه چهارم

ا. توجهه به گستردگی، و تنوع حوزه مدیریت روستایی، نقش و وظایف دولت در این بخش در

حوزه‌های زیر تعریف می‌شود:

۳-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱

اقدامات مدنیت بعستان، این جزو شاما، اموری است که تحقق آن موجب اقتدار حاکمیت کشور

شده و مزایا از آن شامام بخش اعظم روزانه خواهد شد و عبارتند از:

۱. سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در بخش‌های اقتصاد، مسائل اجتماعی و فرهنگی روستاهای
  ۲. فراهم نمودن زمینه‌ها و مزیت‌های لازم برای رشد و توسعه روستایی؛ رفع فقر و بیکاری
  ۳. حفظ محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی
  ۴. شناسایی و ساماندهی پیرامونی گردشگاه‌های طبیعی به منظور جلب گردشگر
  ۵. ایجاد و گسترش تأسیسات حفاظتی به منظور پیشگیری و کاهش اثرات بلایای طبیعی

ع ایجاد و گسترش پایگاههای آتشنشانی به منظور پیشگیری و کاهش اثرات بلایای طبیعی

۲-۱-۱-۳ - امور تصدی های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی

اقدامات این حوزه شامل اموری می شود که منافع اجتماعی حاصل از آنها موجب بهبود وضعیت زندگی روستائیان می شود و شامل موارد زیر می باشد.

- ۱ - نگهداری و حفاظت از فضاهای سبز و تفریحی
- ۲ - جمع آوری، حمل و دفن بهداشتی زباله ها و حفظ نظافت و پاکیزگی روستا
- ۳ - ساماندهی گورستان ها، تأسیسات و تجهیزات مربوطه

۳-۱-۱-۳ - امور زیر بنایی

اقدامات این حوزه شامل طرح هایی است که موجب تقویت زیرساخت های اقتصادی و تولیدی کشور

و نواحی روستایی می شود مانند :

۱. توسعه و گسترش فضاهای سبز و تفریحی
۲. ساماندهی سیستم مکانیزه جمع آوری زباله
۳. تسطیح معابر و انهر عمومی

۴-۱-۳ - بورسی وضعیت شاخص های اصلی بخش

براساس وظائف تعریف شده فوق، می توان به طور خلاصه موارد زیر را به عنوان شاخص های اصلی زیر بخش مدیریت روستایی عنوان نمود. برای تحقق هر یک از شاخص های زیر، باید مجموعه ای از اقدامات و فعالیت ها صورت پذیرد. این موارد در بخش اقدامات اساسی مورد تأکید قرار می گیرد.

۱. نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی
۲. نسبت سرانه بودجه دهیاری ها به شهرداری های زیر ۵ هزار نفر
۳. سرانه پژوهشی به ازاء ده هزار نفر
۴. نسبت دهیاری های تحت پوشش سیستم جمع آوری و دفع زباله به کل روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار
۵. نسبت دهیاری های برخوردار از بستان های چند منظوره به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار
- ع نسبت دهیاری های تحت پوشش خدمات ایمنی و آتشنشانی به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار
۷. نسبت دهیاری های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روستایی

۳-۲- تبیین نقش و جایگاه دولت، بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های زیربخش مدیریت روستایی

وظایف دستگاه‌های اجرایی در حوزه‌های سه گانه فوق الذکر قابل طرح می‌باشد و براساس نوع وظیفه تعریف شده، جایگاه دولت متفاوت خواهد بود. در حوزه امور حاکمیتی، وظایف می‌باشد توسط خود دولت و جلب مشارکت مردمی انجام پذیرد.

در حوزه امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی، فعالیت‌ها از طریق انجام حمایت‌های لازم برای توسعه بخش غیردولتی مجری این وظایف، خرید خدمات از بخش غیردولتی، مشارکت با بخش غیردولتی از طریق اجاره و واگذاری امکانات و تجهیزات و منابع فیزیکی، واگذاری مدیریت واحدهای دولتی و بخش غیردولتی، پرداخت تمام یا بخشی از هزینه سرانه خدمات انجام خواهد شد. با توجه به هزینه‌های بالا برای برقراری سیستم‌های بهداشتی جمع‌آوری، حمل و دفن زباله، کمک‌های دولت نقش تعیین کننده‌ای در حفظ محیط زیست و نهادهای طبیعی اقتصاد روستا دارد.

و در حوزه امور زیربنایی نیز انجام طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی با نظارت بخش دولتی توسط بخش غیردولتی به انجام خواهد رسید. در مجموع سازوکار انجام فعالیت‌ها و مأموریت‌ها براساس جلب مشارکت بخش خصوصی، تعاونی‌ها و مشارکت‌های مردمی صورت می‌گیرد تا ضمن تسريع در انجام امور، موجبات توسعه اجتماعی - فرهنگی و نیز پایداری آن فراهم شود. به دلیل نوبتاً بودن تشکیلات دهیاری، دولت اصلی‌ترین پشتیبان مدیریت روستایی در کشور برای تأمین نیازهای تجهیزاتی و فنی است.

۳-۱- تبیین وضعیت بخش در رابطه با سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی و مضامین برنامه چهارم توسعه

مدیریت‌های محلی (دهیاریها) نقش مؤثری در تحقق اهداف چشم‌انداز و سیاست‌های کلی برنامه چهارم دارند. شناسایی مزیت‌های نسبی و زمینه‌های اقتصادی برای ایجاد اشتغال و انجام بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی لازم در این خصوص و بهره‌گیری از تسهیلات مالی بانک‌ها، مؤسسات و مشارکت با بخش خصوصی و سایر بخش‌ها در ایجاد سرمایه‌گذاری در انواع طرح‌های اشتغال‌زا و تولیدی قطعاً منجر به ایجاد اشتغال و افزایش سطح درآمد روستاییان خواهد شد و از طریق متابع و درآمدهای حاصله بعنوان درآمد حاصل از مؤسسات انتفاعی، دهیاریها می‌توانند وظایف قانونی خود را با پشتونه درآمدی حاصله به انجام رسانند و محیط و فضای روستا را از طریق اجرای طرح‌های عمرانی و بهسازی و طرح‌های خدماتی مناسب قابل سکونت نمایند.

علاوه بر موارد فوق، دهیاریها می‌توانند از طریق توسعه حمل و نقل عمومی بین روستاهای و شهرها در تحقق اهداف فصل «تعادل و توازن منطقه‌ای» و «رشد پایدار و مستمر» روستایی مؤثر باشند. همچنین

ایجاد و گسترش زیرساخت‌های عمرانی و خدماتی در مناطق روستایی می‌تواند در افزایش انگیزه ماندگاری ساکنان روستاها در محل زندگی خود و رونق تولید کشاورزی موثر باشد.

۳-۳- تحلیل شرایط توسعه بخش

- ۳-۳ - امکانات و قابلیت‌ها

- وجود پیشینه فرهنگی در زمینه همکاری، مشارکت و تعاون
  - افزایش سطح سواد و آگاهی جامعه روستایی نسبت به حقوق اجتماعی
  - وجود منابع انسانی جوان و پر انرژی (گروههای سنی زیر ۳۰ سال)
  - وجود ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه در محیط روستایی برای اخذ عوارض در جهت تقویت منابع
  - درآمدی دهیاری‌ها
  - وجود زمینه‌های مختلف برای عرضه خدمات بواسطه عدم برخوداری روستاییان از انواع خدمات عمومی و در نتیجه امکان اخذ بهای خدمات
  - وجود زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری مشترک دهیاری‌ها با بخش‌های خصوصی و عمومی غیردولتی که دارای مزیت نسبی هستند
  - وجود زمینه‌های مساعد برای ایجاد یا توسعه نظام حمل و نقل عمومی منسجم، منظم و ارزان در بسیاری از مسیرهای روستایی
  - وجود نیاز همیشگی جامعه روستایی به دسترسی سریع و ارزان به مراکز خدماتی، اقتصادی، فرهنگی و در شهرها و رساندن تولیدات کشاورزی و دامی خود به بازارهای شهری
  - وجود جاده‌های آسفالت مناسب در بخشی از محیط‌های روستایی کشور
  - وجود زیر ساخت‌های اولیه و مورد نیاز مانند راه، آب، برق و خدمات مخابراتی
  - پذیرش تفکر تجهیز روستاهای به تأسیسات خدمات ایمنی و آتش‌نشانی از سوی مدیران رده میانی و عالی
  - وجود شیوه‌های سنتی جمع‌آوری و حمل و دفع زباله که با مشارکت مردم شکل گرفته‌اند
  - تأسیس دهیاری‌ها به عنوان مدیر و هماهنگ کننده امور مرتبط با محیط زیست روستاهای

-۴-۳-۳ محدودیت‌ها و نکنایا

- فقدان مدیریت یکپارچه و واحد در سطح روستایی برای هماهنگی و ساماندهی کلیه امور روستاهای
  - وجود شکاف درآمدی رو به تزاید میان روستا و شهر بعنوان عامل مهم در تقویت مهاجرت از روستاهای
  - درصد بالای پیکاری آشکار و بویژه بیکاری پنهان که رغبت سکونت در روستاهای را کاهش می دهد

- در صد بالای جمعیت روستایی زیرخط فقر که توان پرداخت عوارض و بهای خدمات را ندارند.
- تهدید مداوم و پیوسته جامعه روستایی از سوی انواع حوادث و بلایای طبیعی و بیوژه خشکسالی و آتش‌سوزی محصولات کشاورزی و جنگل‌ها و مراتع.
- کمبود پرسنل و کارشناسان متخصص در امور روستایی در سطح فرمانداری، بخشداری و دهیاری‌ها برای کمک و هدایت صحیح دهیاری‌ها در انجام وظایف محله.
- تازه تأسیس بودن دهیاری‌ها، کم تجربگی مدیریت و پایین بودن سطح آگاهی دهیاران نسبت به وظایف خود در زمینه‌های مدیریت امور عمومی و بهره برداری و نگهداری از ماشین‌آلات و تجهیزات فنی.
- عدم انتقاد برخی از مسئلان و متولیان توسعه روستایی به ضرورت مشارکت‌های مردمی.
- فقدان ساختار اجرایی مناسب و تقسیم کار مشخص برای مدیریت روستایی.
- عدم ساماندهی مناسب مشارکت‌های مردمی در مدیریت روستایی.
- محدودیت منابع دهیاری‌ها برای انجام امور محله.
- پراکندگی دهیاری‌ها در فضای کشور که اغلب فاصله زیادی با یکدیگر دارند.
- بالا بودن قیمت تجهیزات و ماشین‌آلات مورد نیاز و محدودیت منابع درآمدی دهیاری‌ها.
- پایین بودن حجم کار مفید ماشین‌آلات مختلف در دهیاری‌ها که کوچک بودن حجم فعالیت آنها ناشی می‌شود.
- بالا بودن هزینه‌های اقدامات بهداشتی و فنی مطلوب در زمینه مدیریت مواد زاید.
- بالا بودن هزینه‌های مربوط به ایجاد مراکز دفن بهداشتی در روستاهای کشور.

۳-۴- نقش و جایگاه بخش در تحقق اهداف چشم‌انداز

مدیریت روستایی نقش مهمی در تحقق اهداف چشم‌انداز توسعه می‌تواند داشته باشد. این زیر بخش در امور فرهنگی، علمی و فناوری می‌تواند باعث ساماندهی و بسیج امکانات و ظرفیت‌های کشور در بیش از ۲۵ هزار آبادی و نیز استحکام مبانی مردم سالاری در نواحی روستایی شود (بندهای ۹ و ۱۱ چشم‌انداز) در بخش امور اجتماعی، سیاسی و دفاعی می‌تواند در ایجاد فرصت‌های برابر و تحقق عدالت اجتماعی (بند ۱۲)، گسترش و تعمیق روحیه تعاون و مشارکت مردمی (بند ۱۸)، گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای، حفاظت محیط زیست و احیاء منابع طبیعی، رفع محرومیت از مناطق روستایی (بند ۱۹)، هویت بخشی به سیماهی روستا (بند ۲۱) نقش مهمی ایفاء نماید. در بخش امور اقتصادی، زیر بخش مدیریت روستایی می‌تواند در ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری (بند ۳۴)، ایجاد سازو کار مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید، پشتیبانی از کارآفرینی و نوآوری (بند ۳۷)، ارتقاء

سطح درآمد و زندگی روستائیان و رفع فقر (بند ۴۳) و نیز ارتقاء ظرفیت بخش‌های خصوصی و تعاونی برای کاهش تصدی‌گری دولت عمل نماید.

۳-۵-۳- اهداف کلی و راهبردی کلان

- ایجاد و تقویت مدیریت واحد و یکپارچه روستایی به منظور هماهنگی کلیه امور مرتبط با روستا
- گسترش سطح پوشش مدیریت روستایی به کلیه روستاهای واحد شرایط
- بهبود و تقویت منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها
- ارتقاء سرانه آموزشی دهیاران و افزایش سطح کیفی دوره‌های آموزشی
- حفظ بهداشت محیط روستا از طریق حمل و دفن نیمه‌مکانیزه و بهداشتی زباله‌های روستایی
- حفظ روستاهای در برابر خطرات آتش‌سوزی، بلایای طبیعی و حوادث غیرمنتقبه
- افزایش قابلیت واکنش سریع در برابر بروز بلایا، خطرات طبیعی و غیرطبیعی در مراحل اولیه وقوع بحران.
- گسترش پوشش مدیریت مواد زائد در روستاهای کشور
- گسترش پوشش فضای سبز و بوستان‌های چند منظوره در مناطق روستایی کشور
- کاهش شکاف بین روستاهای شهرها در زمینه دسترسی به امکانات و خدمات مستقر در شهرها
- افزایش انگیزه ماندگاری روستائیان در روستاهای از طریق تسهیل دسترسی آنها به شهرها به عنوان مراکز تأمین نیازها، محل کار، مرکز فروش تولیدات و ... روستائیان
- حمایت و نظم بخشیدن به فعالیت بخش خصوصی در زمینه حمل و نقل روستایی.
- تولید منابع علمی و دانش نظری و کاربردی مورد نیاز برای تقویت مدیریت روستایی

۳-۶- اهداف کمی و سیاست‌های اجرایی بخش بر حسب استان

۳-۶-۱- نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی

یکی از شاخص‌های اصلی زیر بخش مدیریت روستایی، ایجاد و راهاندازی دهیاری‌ها در کلیه روستاهای بالای ۱۰۰ نفر می‌باشد. براساس برآوردهای موجود تا پایان سال ۱۳۸۳ در مجموع در حدود ۵۸ درصد از جمعیت و ۴۲ درصد از روستاهای بالای ۱۰۰ نفر تحت پوشش مدیریت روستایی قرار خواهند گرفت و انتظار می‌رود کل جمعیت روستاهای بالای ۱۰۰ نفر تحت پوشش مدیریت روستایی قرار گیرد. بر این اساس سالیانه ۱۷۲۰۹۱۳ نفر به جمعیت روستایی تحت پوشش مدیریت روستایی اضافه خواهد شد. در جمعیت

دهیاری‌های تحت پوشش مدیریت روستایی تا پایان برنامه چهارم محاسبه شده است که نتایج نهایی در جدول شماره ۵- درج شده است.

به منظور توانمند نمودن روستاهایی که مجوز تاسیس دهیاری دریافت می‌کنند در ابتدا باید مورد حمایت قرار گیرند. از جمله اقدامات حمایتی برای راهاندازی یک دهیاری شامل احداث و ساخت ساختمان دهیاری، تجهیز ساختمان دهیاری به حداقل نوازم اداری، آموزش دهیار و پرسنل دهیاری، تهیه برنامه کوتاه و میان مدت توسعه دهیاری می‌باشد.

به منظور برآورد اعتبارات مورد نیاز برای ساخت و تجهیز ساختمان دهیاری‌ها (X_{11}) مبلغ میلیون ریال ۴۵ و نیز تهیه برنامه پنج ساله (X_{12}) مبلغ ۱۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده است بنابراین با توجه به اینکه در طول برنامه چهارم سالیانه ۴۱۳۴ دهیاری راهاندازی خواهد شد اعتبار مورد نیاز برای این منظور از طریق فرمول‌های زیر محاسبه شده و مقادیر نهایی در جدول ۱- درج شده است.

$$= (X_{11}) \text{اعتبار مورد نیاز برای ساخت و تجهیز ساختمان دهیاری برای سال } ۱۳۸۴ \\ = ۴۵ \text{ میلیون ریال} \times (\text{تعداد دهیاری‌های راهاندازی شده تا پایان سال } ۱۳۸۲ + \text{تعداد دهیاری قابل راهاندازی در هر سال } (A_{11}))$$

$$= (X_{12}) \text{اعتبار مورد نیاز برای ساخت و تجهیز ساختمان دهیاری برای سال‌های بعد برنامه } ۱۳۸۴ \\ = ۴۵ \text{ میلیون ریال} \times \text{تعداد دهیاری قابل راهاندازی در هر سال } (A_{12})$$

$$= (X_{13}) \text{اعتبار مورد نیاز برای تهیه برنامه پنج ساله دهیاری برای سال } ۱۳۸۴ \\ = ۱۰ \text{ میلیون ریال} \times (\text{تعداد دهیاری‌های راهاندازی شده تا پایان سال } ۱۳۸۳ + \text{تعداد دهیاری قابل راهاندازی در هر سال } (A_{13}))$$

$$= (X_{14}) \text{اعتبار مورد نیاز برای تهیه برنامه پنج ساله دهیاری برای سال‌های بعد برنامه } ۱۳۸۴ \\ = ۱۰ \text{ میلیون ریال} \times \text{تعداد دهیاری قابل راهاندازی در هر سال } (A_{14})$$

همچنین به منظور برآورد اعتبار مورد نیاز برای آموزش دهیاری‌ها با احتساب میانگین ۷۰ هزار ریال برای آموزش یک نفر ساعت از طریق فرمول زیر محاسبه شده است و اطلاعات تفصیلی در جدول ۱ درج شده است.

$$= (X_{15}) \text{اعتبار مورد نیاز برای آموزش دهیاران} \\ = ۷۰ \text{ هزار ریال} \times (B) \text{سرانه آموزشی دهیاری‌ها} \times (A_{15}) \text{مجموع دهیاری‌های راهاندازی شده در هر سال}$$

جدول ۳-۱- اعتبار مود نیاز برای ایجاد و راهاندازی دهیاری ها در طول سال های برنامه چهارم (۸۸-۱۳۸۴)

سال های برنامه		سال		واحد	موضوع		
سال پنجم	سال چهارم	سال سوم	سال دوم	سال اول	(۱۳۸۳)	(۱۳۸۲)	
۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	
۱۱۳۴	۱۱۳۵	۱۱۳۶	۱۱۳۷	۱۱۳۸	۱۱۳۹	۱۱۳۱	
۳۵۶۷۷	۳۱۵۷۷	۲۷۷۰۲	۲۳۲۶۲	۱۹۱۱۴	۱۴۱۱۴	۱۴۱۱۴	
۲۶.	۲۲۲	۲۰۱	۱۸۰	۱۴۹	ساعت	ساعت	
۸۵۶۱۲۱۸	۷۰۰۱۲۱۴	۵۵۰۷۸۰۲	۴۱۸۳۷۷۱	۲۱۷۴۵۶۴	۱۱۷۴۵۶۴	۱۱۷۴۵۶۴	
۱۲۴۰۲۰۲	۱۲۴۰۰۲۰	۱۲۴۰۰۲۰	۱۲۴۰۰۲۰	۸۶۱۰۳	میلیون ریال	ساعت	
۴۱۳۴	۴۱۳۵	۴۱۳۶	۴۱۳۷	۱۹۱۳۴	۱۹۱۳۴	۱۹۱۳۴	
۴۹۰۰۸۵	۲۸۰۰۴۴	۲۹۲۰۷۷	۱۹۰۵۹۹	۱۰۰۸۰	میلیون ریال	میلیون ریال	
۴۰۰۰۴۵	۰۰۰۹۰۴	۴۰۸۰۵۷	۳۶۰۰۹۰۹	۱۱۰۵۱۱۷	میلیون ریال	میلیون ریال	
				$X_1 = X_{11} + X_{12} + X_{13}$			

۲-۶-۳ - نسبت متوسط بودجه دهیاری‌های زیر ۵ هزار نفر

یکی از عوامل اصلی مهاجرت از روستا به شهرها شکاف زیاد فقر و درآمد می‌باشد. این موضوع در خصوص نحوه توزیع اعتبارات عمرانی نیز مشاهده می‌شود، بطوریکه براساس برآوردهای انجام شده میزان متوسط بودجه شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر در سال ۱۳۸۳، ۵۷۰ میلیون ریال می‌باشد در حالی که متوسط بودجه دهیاری‌ها در این سال در حدود ۲۷۰ میلیون ریال برآورد می‌شود. با عنایت اینکه اکثریت روستاهای کشور زیر ۵ هزار نفر هستند و شهرداری‌های مورد اشاره نیز در شهرهای زیر ۵ هزار نفر قرار دارند، به منظور کاهش شکاف متوسط بودجه بین دو مؤسسه عمومی غیردولتی که خدمات عمومی مشابه ارائه می‌کنند، در نظر است نسبت بودجه دهیاری‌ها به بودجه شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر در طی برنامه چهارم توسعه از ۵/۶ در سال ۱۳۸۴ به ۱۰۰ درصد افزایش یابد. این میزان برای سال‌های برنامه چهارم با استفاده از فرمول زیر محاسبه شده است.

= (I) برآورد متوسط بودجه دهیاری‌ها

(C) متوسط بودجه شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر × (D) نسبت مطلوب متوسط بودجه دهیاری‌های زیر ۵ هزار نفر

براین اساس بودجه دهیاری‌ها از طریق فرمول زیر محاسبه شده و نتایج در جدول ۲ درج شده است.

(X₂) بودجه دهیاری‌ها =

(I) برآورد متوسط بودجه دهیاری‌ها × (A_۱) مجموع دهیاری‌های راهاندازی شده در هر سال

۲-۶-۴ - سرانه پژوهشی به ازاء ده هزار نفر

میانگین اعتبارات پژوهشی سالانه مدیریت شهری در برنامه سوم با حذف مواردی که ماهیت پژوهشی ندارند و مطالعه اجرایی محسوب می‌شوند، بالغ بر ۵/۸۰۰ میلیون ریال می‌باشد و با احتساب ۲۰ درصد افزایش در اولین سال برنامه چهارم به مبلغ ۷/۰۰۰ میلیون ریال به تحقیقات مدیریت شهری اختصاص خواهد یافت. لذا با احتساب اینکه سهم جمعیت روستایی ۳۰ درصد از کل جمعیت کشور می‌باشد، میزان اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی در سال ۸۴ ۳/۰۰۰ میلیون ریال خواهد بود و با احتساب رشد ۳۰٪ سالیانه، مقدار اعتبار پژوهشی مدیریت روستایی در سال‌های بعدی برنامه چهارم به صورت جدول ۳ خواهد بود. بر این اساس شاخص مطالعات و پژوهش مدیریت روستایی تحت عنوان «سرانه پژوهشی به ازاء ده هزار نفر» محاسبه شده است که مقادیر آن در جدول شماره ۳ درج شده است.

جذبه | ۳-۲ = ۱۰۰ د بودجه موردنیاز دهیاری ها

سالیانه بودجه											
سال	بودجه										
۱۳۸۸	۱۲۴۱	۱۳۸۹	۱۷۶۰	۱۳۹۰	۱۷۸۰	۱۳۹۱	۱۷۸۱	۱۳۹۲	۱۷۸۲	۱۳۹۳	۱۷۸۳
۱۳۹۲	۲۱۰۳	۱۴۷۰	۲۷۵۰	۱۴۷۱	۲۷۵۱	۱۴۷۲	۲۷۵۲	۱۴۷۳	۲۷۵۳	۱۴۷۴	۲۷۵۴
۱۴۷۴	۱۱۱۴	۱۱۱۵	۸۵۷	۱۱۱۶	۸۵۸	۱۱۱۷	۸۵۹	۱۱۱۸	۸۶۰	۱۱۱۹	۸۶۱
۱۴۷۵	۵۹۳	۴۵۶	۵۹۴	۵۹۴	۴۵۷	۵۹۵	۴۵۸	۵۹۶	۴۵۹	۵۹۷	۴۶۰
۱۴۷۶	۷۷۱	۳۵۳	۷۷۲	۳۵۴	۷۷۳	۳۵۵	۷۷۴	۳۵۶	۷۷۵	۳۵۷	۷۷۶
۱۴۷۷	۸۶۴	۷۸۷	۸۶۵	۷۸۸	۸۶۶	۷۸۹	۸۶۷	۷۸۱	۸۶۸	۷۸۲	۸۶۹
۱۴۷۸	۱۲۰۵	۸۸۸	۱۲۰۶	۸۸۹	۱۲۰۷	۸۹۰	۱۲۰۸	۸۹۱	۱۲۰۹	۸۹۲	۱۲۱۰
۱۴۷۹	۴۰۸۰	۴۰۹۰	۴۰۸۱	۴۰۹۱	۴۰۸۲	۴۰۹۲	۴۰۸۳	۴۰۹۳	۴۰۸۴	۴۰۹۴	۴۰۸۵

جدول ۳-۳- نمود میزان اختصار پژوهشی مدیریت روتاستیک طی سال های برنامه چهارم

سال های پوشاچه	سال پاچه	واحد	اعبار پژوهشی مدیریت روسایی (X _۱)
۱۳۸۱	۱۳۸۲	سال	سیمیون ریال
۱۳۸۰	۱۳۸۱	پاچه	۲۰۰۰
۹۲۲	۹۲۳	واحد	۱۳۸۳

۴-۶-۳- نسبت دهیاری های تحت پوشش سیستم جمع آوری و دفع زباله

در برنامه چهارم توسعه با هدف حفظ محیط زیست روستاهای تلاش می شود که تمام دهیاری های بالای ۲۰۰ خانوار تحت پوشش سیستم های نیمه مکانیزه و بهداشتی جمع آوری، حمل و دفع مواد زائد قرار گیرند. در این برنامه ماشین آلات جمع آوری و حمل زباله برای ۱۰۰ درصد روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار دارای دهیاری (۱۴ درصد کل دهیاری های کشور)، مراکز دفن بهداشتی برای استفاده مشترک چندین دهیاری نزدیک، تاسیسات تولید گاز از زباله برای استفاده روستاهای مستعد و تاسیسات تولید کود آلی از زباله در مقیاس خانگی در نظر گرفته می شود.

بر اساس این برنامه ۱۰۰۰۰ دستگاه ماشین جمع آوری و حمل زباله، برای استفاده دهیاری ها تهیه می شود. بخشی از نیاز دهیاری های کوچک تر از ۲۰۰ خانوار نیز از طریق این برنامه پوشش داده می شود. به این ترتیب انتظار می رود که در طول برنامه چهارم علاوه بر روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار، روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار نیز تحت پوشش موثر تجهیزات موضوع این برنامه قرار گیرند و دامنه پوشش سیستم های جمع آوری و حمل نیمه مکانیزه و بهداشتی زباله به ۳۲ درصد کل دهیاری های کشور افزایش یابد.

TASISAT و تجهیزات دفع بهداشتی مواد زائد از مهمترین عناصر مدیریت مواد زاید است که در این برنامه به دلیل هزینه بالای احداث تاسیسات مربوطه و محدودیت تولید زباله در روستاهای بطور مشترک برای روستاهای نزدیک در نظر گرفته می شوند. در این برنامه ۷۰۰ مرکز دفن بهداشتی برای استفاده مشترک ۳۵۰۰ تا ۵۰۰۰ دهیاری در کشور ایجاد خواهد شد. انتظار می رود که بخشی از نیاز دهیاری ها نیز توسط مراکز دفن بهداشتی شهرها رفع شود. در زمینه روش های دیگر دفع مواد زاید به منظور توسعه تدریجی فرهنگ بازیافت مواد زائد آلی ۲۰۰۰ واحد تولید کود آلی از زباله در مقیاس خانگی در روستاهای کشور ساخته خواهد شد. این تاسیسات کوچک مقیاس در مقایسه با تاسیسات مدرن موجود قابلیت اجرایی بیشتری در روستاهای دارد و هزینه بسیار کمتری برای ساخت و نگهداری دارد. برای تولید گاز و کود آلی از فضولات دامی نیز ۳۰۰ واحد بیو گاز در روستاهای کشور ایجاد خواهد شد.

هزینه اجرای برنامه به تفکیک شامل ۱,۷۵۰ میلیارد ریال برای خرید ۱۰۰۰۰ دستگاه ماشین جمع آوری و حمل زباله (تراکتور، وانت کمپرسی و بیل مکانیکی و ...) برای ۵۰۰۰ روستای بالای ۲۰۰ خانوار، ۶ میلیارد ریال برای ایجاد ۲۰۰۰ واحد تولید کود آلی (کمپوست) در مقیاس خانگی، ۲۸۰ میلیارد ریال برای ساخت ۷۰۰ مرکز دفن بهداشتی زباله، و ۴۵۰۰ میلیون ریال برای ساخت ۳۰۰ واحد تولید گاز از زباله (بیو گاز) است. در مجموع ۵,۵۰۰ میلیون ریال برای ایجاد سیستم جمع آوری و دفع زباله نیاز خواهد بود که ۸۶ درصد توسط بخش غیر دولتی و ۱۴ درصد بخش دولتی باید اعتبار لازم در این خصوص را تامین نماید.

جدول ۴-۳ - برآورد میزان اعتبار سیستم جمع آوری و دفع زباله طی سال های برنامه چهارم

جمع	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	واحد	هدف کمی	شرح فعالیت
سالهای برنامه								
۵۰۰۰	۱۵۰۰	۱۲۵۰	۱۰۰۰	۷۵۰	۵۰۰	دهیاری (مر.دهیاری دوستگاه)	هدف کمی	۱۴۰۰۰ ۱۰۰۰۰ ۷۰۰۰
۱۷۵۰۰۰۰۰	۵۲۵۰۰۰۰	۴۲۷۵۰۰	۲۵۰۰۰۰	۲۶۲۵۰۰	۱۷۵۰۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز	
۷۰۰	۲۱۰	۱۷۵	۱۴۰	۱۰۵	۷۰	مرکز دفن	هدف کمی	۲۰۰۰۰ ۱۵۰۰۰
۲۸۰۰۰۰۰	۸۷۰۰۰۰	۷۱۴۰۰۰	۵۶۰۰۰۰	۴۲۰۰۰۰	۲۸۰۰۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز	
۲۰۰۰۰	۶۰۰۰	۵۰۰۰	۴۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	تعداد	هدف کمی	۲۰۰۰۰ ۱۵۰۰۰
۶۰۰۰	۱۸۰۰	۱۵۰۰	۱۲۰۰	۹۰۰	۶۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز	
۳۰۰	۹۰	۷۵	۶۰	۴۵	۳۰	تعداد	هدف کمی	۲۰۰۰۰ ۱۵۰۰۰
۴۵۰۰	۱۳۵۰	۱۱۲۵	۹۰۰	۶۷۵	۴۵۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز	
۲۰۰۴۰۵۰۰	۶۱۲۱۵۰	۵۱۰۱۲۵	۴۰۸۱۰۰	۳۰۶۰۷۵	۲۰۴۰۵۰	میلیون ریال	جمع کل اعتبار مورد نیاز برای ایجاد سیستم جمع آوری و دفع زباله (X۷)	

۳-۶-۵ - نسبت دهیاری های بروخوردار از بستان های چند منظوره به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار

توسعه فضای سبز در روستاهای یکی از وظایف مهم دهیاری هاست که نقش مهمی در بهبود گذران اوقات فراغت روستائیان دارد. بستان های چند منظوره گونه ای از فضای سبز است که کاربری های مختلفی را در بر می گیرد. انتظار می رود که در طول برنامه چهارم برای ایجاد و بهبود چنین بستان هایی ۸۰۰ بستان چند منظوره در روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار کشور که دهیاری دارند ایجاد شود. هزینه اجرای برنامه شامل ۱۶۰ میلیارد ریال برای احداث ۸۰۰ بستان چند منظوره است.

جدول ۳-۵-برآورد میزان اعتبار احداث بستانهای چند منظوره طی سالهای برنامه چهارم

سالهای برنامه						واحد	شرح فعالیت
جمع	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴		
۸۰۰	۲۴۰	۲۰۰	۱۶۰	۱۲۰	۸۰	بستان	تعداد بستانهای قابل احداث
۱۶۰۰۰۰	۴۸۰۰۰	۴۰۰۰۰	۳۲۰۰۰	۲۴۰۰۰	۱۶۰۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز(X)

۴-۶-۶- نسبت دهیاری‌های تحت پوشش خدمات اینمنی و آتش نشانی

برای حفظ روستاهای در برابر خطرات آتش سوزی تعداد ۸۴۰ پایگاه‌های خدمات اینمنی و آتش نشانی روستایی در محدوده‌های بخش و مرکزیت روستاهای پرجمعیت و مرکزی ایجاد می‌شود. به گونه‌ای که روستاهای کوچک‌تر در اطراف پایگاه آتش نشانی نیز از خدمات اینمنی و آتش نشانی این پایگاه‌ها بهره‌مند شوند. با احتساب اینکه هر پایگاه خدمات اینمنی و آتش نشانی به طور متوسط به ۱۰ روستایی تزدیک به خود نیز خدمات ارایه کنده، انتظار می‌رود که جامعه تحت پوشش این برنامه تا پایان برنامه چهارم ۲۳ درصد روستاهای بالای ۲۰ خانوار باشد.

هر پایگاه خدمات اینمنی و آتش نشانی دارای ماشین آتش نشانی مناسب و تجهیزات مورد نیاز عملیات اطفای حریق و امداد و نجات است. برای برآورد اعتبار مورد نیاز، هزینه خرید هر خودرو آتش نشانی ۳۰۰ میلیون ریال و هزینه ساخت یک پایگاه آتش نشانی نیز ۳۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شد و با استفاده از فرمول زیر هزینه نهایی اجرای برنامه محاسبه شده است.

= (X₆) اعتبار مورد نیاز برای راهاندازی و تجهیز پایگاه‌های آتش نشانی

(هزینه خرید خودرو آتش نشانی (۳۰۰ میلیون ریال) + هزینه ساخت پایگاه آتش نشانی (۳۰۰ میلیون ریال) × تعداد پایگاه‌های آتش نشانی قابل راهاندازی

جدول ۴-۶-برآورد میزان اعتبار احداث پایگاه‌های آتش نشانی طی سالهای برنامه چهارم

سالهای برنامه						واحد	شرح فعالیت
جمع	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴		
۸۴۰	۲۵۲	۲۱۰	۱۶۸	۱۲۶	۸۴	تعداد	تعداد پایگاه‌های آتش نشانی قابل راهاندازی
۵۰۴۰۰	۱۲۶۰۰۰	۱۲۶۰۰۰	۱۰۰۸۰۰	۷۵۶۰۰	۵۰۴۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز(X)

۷-۶-۳ - نسبت دھیاری های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روساتایی

سامانه های حمل و نقل روساتایی با مشارکت بخش خصوصی و حمایت دولت در محدوده های سیاسی بخش تشکیل می شوند. با توجه به تعداد بخش های کشور انتظار می رود که این برنامه در تمام بخش های کشور اجرا شود. بر این اساس در طول برنامه ۸۴۰ سامانه حمل و نقل روساتایی با عضویت متوسط ۹ دھیاری تشکیل و حمایت خواهد شد. برای هر سامانه حمل و نقل به طور میانگین ۵ دستگاه خودرو مسافربری در نظر گرفته می شود. با تشکیل سامانه های حمل و نقل روساتایی در محدوده های روساتایی، ارتباط حدود ۲۵ درصد روسataهای کشور با شهر های مجاور تحت پوشش حمل و نقل منظم، ارزان و ایمن قرار می گیرد.

برای برآورد هزینه ایجاد ۸۴۰ سامانه حمل و نقل و هزینه خرید هر دستگاه میانی بوس ۲۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده است. با احتساب ۵ دستگاه وسیله نقلیه برای هر سامانه حمل و نقل، در مجموع ۸۴۰ میلیارد ریال برای تهیه ۴۲۰۰ دستگاه وسیله نقلیه (میانی بوس) مورد نیاز خواهد بود.

جدول ۳-۷ - برآورد میزان اعتبار تشکیل سامانه های حمل و نقل روساتایی طی سال های برنامه چهارم میلیون ریال

سالهای برنامه						واحد	شرح فعالیت
جمع	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴		
۸۴۰	۲۵۳	۲۶۰	۱۶۸	۱۲۶	۸۴	تعداد سامانه	ایجاد سامانه های حمل و نقل روساتایی
۴۲۰۰	۱۲۶۰	۱۰۵۰	۸۴۰	۶۲۰	۴۲۰	تعداد خودرو	وسیله نقلیه مورد نیاز
۸۴۰۰۰	۲۵۲۰۰۰	۲۱۰۰۰۰	۱۶۸۰۰۰	۱۲۶۰۰۰	۸۴۰۰۰	میلیون ریال	اعتبار مورد نیاز (X _۷)

جدول ۲-۸- اهداف کمی مدیریت روستایی در برنامه چهارم توسعه کشوار به تفکیک شاخص‌های هفت گانه

دوان برنامه چهارم توسعه کشوار		وضع موجود		شاخص			
کل		واحد	موارد	درصد	نسبت	نحوه	
۱۰۰	۱۰۰	۹/۰	۸۲/۳	۵۸	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
۱۰۰	۱۰۰	۸۹/۴	۷۸/۸	۴۷	۶۶/۲	۷۷/۴	۷۸/۳
۱۰۰	۲۷۹	۲۳۴	۱۹۷	۵۷	۵۷/۶	۵۷/۷	۵۷/۸
۱۰۰	۱۰۰	۷.	۴۵	۱۰	*	*	*
۴۷/۸	۱۴/۳	۱۲/۰	۹/۴	۷/۲	۴/۸	*	*
۰/۲	۱۵/۱	۱۲/۴	۱۰/۰	۷/۰	۵/۰	۱۰/۰	۱۰/۰
۱۰۰	۱۰۰	۷.	۴۵	۱۰	*	*	*
۱		نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی					
۲		نسبت متوسط بودجه دهیاری‌ها به شهرداری‌های زیر ۵ هزار نفر					
۳		سرانه بروزهشی به ازاء ده هزار نفر					
۴		نسبت دهیاری‌های تحت پوشش سیستم جمع‌آوری و دفع زباله به کل روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار					
۵		نسبت دهیاری‌های برخوردار از بستانهای چند منظوره به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار					
۶		نسبت دهیاری‌های برخوردار از خدمات ایمنی و آتش نشانی به کل روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار					
۷		نسبت دهیاری‌های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روستایی					

جدول ۳-۹- نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روستایی

دوران برنامه چهارم توسعه کشور						وضع موجود	واحد	شاخص	نمره
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳				
۱۰۰/۰	۹۲/۸	۸۷/۴	۸۱/۲	۷۵/۱	۶۸/۸۹	درصد		آذربایجان شرقی	۱
۱۰۰/۰	۸۷/۸	۸۰/۶	۴۸/۵	۲۱/۳	۱۴/۱۰	درصد		آذربایجان غربی	۲
۱۰۰/۰	۸۴/۰	۶۸/۰	۵۲/۰	۲۶/۰	۱۹/۹۶	درصد		اردبیل	۳
۱۰۰/۰	۸۵/۲	۷۰/۴	۵۵/۶	۴۰/۸	۲۵/۹۹	درصد		اصفهان	۴
۱۰۰/۰	۹۲/۶	۸۵/۳	۷۷/۹	۷۰/۶	۶۲/۲۱	درصد		ایلام	۵
۱۰۰/۰	۸۲/۶	۶۷/۱	۵۰/۷	۲۴/۲	۱۷/۸۲	درصد		بوشهر	۶
۱۰۰/۰	۸۱/۴	۶۲/۷	۴۴/۱	۲۵/۵	۶/۸۷	درصد		تهران	۷
۱۰۰/۰	۸۲/۹	۶۵/۹	۴۸/۸	۲۱/۸	۱۴/۷۰	درصد		چهارمحال و بختیاری	۸
۱۰۰/۰	۹۸/۱	۹۶/۲	۹۴/۴	۹۲/۶	۹۰/۷۰	درصد		خراسان	۹
۱۰۰/۰	۸۴/۶	۶۹/۱	۵۲/۷	۲۸/۳	۲۲/۸۷	درصد		خوزستان	۱۰
۱۰۰/۰	۸۵/۵	۷۱/۰	۵۶/۴	۴۱/۹	۲۷/۴۰	درصد		زنجان	۱۱
۱۰۰/۰	۸۳/۹	۶۷/۷	۵۱/۶	۳۵/۵	۱۹/۲۴	درصد		سمنان	۱۲
۱۰۰/۰	۸۶/۰	۷۷/۰	۵۸/۰	۴۴/۰	۳۰/۰۲	درصد		سیستان و بلوچستان	۱۳
۱۰۰/۰	۸۹/۰	۷۷/۹	۵۶/۹	۵۰/۸	۴۴/۷۷	درصد		فارس	۱۴
۱۰۰/۰	۸۷/۲	۷۹/۵	۶۱/۸	۴۹/۱	۲۶/۲۲	درصد		قزوین	۱۵
۱۰۰/۰	۸۸/۰	۷۵/۹	۶۲/۹	۵۱/۸	۳۹/۷۶	درصد		قم	۱۶
۱۰۰/۰	۸۸/۹	۷۷/۹	۶۶/۸	۵۵/۸	۴۴/۷۴	درصد		کردستان	۱۷
۱۰۰/۰	۹۰/۷	۸۱/۴	۷۲/۱	۶۲/۸	۵۳/۴۴	درصد		کرمان	۱۸
۱۰۰/۰	۹۶/۷	۹۳/۵	۹۰/۲	۸۷/۰	۸۳/۷۲	درصد		گرمانشاه	۱۹
۱۰۰/۰	۸۷/۱	۷۴/۳	۶۱/۴	۴۸/۵	۳۵/۶۴	درصد		کهکیلویه و بویراحمد	۲۰
۱۰۰/۰	۹۶/۶	۹۲/۲	۸۹/۷	۸۶/۳	۸۲/۸۹	درصد		گلستان	۲۱
۱۰۰/۰	۹۲/۱	۸۴/۲	۷۶/۴	۶۸/۰	۶۰/۶۸	درصد		گیلان	۲۲
۱۰۰/۰	۹۶/۰	۹۲/۰	۸۸/۱	۸۴/۱	۸۰/۰۹	درصد		لرستان	۲۳
۱۰۰/۰	۸۳/۹	۶۷/۸	۵۱/۷	۳۵/۶	۱۹/۴۸	درصد		مازندران	۲۴
۱۰۰/۰	۸۷/۸	۷۵/۷	۶۲/۵	۵۱/۲	۳۹/۱۲	درصد		مرکزی	۲۵
۱۰۰/۰	۸۴/۱	۶۸/۲	۵۲/۳	۳۶/۴	۲۰/۰۴	درصد		هرمزگان	۲۶
۱۰۰/۰	۸۷/۴	۷۴/۹	۶۲/۳	۴۹/۷	۲۷/۱۶	درصد		همدان	۲۷
۱۰۰/۰	۸۹/۱	۷۸/۲	۶۷/۴	۵۶/۵	۴۰/۰۹	درصد		یزد	۲۸
۱۰۰/۰	۸۹/۰	۷۹/۱	۶۸/۴	۵۸/۱	۴۷/۸۷	درصد		کشمر	*

لازم به ذکر است نحوه توزیع شاخص‌های دیگر در سطوح استانی از نسبت‌های جدول ۴ پیروی

می‌کند بنابراین نسبت‌های صدرالذر مجدداً محاسبه نشده است.

واحد میلیون ريال

جدول ۳-۱-برآورد انتشارات مورد نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روسانی در برنامه چهارم

دوران برنامه چهارم توسعه کشور						
						شاخص
کل	۱۲۸۸	۱۲۸۷	۱۲۸۵	۱۲۸۴		
۳،۱۷۸،۹۶۷	۹۰۵،۴۴۵	۵۰۰،۹۰۴	۴۵۸،۵۷۷	۲۶۰،۹۰۶	۱۱۰۳۱۷.	۱- نسبت جمعیت روستاهای تحت پوشش مدیریت روسانی (X۱)
۸۷۱۰۵۲	۵۷۱۲۵۰۰...	۴۰۸۴۰۰...	۲۲۰۵۹...	۱۷۰۸۹۰۰...	۷۲۰۲...	۲- نسبت متوسط بودجه دهیاری ها به شهرداری های زیر هزار تن (X۲)
۲۲۶،۶۲	۶۲۲۶	۵۱۸۴	۴۳۲۲	۳۲۰۰	۳۰۰۰	۳- سرانه بروزه شی به ازای هد هزار تن (X۳)
۲۰۴۰۵-	-۱۶۱۵	-۵۱۲۱۰	-۵۱۲۰۱	-۴۰۸۱...	۲۰۴۰۵-	۴- نسبت دهیاری های تحت پوشش سیستم جمع آوری و دفع زباله (۰۰۰ خانوار) (X۴)
۱۶...	۴۸...	۴...	۲۲...	۲۲...	۱۶۰۰۰	۵- نسبت دهیاری های برخوردار از بوسنان های چند منظوره به کل روستاهای (X۵)
۰۰۰۵-	۰۰۰۱۵	۰۰۰۱۰	۰۰۰۱۰	۰۰۰۰۰	۰۰۰۰۵	۶- نسبت دهیاری های برخوردار از بوسنان های چند منظوره به کل روستاهای (X۶)
۷۹۱۱۰۲۱۰۹	۱۰۸۰۴۸۰۱۰	۱۱۰۸۲۳۲۰۱	۷۸۷۷۲۳۲۰۱	۱۸۴۴۲۰۱	۶۲۰۷۶۷۰۰	۷- نسبت دهیاری های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روسانی (در بخش) (X۷)
جمع کل (X۱+X۲+X۳+X۴+X۵+X۶+X۷)						جمع کل (X۱+X۲+X۳+X۴+X۵+X۶+X۷)

واحد: درصد
جهول ۳-۱- سهم منابع تامین کننده اعتبارات مود نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روسانی در برنامه چهارم واحد

جهول ۳-۱- سهم منابع تامین کننده اعتبارات مود نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روسانی در برنامه چهارم واحد: درصد

ردیف	شرح	مبالغ	منابع	مبالغ	منابع	مبالغ	منابع	مبالغ	منابع
۱	نسبت جمیعت روساناهای تحت پوشش مدیریت روسانی	۵۰/۲	۵۳/۹	۶۳/۷	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۲	نسبت سرانه بودجه دهیاری های شهرداری های زیر ۵ هزار نفر	۹۶	۸۸	۸۲	۷۶	۳۰	۲۴	۲۰	۲۱/۴
۳	سرانه بروهشی به ازاء ده هزار نفر	-	-	-	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۷۴/۸
۴	نسبت دهیاری های تحت پوشش سیستمه جمع آوری و دفع زباله	۱۴	۱۶	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۲۰/۲
۵	نسبت دهیاری های بخوردار از بستان های چند منظوره به کل روساناهای بالای ۲۰۰ خالو از	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	-	-	-	۲۱/۴
۶	نسبت دهیاری های تحت پوشش خدمات ایمنی و آتش نشانی	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۲۲/۵	۲۰	۲۰	۲۰/۰
۷	نسبت دهیاری های تحت پوشش خدمات حمل و نقل روسانی	۵	۵	۵	۵	۹۵	۹۵	۹۵	۷۰/۰

جدول ۱۲-۳- سهم منابع تأمین کننده اعتبارات مورد نیاز برای تحقق اهداف کمی و کیفی مدیریت روسانایی در برنامه چهارم واحد: میلیون ریال

دروان برنامه چهارم توسعه کشوار		منابع		شاخص	
جمع	دروان برنامه چهارم توسعه کشوار	منابع	دروان برنامه چهارم توسعه کشوار	نسبت جمعیت روساناهای تحت پوشش مدیریت	نوبت
۱۱۰۲۵۶۱	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
۱۱۰۷۶۴۱	۱۱۱۵۶۹	۱۱۱۲۷۸	۱۱۱۲۷۷	۱۱۱۲۷۶	۱۱۱۲۷۵
۱۱۰۷۶۴۲	۱۱۱۵۷۴	۱۱۱۲۸۲	۱۱۱۲۸۳	۱۱۱۲۸۲	۱۱۱۲۸۱
۱۱۰۷۶۴۳	۱۱۱۵۷۵	۱۱۱۲۸۳	۱۱۱۲۸۴	۱۱۱۲۸۴	۱۱۱۲۸۳
۱۱۰۷۶۴۴	۱۱۱۵۷۶	۱۱۱۲۸۴	۱۱۱۲۸۵	۱۱۱۲۸۵	۱۱۱۲۸۴
۱۱۰۷۶۴۵	۱۱۱۵۷۷	۱۱۱۲۸۵	۱۱۱۲۸۶	۱۱۱۲۸۶	۱۱۱۲۸۵
۱۱۰۷۶۴۶	۱۱۱۵۷۸	۱۱۱۲۸۶	۱۱۱۲۸۷	۱۱۱۲۸۷	۱۱۱۲۸۶
۱۱۰۷۶۴۷	۱۱۱۵۷۹	۱۱۱۲۸۷	۱۱۱۲۸۸	۱۱۱۲۸۸	۱۱۱۲۸۷
۱۱۰۷۶۴۸	۱۱۱۵۸۰	۱۱۱۲۸۸	۱۱۱۲۸۹	۱۱۱۲۸۹	۱۱۱۲۸۸
۱۱۰۷۶۴۹	۱۱۱۵۸۱	۱۱۱۲۸۹	۱۱۱۲۹۰	۱۱۱۲۹۰	۱۱۱۲۸۹
۱۱۰۷۶۴۱۰	۱۱۱۵۸۲	۱۱۱۲۹۰	۱۱۱۲۹۱	۱۱۱۲۹۱	۱۱۱۲۹۰
۱۱۰۷۶۴۱۱	۱۱۱۵۸۳	۱۱۱۲۹۱	۱۱۱۲۹۲	۱۱۱۲۹۲	۱۱۱۲۹۱
۱۱۰۷۶۴۱۲	۱۱۱۵۸۴	۱۱۱۲۹۲	۱۱۱۲۹۳	۱۱۱۲۹۳	۱۱۱۲۹۲
۱۱۰۷۶۴۱۳	۱۱۱۵۸۵	۱۱۱۲۹۳	۱۱۱۲۹۴	۱۱۱۲۹۴	۱۱۱۲۹۳
۱۱۰۷۶۴۱۴	۱۱۱۵۸۶	۱۱۱۲۹۴	۱۱۱۲۹۵	۱۱۱۲۹۵	۱۱۱۲۹۴
۱۱۰۷۶۴۱۵	۱۱۱۵۸۷	۱۱۱۲۹۵	۱۱۱۲۹۶	۱۱۱۲۹۶	۱۱۱۲۹۵
۱۱۰۷۶۴۱۶	۱۱۱۵۸۸	۱۱۱۲۹۶	۱۱۱۲۹۷	۱۱۱۲۹۷	۱۱۱۲۹۶
۱۱۰۷۶۴۱۷	۱۱۱۵۸۹	۱۱۱۲۹۷	۱۱۱۲۹۸	۱۱۱۲۹۸	۱۱۱۲۹۷
۱۱۰۷۶۴۱۸	۱۱۱۵۹۰	۱۱۱۲۹۸	۱۱۱۲۹۹	۱۱۱۲۹۹	۱۱۱۲۹۸
۱۱۰۷۶۴۱۹	۱۱۱۵۹۱	۱۱۱۲۹۹	۱۱۱۳۰۰	۱۱۱۳۰۰	۱۱۱۳۰۰
۱۱۰۷۶۴۲۰	۱۱۱۵۹۲	۱۱۱۳۰۰	۱۱۱۳۰۱	۱۱۱۳۰۱	۱۱۱۳۰۰
۱۱۰۷۶۴۲۱	۱۱۱۵۹۳	۱۱۱۳۰۱	۱۱۱۳۰۲	۱۱۱۳۰۲	۱۱۱۳۰۱
۱۱۰۷۶۴۲۲	۱۱۱۵۹۴	۱۱۱۳۰۲	۱۱۱۳۰۳	۱۱۱۳۰۳	۱۱۱۳۰۲
۱۱۰۷۶۴۲۳	۱۱۱۵۹۵	۱۱۱۳۰۳	۱۱۱۳۰۴	۱۱۱۳۰۴	۱۱۱۳۰۳
۱۱۰۷۶۴۲۴	۱۱۱۵۹۶	۱۱۱۳۰۴	۱۱۱۳۰۵	۱۱۱۳۰۵	۱۱۱۳۰۴
۱۱۰۷۶۴۲۵	۱۱۱۵۹۷	۱۱۱۳۰۵	۱۱۱۳۰۶	۱۱۱۳۰۶	۱۱۱۳۰۵
۱۱۰۷۶۴۲۶	۱۱۱۵۹۸	۱۱۱۳۰۶	۱۱۱۳۰۷	۱۱۱۳۰۷	۱۱۱۳۰۶
۱۱۰۷۶۴۲۷	۱۱۱۵۹۹	۱۱۱۳۰۷	۱۱۱۳۰۸	۱۱۱۳۰۸	۱۱۱۳۰۷
۱۱۰۷۶۴۲۸	۱۱۱۶۰۰	۱۱۱۳۰۸	۱۱۱۳۰۹	۱۱۱۳۰۹	۱۱۱۳۰۸
۱۱۰۷۶۴۲۹	۱۱۱۶۰۱	۱۱۱۳۰۹	۱۱۱۳۱۰	۱۱۱۳۱۰	۱۱۱۳۰۹
۱۱۰۷۶۴۳۰	۱۱۱۶۰۲	۱۱۱۳۱۰	۱۱۱۳۱۱	۱۱۱۳۱۱	۱۱۱۳۱۰
۱۱۰۷۶۴۳۱	۱۱۱۶۰۳	۱۱۱۳۱۱	۱۱۱۳۱۲	۱۱۱۳۱۲	۱۱۱۳۱۱
۱۱۰۷۶۴۳۲	۱۱۱۶۰۴	۱۱۱۳۱۲	۱۱۱۳۱۳	۱۱۱۳۱۳	۱۱۱۳۱۲
۱۱۰۷۶۴۳۳	۱۱۱۶۰۵	۱۱۱۳۱۳	۱۱۱۳۱۴	۱۱۱۳۱۴	۱۱۱۳۱۳
۱۱۰۷۶۴۳۴	۱۱۱۶۰۶	۱۱۱۳۱۴	۱۱۱۳۱۵	۱۱۱۳۱۵	۱۱۱۳۱۴
۱۱۰۷۶۴۳۵	۱۱۱۶۰۷	۱۱۱۳۱۵	۱۱۱۳۱۶	۱۱۱۳۱۶	۱۱۱۳۱۵
۱۱۰۷۶۴۳۶	۱۱۱۶۰۸	۱۱۱۳۱۶	۱۱۱۳۱۷	۱۱۱۳۱۷	۱۱۱۳۱۶
۱۱۰۷۶۴۳۷	۱۱۱۶۰۹	۱۱۱۳۱۷	۱۱۱۳۱۸	۱۱۱۳۱۸	۱۱۱۳۱۷
۱۱۰۷۶۴۳۸	۱۱۱۶۱۰	۱۱۱۳۱۸	۱۱۱۳۱۹	۱۱۱۳۱۹	۱۱۱۳۱۸
۱۱۰۷۶۴۳۹	۱۱۱۶۱۱	۱۱۱۳۱۹	۱۱۱۳۲۰	۱۱۱۳۲۰	۱۱۱۳۱۹
۱۱۰۷۶۴۴۰	۱۱۱۶۱۲	۱۱۱۳۲۰	۱۱۱۳۲۱	۱۱۱۳۲۱	۱۱۱۳۲۰
۱۱۰۷۶۴۴۱	۱۱۱۶۱۳	۱۱۱۳۲۱	۱۱۱۳۲۲	۱۱۱۳۲۲	۱۱۱۳۲۱
۱۱۰۷۶۴۴۲	۱۱۱۶۱۴	۱۱۱۳۲۲	۱۱۱۳۲۳	۱۱۱۳۲۳	۱۱۱۳۲۲
۱۱۰۷۶۴۴۳	۱۱۱۶۱۵	۱۱۱۳۲۳	۱۱۱۳۲۴	۱۱۱۳۲۴	۱۱۱۳۲۳
۱۱۰۷۶۴۴۴	۱۱۱۶۱۶	۱۱۱۳۲۴	۱۱۱۳۲۵	۱۱۱۳۲۵	۱۱۱۳۲۴
۱۱۰۷۶۴۴۵	۱۱۱۶۱۷	۱۱۱۳۲۵	۱۱۱۳۲۶	۱۱۱۳۲۶	۱۱۱۳۲۵
۱۱۰۷۶۴۴۶	۱۱۱۶۱۸	۱۱۱۳۲۶	۱۱۱۳۲۷	۱۱۱۳۲۷	۱۱۱۳۲۶
۱۱۰۷۶۴۴۷	۱۱۱۶۱۹	۱۱۱۳۲۷	۱۱۱۳۲۸	۱۱۱۳۲۸	۱۱۱۳۲۷
۱۱۰۷۶۴۴۸	۱۱۱۶۲۰	۱۱۱۳۲۸	۱۱۱۳۲۹	۱۱۱۳۲۹	۱۱۱۳۲۸
۱۱۰۷۶۴۴۹	۱۱۱۶۲۱	۱۱۱۳۲۹	۱۱۱۳۳۰	۱۱۱۳۳۰	۱۱۱۳۲۹
۱۱۰۷۶۴۴۱۰	۱۱۱۶۲۲	۱۱۱۳۳۰	۱۱۱۳۳۱	۱۱۱۳۳۱	۱۱۱۳۳۰
۱۱۰۷۶۴۴۱۱	۱۱۱۶۲۳	۱۱۱۳۳۱	۱۱۱۳۳۲	۱۱۱۳۳۲	۱۱۱۳۳۱
۱۱۰۷۶۴۴۱۲	۱۱۱۶۲۴	۱۱۱۳۳۲	۱۱۱۳۳۳	۱۱۱۳۳۳	۱۱۱۳۳۲
۱۱۰۷۶۴۴۱۳	۱۱۱۶۲۵	۱۱۱۳۳۳	۱۱۱۳۳۴	۱۱۱۳۳۴	۱۱۱۳۳۳
۱۱۰۷۶۴۴۱۴	۱۱۱۶۲۶	۱۱۱۳۳۴	۱۱۱۳۳۵	۱۱۱۳۳۵	۱۱۱۳۳۴
۱۱۰۷۶۴۴۱۵	۱۱۱۶۲۷	۱۱۱۳۳۵	۱۱۱۳۳۶	۱۱۱۳۳۶	۱۱۱۳۳۵
۱۱۰۷۶۴۴۱۶	۱۱۱۶۲۸	۱۱۱۳۳۶	۱۱۱۳۳۷	۱۱۱۳۳۷	۱۱۱۳۳۶
۱۱۰۷۶۴۴۱۷	۱۱۱۶۲۹	۱۱۱۳۳۷	۱۱۱۳۳۸	۱۱۱۳۳۸	۱۱۱۳۳۷
۱۱۰۷۶۴۴۱۸	۱۱۱۶۳۰	۱۱۱۳۳۸	۱۱۱۳۳۹	۱۱۱۳۳۹	۱۱۱۳۳۸
۱۱۰۷۶۴۴۱۹	۱۱۱۶۳۱	۱۱۱۳۳۹	۱۱۱۳۴۰	۱۱۱۳۴۰	۱۱۱۳۳۹
۱۱۰۷۶۴۴۲۰	۱۱۱۶۳۲	۱۱۱۳۴۰	۱۱۱۳۴۱	۱۱۱۳۴۱	۱۱۱۳۴۰
۱۱۰۷۶۴۴۲۱	۱۱۱۶۳۳	۱۱۱۳۴۱	۱۱۱۳۴۲	۱۱۱۳۴۲	۱۱۱۳۴۱
۱۱۰۷۶۴۴۲۲	۱۱۱۶۳۴	۱۱۱۳۴۲	۱۱۱۳۴۳	۱۱۱۳۴۳	۱۱۱۳۴۲
۱۱۰۷۶۴۴۲۳	۱۱۱۶۳۵	۱۱۱۳۴۳	۱۱۱۳۴۴	۱۱۱۳۴۴	۱۱۱۳۴۳
۱۱۰۷۶۴۴۲۴	۱۱۱۶۳۶	۱۱۱۳۴۴	۱۱۱۳۴۵	۱۱۱۳۴۵	۱۱۱۳۴۴
۱۱۰۷۶۴۴۲۵	۱۱۱۶۳۷	۱۱۱۳۴۵	۱۱۱۳۴۶	۱۱۱۳۴۶	۱۱۱۳۴۵
۱۱۰۷۶۴۴۲۶	۱۱۱۶۳۸	۱۱۱۳۴۶	۱۱۱۳۴۷	۱۱۱۳۴۷	۱۱۱۳۴۶
۱۱۰۷۶۴۴۲۷	۱۱۱۶۳۹	۱۱۱۳۴۷	۱۱۱۳۴۸	۱۱۱۳۴۸	۱۱۱۳۴۷
۱۱۰۷۶۴۴۲۸	۱۱۱۶۴۰	۱۱۱۳۴۸	۱۱۱۳۴۹	۱۱۱۳۴۹	۱۱۱۳۴۸
۱۱۰۷۶۴۴۲۹	۱۱۱۶۴۱	۱۱۱۳۴۹	۱۱۱۳۵۰	۱۱۱۳۵۰	۱۱۱۳۴۹
۱۱۰۷۶۴۴۳۰	۱۱۱۶۴۲	۱۱۱۳۵۰	۱۱۱۳۵۱	۱۱۱۳۵۱	۱۱۱۳۵۰
۱۱۰۷۶۴۴۳۱	۱۱۱۶۴۳	۱۱۱۳۵۱	۱۱۱۳۵۲	۱۱۱۳۵۲	۱۱۱۳۵۱
۱۱۰۷۶۴۴۳۲	۱۱۱۶۴۴	۱۱۱۳۵۲	۱۱۱۳۵۳	۱۱۱۳۵۳	۱۱۱۳۵۲
۱۱۰۷۶۴۴۳۳	۱۱۱۶۴۵	۱۱۱۳۵۳	۱۱۱۳۵۴	۱۱۱۳۵۴	۱۱۱۳۵۳
۱۱۰۷۶۴۴۳۴	۱۱۱۶۴۶	۱۱۱۳۵۴	۱۱۱۳۵۵	۱۱۱۳۵۵	۱۱۱۳۵۴
۱۱۰۷۶۴۴۳۵	۱۱۱۶۴۷	۱۱۱۳۵۵	۱۱۱۳۵۶	۱۱۱۳۵۶	۱۱۱۳۵۵
۱۱۰۷۶۴۴۳۶	۱۱۱۶۴۸	۱۱۱۳۵۶	۱۱۱۳۵۷	۱۱۱۳۵۷	۱۱۱۳۵۶
۱۱۰۷۶۴۴۳۷	۱۱۱۶۴۹	۱۱۱۳۵۷	۱۱۱۳۵۸	۱۱۱۳۵۸	۱۱۱۳۵۷
۱۱۰۷۶۴۴۳۸	۱۱۱۶۵۰	۱۱۱۳۵۸	۱۱۱۳۵۹	۱۱۱۳۵۹	۱۱۱۳۵۸
۱۱۰۷۶۴۴۳۹	۱۱۱۶۵۱	۱۱۱۳۵۹	۱۱۱۳۶۰	۱۱۱۳۶۰	۱۱۱۳۵۹
۱۱۰۷۶۴۴۴۰	۱۱۱۶۵۲	۱۱۱۳۶۰	۱۱۱۳۶۱	۱۱۱۳۶۱	۱۱۱۳۶۰
۱۱۰۷۶۴۴۴۱	۱۱۱۶۵۳	۱۱۱۳۶۱	۱۱۱۳۶۲	۱۱۱۳۶۲	۱۱۱۳۶۱
۱۱۰۷۶۴۴۴۲	۱۱۱۶۵۴	۱۱۱۳۶۲	۱۱۱۳۶۳	۱۱۱۳۶۳	۱۱۱۳۶۲
۱۱۰۷۶۴۴۴۳	۱۱۱۶۵۵	۱۱۱۳۶۳	۱۱۱۳۶۴	۱۱۱۳۶۴	۱۱۱۳۶۳
۱۱۰۷۶۴۴۴۴	۱۱۱۶۵۶	۱۱۱۳۶۴	۱۱۱۳۶۵	۱۱۱۳۶۵	۱۱۱۳۶۴
۱۱۰۷۶۴۴۴۵	۱۱۱۶۵۷	۱۱۱۳۶۵	۱۱۱۳۶۶	۱۱۱۳۶۶	۱۱۱۳۶۵
۱۱۰۷۶۴۴۴۶	۱۱۱۶۵۸	۱۱۱۳۶۶	۱۱۱۳۶۷	۱۱۱۳۶۷	۱۱۱۳۶۶
۱۱۰۷۶۴۴۴۷	۱۱۱۶۵۹	۱۱۱۳۶۷	۱۱۱۳۶۸	۱۱۱۳۶۸	۱۱۱۳۶۷
۱۱۰۷۶۴۴۴۸	۱۱۱۶۶۰	۱۱۱۳۶۸	۱۱۱۳۶۹	۱۱۱۳۶۹	۱۱۱۳۶۸
۱۱۰۷۶۴۴۴۹	۱۱۱۶۶۱	۱۱۱۳۶۹	۱۱۱۳۷۰	۱۱۱۳۷۰	۱۱۱۳۶۹
۱۱۰۷۶۴۴۴۱۰	۱۱۱۶۶۲	۱۱۱۳۷۰	۱۱۱۳۷۱	۱۱۱۳۷۱	۱۱۱۳۷۰
۱۱۰۷۶۴۴۴۱۱	۱۱۱۶۶۳	۱۱۱۳۷۱	۱۱۱۳۷۲	۱۱۱۳۷۲	۱۱۱۳۷۱
۱۱۰۷۶۴۴۴۱۲	۱۱۱۶۶۴	۱۱۱۳۷۲	۱۱۱۳۷۳	۱۱۱۳۷۳	۱۱۱۳۷۲
۱۱۰۷۶۴۴۴۱۳	۱۱۱۶۶۵	۱۱۱۳۷۳	۱۱۱۳۷۴	۱۱۱۳۷۴	۱۱۱۳۷۳

۳-۷-۱- اقدامات مهم و اساسی

رویکرد اصلی دولت در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های کلان کشور و بیوژه برنامه چهارم توسعه کشور، منطقی نمودن اندازه دولت و جلب مشارکت‌های مردمی در اداره امور محلی می‌باشد و واگذاری تصدی‌های غیر ضروری از دستگاه‌های اجرایی به بخش عمومی غیر دولتی به عنوان یکی از راهکارهای عملی و اجرایی رویکرد فوق‌الذکر محسوب می‌شود. در این راستا، در طول برنامه چهارم توسعه کشور با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دستگاه‌های اجرایی ذیربسط، وظائف قابل انتزاع و واگذاری از دستگاه‌های اجرایی به دهیاری‌ها شناسایی و جهت اقدام مقتضی به شورای عالی اداری ارسال می‌شود.

علاوه بر آن به منظور ساماندهی به امور مدیریت روستایی اقدامات مهم و اساسی زیر در طول برنامه چهارم مورد توجه قرار خواهد گرفت.

- خرید و یادداشت ساختمان دهیاری در روستاهای اداری مجوز تاسیس.
- تجهیز ساختمان دهیاری به لوازم و تجهیزات اداری.
- جلب مشارکت‌های مردمی و نهادهای غیر دولتی در پیشبرد اهداف دهیاری‌ها.
- تدارک ۸۴۰ سامانه حمل و نقل روستایی در بخش‌های کشور که چندین روستایی نزدیک یا در طول مسیر را پوشش خواهد داد.
- تأمین ۴۲۰۰ وسیله نقلیه با در نظر گرفتن حداقل ۵ وسیله نقلیه مسافربری برای هر سامانه حمل و نقل روستایی با هدف تسریع و نظم بخشیدن به جابجایی مسافرین روستایی بین روستاهای و شهرهای اطراف.
- تجهیز حدود ۱۴ درصد روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار (۵۰۰۰ دهیاری) به ۱۰۰۰۰ دستگاه ماشین آلات جمع‌آوری و حمل زباله.
- ساخت ۷۰۰ مرکز دفن بهداشتی زباله برای استفاده مشترک چندین روستای نزدیک.
- ساخت ۲۰۰۰ واحد تولید کود عالی (کمپوست) به روش خانگی در روستاهای دارای دهیاری کشور.
- ساخت ۱۵۰ واحد تولید گاز از زباله (بیو گاز) در روستاهای دارای دهیاری کشور.
- ساخت و تجهیز ۸۰۰ پایگاه‌های آتش‌نشانی و امداد و نجات روستاهای در روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار کشور. که حداقل ۸۰۰ روستا را پوشش تحت پوشش قرار خواهد داد.
- ایجاد ۸۰۰ بوستان چند منظوره در روستاهای بالای ۴۰۰ خانوار دارای دهیاری کشور.
- تهیه برنامه پنج ساله برای کلیه روستاهای دارای دهیاری.
- هماهنگ کردن تشکیلات مدیریتی بخشداری‌ها و فرمانداری‌ها برای مدیریت امور حمل و نقل عمومی روستایی.
- تدوین آیین‌نامه اجرایی برنامه توسعه حمل و نقل عمومی در مناطق روستایی.
- تدوین دستورالعمل یاریگران سلامت و فضای سبز

- تدوین و اصلاح دستورالعمل تهیه برنامه ۵ ساله دهیاری‌ها
- انجام بررسی و مکانیابی مراکز دفن بهداشتی زباله و ایجاد واحدهای بیو گاز و بیو کمپوست در روستاهای وجود شرایط.
- جلب مشارکت مردم، سازمان‌های غیر دولتی و بخش خصوصی در پیشبرد امور دهیاری‌ها
- توسعه آموزش عمومی در زمینه جمع‌آوری زباله، احتیاط‌های ایمنی و کمک‌های اولیه با همکاری سایر دستگاه‌های مسؤول.
- تشویق دهیاری‌ها به خصوصی سازی در بخش‌های خدمات عمومی
- ترغیب دهیاری‌ها به گسترش همکاری با شهرداری‌ها و دهیاری‌های هم‌جوار
- توسعه آموزش عمومی در زمینه جمع‌آوری زباله، احتیاط‌های ایمنی و کمک‌های اولیه با همکاری سایر دستگاه‌های مسؤول.